

PLUUSTERGOUD

Halfjaarlijks tijdschrift van de Historische Vereniging
Hoogezand - Sappemeer e.o.

Hotel Restaurant Faber

Meint Veningastraat 123
9601 KE Hoogezand
Tel.: 0598-39 33 36

Het adres voor:

- * Vergaderingen
- * Lunches, diners
- * Koude/warme buffetten
- * Recepties, bruiloften
- * Reünies, feesten

Tevens:

- * Kegelbanen
- * Partybar
- * Cateringservice

Colofon

Pluustergoud is een uitgave van de “Historische Vereniging Hoogezand - Sappemeer e.o.” en verschijnt tweemaal per jaar.

Voor inlichtingen over de vereniging:
secretariaat “Historische Vereniging
Hoogezand - Sappemeer e.o.”

Secretaris: W.A.H.Rozema, Noordersingel 24,
9601 CJ Hoogezand. Tel. 06-51434939.

Email: [histverhosap@gmail.com](mailto:hstverhosap@gmail.com)

Website:

www.historischevereniging-hs.nl

Opgave lidmaatschap:

Via secretariaat, 25 euro per lid per jaar en
12,50 euro voor partners van leden.

Bankrekening:

NL42INGB0007453326

De HVHS e.o. is een Algemeen Nut Beogende
Instelling (ANBI), alsmede een Culturele ANBI
(dossiernummer 92 837)

Redactie: Daan Hulsebos, Melle Vos

Redactieadres: D.Hulsebos

Burg. Tuinstraat 7, 9602 CZ Hoogezand

email: danielhulsebos@hetnet.nl

Ontwerp en lay out:

Jan Pekelder

Losse nummers:

via het secretariaat en bij Primera,
Hoofdstraat 96 Hoogezand.

Losse nummers 7,50 euro per stuk,
exclusief evt.portokosten

Meer over de historie van de regio
Hoogezand - Sappemeer vindt u op :
<https://historischarchief middengroningen.nl>

Copyright:

Historische Vereniging

Hoogezand - Sappemeer e.o.

Overname van (gedeelten van) artikelen
en/of afbeeldingen is slechts toegestaan na
schriftelijke toestemming van de redactie.

Druk: Afeer Druk & Print Winschoten

Inhoud

Van het bestuur	pag. 4
Van de redactie	pag. 5
In Memoriam	pag. 6
Noorderpark in renovatie	pag. 7
Mijn schoofoto (12)	pag. 8
Erfenis van Bertha Mulder	pag. 9
Motor-zeil-reddingsvlet “Prinses Juliana”	pag.14
Herman Ronde	pag.19
Buurt op de Bühne	pag.22
Briefkaart van mijn overgrootvader	pag.23
Bloemlezing	pag.25
Excursie HV 2025	pag.27
De koperen ketel	pag.28
Annie Ottens	pag.31
Zelfde plaats	pag.32
Twee steengoed kruiken	pag.34
Slaafgemaakte Louis in Sappemeer	pag.40
Gebouwd in Sappemeer (3)	pag.45
Mien iezeren hondje	pag.49
Inloopmiddagen	pag.50
Schipperscafé	pag.51
Historisch boek Winschoterdiep	pag.52
Luxemotor Nomadish	pag.53
Dwarsligsters, durfals en doorzetters	pag.62
E.Huizing & Zn b.v.	pag.63
Informatiebord in het Oosterpark	pag.69
Van Winkelhoek naar Kleinemeersterdiep	pag.70
Veranderd straatbeeld in boekvorm	pag.72
Gerhardes Petrus van Orbeck	pag.74
Boerderijboek Slochteren	pag.77
Martenshoekster Verlaat	pag.77

Van het Bestuur

Twee keer per jaar ontvangt u als leden van de Historische Vereniging Hoogezand-Sappemeer e.o. een exemplaar van ons verenigingsorgaan Pluustergoud. Daarnaast lezen velen het blad via de losse verkoop bij de Primera in Hoogezand. De speciale oplage van Pluustergoud Nr. 59 (80 jaar Vrijheid) was in korte tijd volledig uitverkocht.

Ook nu is onze redactie er weer in geslaagd 2025 af te sluiten met een Pluustergoud editie. Nr.60 staat weer vol met veel lezenswaardige artikelen. Daarbij wil ik hierbij benadrukken dat dit mede te danken is aan de ontvangen copy via onze actieve leden en plaatsgenoten. Hiervoor onze dank, want zonder copy is het niet mogelijk een blad uit te brengen. Deze keer zal u PG60 iets later ontvangen als u van ons gewend bent, dit vanwege de drukte m.b.t. het uitbrengen van 2 boeken afgelopen najaar.

De Algemene ledenvergadering 2024 werd gehouden op 30 april in 2025 in MFC “De Klabbe” te Foxhol en werd bezocht door 31 leden en 7 bestuursleden. Na het zakelijke gedeelte hebben we kunnen genieten van de lezing Van Nick Kieft met als onderwerp: De nacht van de Halifax. (Het neerstorten van een Canadese bommenwerper bij Ten Boer).

Onder de uitstekende leiding van de dames van het bestuur was het jaarlijkse reisje (excursie) op vrijdag 5 september. Met een historische bus van het bus museum ging de reis naar Museum Wierdenland in Ezinge. De collectie hiervan richt zich op het ontstaan van het terpen- en wierdenlandschap in Noord-Nederland. Tijdens de rit werd er een eenvoudige doch voedzame lunch geserveerd. Vervolgens ging de rit naar Ewsum. Dit indrukwekkende borgterrein heeft een rijke historie die teruggaat tot de vijftiende eeuw. In de theeschenkerij hebben we genoten van koffie of thee met heerlijke taart. Het slot van de reis ging naar het museum van Henk Helmantel in Westeremden. Hier konden we ons vergapen aan het prachtige werk van deze schilder.

Het is niet allemaal rozengeur en maneschijn. Op 24 september kregen we het bericht dat Janny Tulp onze vroegere bestuurslid is overleden. Janny was een zeer betrokken lid en we konden altijd op haar rekenen. We wensen Jack veel sterkte dit grote verlies te dragen.

Op 15 oktober was de erg drukbezochte najaarslezing in MFC “De Klabbe” met als onderwerp Dwarsliggers, Durfals en Doozetters door Marianne Kootstra.

Verder hebben we in 2025 twee historische boeken uitgegeven t.w.

“Veranderd straatbeeld in de voormalige gemeente Hoogezand-Sappemeer” door Janneke Hessing-Alberts en Wim A.H. Rozema. Dit boek is aan alle leden gratis verstrekt.

“Leven langs het Winschoterdiep (Martenshoek, Foxham en Hoogezand)” samengesteld door ons lid Teade Smedes. Dit boek is verkrijgbaar bij Primera.

De inloopmiddagen blijken aan te slaan bij ons publiek en zullen derhalve in 2026 een vervolg krijgen.

Woensdag 12 november was de traditionele tweejaarlijkse Jaap Westerdieplezing met als onderwerp “Noordbroek nog steeds een bruisend dorp” door Albert Jan Rouwkema. Een weergave van de lezing ontvangt u samen met deze **Pluustergoud**.

Op zaterdag 15 november hebben we deelgenomen aan het gemeentelijk evenement GRN 2025 met een stand voor de verkoop van historische boeken en een optreden van Wim Rozema en Janneke Hessing- Alberts.

Wij zijn nog steeds op zoek naar een penningmeester aangezien Tonny Voss te kennen heeft gegeven hiermee te willen stoppen. Aanmeldingen of suggesties zijn van harte welkom.

Voor het betalen van de contributie 2026 vindt u de nota bijgevoegd.

Graag per omgaande betalen.

Rest mij nog u namens het Bestuur een gezond en gelukkig 2026 te wensen en u te ontmoeten op onze Nijjaarsveziende op 18 januari in Wijkcentrum t’Spinneweb te Sappemeer.

Jan Knip, voorzitter

Van de Redactie

Hierbij ontvangt u nummer 60 van Pluustergoud, het halfjaarlijkse tijdschrift van de Historische Vereniging Hoogezand-Sappemeer en omstreken.

De redactie is verheugd dat zoveel gevarieerde artikelen wederom zijn aangeleverd door zowel leden als niet-leden. Dank daarvoor.

In dit nummer een speciaal aandacht d.m.v. een IM voor Janny Tulp. Janny was jarenlang onderdeel van het bestuur en ook wij konden te allen tijde een beroep op haar doen. Helaas heeft een ongeneeslijke ziekte haar leven beëindigd.

Ook is er in dit nummer een IM voor Joop van Marle de eigenaar van het Maritiem Museum in Westerende-Kirchloog waar we vorig jaar te gast zijn geweest. Hij is ons helaas ook overleden.

Natuurlijk zijn er de vaste rubrieken, zoals zelfde plaats, andere foto en mijn schoolfoto. De redactie besteedt o.a. aandacht aan de inloopmiddagen, de lezing in het schippers café, de na-jaarslezing van Marianne Kooistra en de manifestatie Buurt op de Bühne. Verder wordt verslag gedaan van de presentatie van het door Janneke Hessing en Wim Rozema samengestelde boek "Veranderd straatbeeld in de voormalige gemeente Hoogezand-Sappemeer", en het boek van Teade Smedes "'Leven langs het Winschoterdiep". Mienke Veerkamp doet verslag van de excursie 2025 en Wim Rozema levert artikelen over o.a. kwekerij Bulle, het Oosterpark en het Noorderpark.

Interessant is de geschiedenis van de tot slaafgemaakte Louis Alons en zijn nazaten, geboren op Curaçao, die op de borg Welgelegen terechtkwam. Be Huizing besteedt aandacht aan 90 jaar Huizing en Willem Schutter geeft weer hoe de erfenis van Bertha Mulder in 1961 is afgewikkeld. Bram Blaak doet verslag van de bouw van een reddingvlet aan het 'Kaalkwieksterdaip'. Meine Noordhoek vertelt over een briefkaart aan zijn overgrootvader en zijn ijzeren hondje, Okkie Smit verhaalt de geschiedenis van "De dubbele Driehoek" het personeelsorgaan van W.A. Scholten, en Huub Dofferhoff leverde een interessant verhaal over "de luxe motor Nomadish. Hans van Gangelen stuurde ons een verhaal met als onderwerp twee steengoed kruiken en Henk Nieborg tipte ons over een eerder gepubliceerd artikel betreffende groentezaak Ootens. Schoenenzaak Ronde wordt beschreven door Sief, Leo en Coen Ronde, waarbij tevens de hobby van hun vader aan de orde komt.

De werkgroep Boerderijenboek het Wold komt met een vooraankondiging van het verschijnen van hun boek. Jos Maalderink maakt ons deelgenoot van een bijvangst tijdens zijn onderzoek naar de familiegeschiedenis. Tenslotte heeft Jaap Boersma deel 3 aangeleverd van zijn serie "gebouwd in Sappemeer" en is Lisette Meindersma op zoek naar eigenaren van een koperen ketel.

Al met al zoals altijd voor Elck wat Wils.

De redactie wenst u weer veel leesplezier en een gezond en voorspoedig 2026.

In Memoriam Janny Tulp

Bij het overlijden van Janny Tulp ...

Gedurende het voor uw bestuur drukke jaar 2025, ineens in de zomer, een telefoontje bij de secretaris. Aan de lijn Janny Tulp, die kort daarvoor was teruggetreden uit het bestuur, om meer aandacht te kunnen besteden aan haar bezigheden binnen haar mantelzorg. Janny voelde zich niet fit en zij had zich derhalve nader medisch laten onderzoeken. De uitslag daarvan was onherroepelijk: acute leukemie! Bij Janny sloeg de twijfel toe na die mededeling. Wat moet ik doen ...? Na enig nadenken besloot Janny te gaan voor een speciaal medisch traject, een experiment. Dit traject heeft Janny doorstaan met wisselend resultaat. Na een aantal maanden moesten wij zien aankomen dat de conditie van Janny sterk terugliep. De leukemie was sterker dan de wil van Janny. Janny overleed op 82-jarige leeftijd.

Janny Tulp, geboren in het Bontehuis te Sappemeer, was vanaf het begin betrokken bij onze vereniging. Als lid en als bestuurslid. In een periode van crisis werd Janny interim voorzitter van onze historische vereniging. Janny wist veel: je stelde een vraag en Janny wist alle ins en outs.

Tijdens bestuursvergaderingen was Janny vaak de aanjager en stimulator.

Iemand, die in een bestuur een spilfunctie heeft.

Wij missen Janny, haar lach en haar drive!

Moge Janny rusten in vrede !

In Memoriam Joop van der Marel (1944 – 2025)

Vanuit Westerende – Kirchloog in Ostfriesland bereikt ons het verdrietige bericht, dat is overleden, de markante museumeigenaar Joop van der Marel.

Onze historische vereniging bezocht Joop zijn museum tijdens onze excursie in het Ostfriesse Moormerland in 2024. De immense verzameling nautische voor-

werpen en scheepsmodellen maakten bij onze leden een onvergetelijke indruk.

Joop was ook altijd een graag geziene gast op de laatste vrijdagmiddag van elke maand in het Schipperscafé op de Historische Werf in Sappemeer.

Moge Joop rusten in vrede!

Joop van Marel, tweede man van rechts, te midden van zijn verzameling, geeft uitleg aan onze leden.

Foto: Wim A.H. Rozema.

Het Noorderpark in renovatie:

Het verleden ontmoet het heden : 1953 - 2025.

Redactie

Tijdens de voltooiing van de bouw van de eerste nieuwe hoogbouw in het Noorderpark te Hooge-
zand, in de Van Linschotenstraat, u las daarover al in
aflevering 68 van Pluustergoud, wilde de woonstich-
ting “Groninger Huis” graag een herinnering aan
hoe het daar vroeger was.

Samen met ons bestuur en onze fotoredactie werd
toen het plan gemaakt om verleden -de eerste hoog-
bouw van Hoogezand uit 1953- samen te laten ko-
men met de meest recente hoogbouw uit 2025.

Een mooie herinnering, in de vorm van een
kunstwerk aan de wand van de centrale hal, werd
hiervan het resultaat!

Initiatief : Woonstichting Groninger Huis.

Idee en ontwerp : Jan Pekelder,

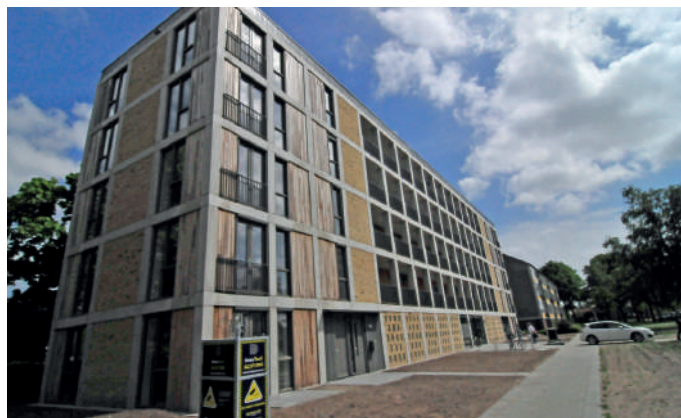
Vormgever Historische Vereniging Hoogezand-
Sappemeer e.o.

Beeldredactie : Janneke Hessing-Alberts,
fotoredacteur HVHS.

Tekstredactie : Wim A.H. Rozema, HVHS.

Uitvoerend producent : Beeld en Media,
Vlagtwedde.

Foto's : © Wim A.H. Rozema.

Mijn schoolfoto (12)

Deze keer een schoolfoto van mevr. C.J.E.P. Boer-Remkes, ingestuurd door haar zoon Leopold Boer. Het betreft waarschijnlijk de Rooms Katholieke Lagere School bij de St. Willibrorduskerk te Sappemeer. Mevr. Boer-Remkes doet een beroep op vroegere klasgenoten om te reageren.

Eventuele reacties c.q. aanvullingen kunt u doorgeven aan de redactie, ook is er weer ruimte voor nieuwe schoolfoto's.

Mailen naar:

danielhulsebos@hetnet.nl

Erfenis van Bertha Mulder

zoals door notaris Siertsema afgehandeld in 1961

Willem Schutter

Inmiddels ben ik bijna 60 jaar geleden vertrokken van het Achterdiep in Sappemeer, en woon al ruim 40 jaar in Haarlem, met op mijn zolder nog volop paperassen met herinneringen uit mijn geboortedorp. Voor de belangstellenden van wat opvallende geschiedenissen leek het mij aardig hen te laten kennismaken met de afhandeling in 1961 van de erfenis van plaatsgenote Bertha Mulder. Zij woonde aan de Noorderstraat no 10 (voorheen no 9) te Sappemeer.

Bertha Mulder stierf kinderloos en had vastgelegd dat als executeurs testamentair waren aangesteld Tjarko Edzes en Gerke Boer, beiden bekende personen te Sappemeer en beiden erfgenaam. Notaris K.P. Siertsema mocht deze klus klaren en hij schrijft op 9 november 1961 in een brief aan de erfgenamen: “Na enige maanden van voorbereiding kan ik mij tot U richten”.....“Het onderzoek naar de erfgenamen bleek zeer ingewikkeld en tijdrovend te zijn. Speciaal het aantal erfgenamen aan vaders zijde bleek zeer groot te zijn”.

U vindt de volledige brief op pag. 10 en 11 van dit artikel. Alle bezittingen worden opgesomd, waaronder een crayontekening.

Het bezit van “wijlen mej. Mulder” bedroeg rond fl. 500.000, - Als ik het bedrag invul in de calculator: “Prijzen toen en nu” (uitgave CBS) dan komt fl. 500.000,- in 1961 overeen met € 1.895.095,18, zeg € 1,9 miljoen, in 2023. Opmerkelijk de bescheiden bedragen voor onroerend en roerend goed vergeleken met de effectenportefeuille van fl. 400.000, -. Aan het verzamelen van dit kapitaal zal een doopsgezind motto ten grondslag hebben gelegen: “Je wordt niet rijk door veel te verdienen, maar door weinig uit te geven” .

Bij de brief van Siertsema zat ook een lijst met erfgenamen : 124 in getal.

Het te erven aandeel liep echter enorm uiteen. Daar waar de Douwessen 1/2784-e deel kregen toebedeeld, de de Boeren 1/1044-e deel en de Steenhuizen 1/ 928-e deel, waren er 4 spekkopers met een 1/20-e deel en nog

Bertha Mulder en Wicher Mulder

enige gelukkigen van 1/40- deel respectievelijk 1/60-e deel.

Om de bedragen te kunnen inschatten die uiteindelijk werden uitgekeerd moet van de fl. 500.000,- gulden eerst in het testament vastgelegde legaten van fl. 50.000,- worden afgetrokken plus de kosten voor de geplaagde notaris, waarna de fiscus nog eens met een aanslag van 40 % bij alle gelukkigen op de stoep zal hebben gestaan.

K.P.Siertsma,
notaris te Hoogezand,
Tel. 05980-2094 (kantoor)
3498 (huis)
POSTBUS 31.

Hoogezand, 9 november 1961.

Aan de Erfgenamen van Mej. B. Mulder.

Geachte Dames en Heren,

Na enige maanden van voorbereiding is het thans zover dat ik mij tot U kan richten terzake van de nalatenschap van mej. Bertha Mulder, gewoond hobbende te Sappemoer, Noorderstraat 10, die, zoals aan velen van U bekend zal zijn, op 5 juni 1961 is overleden.

Mej. Mulder was een dochter van het echtpaar Jan Wichers Mulder en Margaretha Boer (vroeger te Borgwercompagnie, overleden resp. in 1916 en 1922) en een kleindochter van de echt)paren Wicher Aljos Mulder en Bayo Swiers de Boer (destijds te Borgwercompagnie, overleden resp. in 1845 en 18??) en Pieter Hoopes Boer en Alida Jans Mulder (destijds te Kalkwijk, overleden resp. in 1880 en 1901).

Mej. Mulder maakte wel een testament, maar dit hield niet anders in dan diverse legaten van goudsbedragen (totaal f. 50000.-) en het aanwijzen van twee executours-testamentair, te weten de heren G. Boer te Sappemoer Achterdijk 9 en Ir. T. A. Wises te Sappemoer, Zuidorstraat 190, alsmede een wons met betrekking tot haar begrafenis.

Onder aftrek van de legaten verkreeft haar nalatenschap volgens de wet, dus voor de helft naar de bloedverwanten van vaderszijde en voor de wederhelft naar de bloedverwanten van moederszijde. In beide lijnen erven de naasten in graad, dit zijn de diverse op 5 juni 1961 in leven zijnde achternemen en nichten van vaderszijde, en nomen en nichten van moederszijde, alsmede (bij plaatsvervulling) de afstammelingen van vooroverleden broers en zusters van die toen in leven zijnde ervende verwanten. Het onderzoek naar de erfgenamen bleek zeer ingewikkeld en tijdrovend te zijn. Speciaal het aantal erfgenamen van vaderszijde was zeer groot. Inmiddels is het resultaat van het onderzoek bekend geworden en op grond daarvan kan ik mij nu tot de diverse rechthobbende-familieleden wenden.

erfgenamenover-
sicht.

U troft hierbij aan een staat waarop ik de diverse erfgenamen volgens de mij bekende gegevens heb opgesteld. Achter iedere naam heb ik vermeld voor welk aandeel hij of zij is gerechtigd.

Vóór iedere naam vindt men een getal vermeld. Dit behoort bij een volgnummersysteem, dat ik voor mijn administratie bijhoud.

correspondentie
nummer

Gaarne zou ik zien dat U, voorzover U met mij over de nalatenschap gaat corresponderen, in de linkerbovenhoek van elk te zenden stuk vermeldde: "Nal. Mej. B. Mulder no.", waar U dan moet invullen het getal, dat in het erfgenamenoverzicht vóór Uw naam voorkomt.

Het bezit van wijlen mej. Mulder beliep ongeveer f. 500.000.- (volgens de vermogensaangifte per 1 januari 1961).

Het bestaat uit:

- a. een boerderij, totaal ruim 24 h.a. te Borgwercompagnie;
- b. het renteniershuis te Sappemoer;
- c. diverse effecten, bij gemelde aangifte opgegeven voor plm. f. 400.000.- (waaronder 15 aandelen à nominaal f. 25.- Aardappelmeelfabriek Wildervank en Omstroken, 4 aandelen à f. 250.- Coop. Strecartonfabriek De Vrijheid te Voordam en 1 aandeel à f. 250.- Dorsver. Rigon Hulp);
- d. enige liquide middelen (kas en bank);
- e. meerend goed (huishoudelijke inboedel, kleren, enig antiek, b.v. koffi-potten, tinnen borden en wat sieraden).

Er rekoning mee houdende dat er gemiddeld plm. 40% successierecht verschuldigd is kan ieder voor zich nu globaal berekenen hetgeen hij of zij krijgt.

Wat de voormelde boerderij betreft, hiervoor heb ik inmiddels, in overleg met de executours-testamentair door de Grondkamer voor Groningen de hoogst toelaatbare prijs laten bepalen. Kort geleden is mij deze opgegeven; zij bleek te bedragen f. 90550.-.

Het huis aan de Noorderstraat te Sappemoer is door drie deskundigen

gewaardeerd op f.25000.--. Te zijner tijd zal worden beslist wat hiermede moet gebeuren.

Met de likwidatie van het effectenbezit hebben de executeurs reeds een aanvang gemaakt. Gelukkig zullen zij daarmee voortgaan. De likwidatie geschiedt in overleg met de Coop.Raiffeisenbank alhier, waar de effecten berusten en waar ook de vrijgekomen gelden blijven staan in afwachting van de boedelafwikkeling.

De legaten hebben zij inmiddels uitgekocht.

Zeer waarschijnlijk zullen er onder de erfgenamen personen zijn die belang bij de boerderij hebben. Mocht men daarvoor tenminste de maximumprijs willen bieden dan heeft het geen zin om een publieke veiling te houden of onderhands aan te bieden.

Bij de boerderij is 4.88.20 h.a. land (begrepen onder voormelde totale oppervlakte) hetwelk afzonderlijk is verpacht en daardoor als los land kan worden beschouwd (max.prijs f.2892.- per g.a.)

In overleg met de executeurs ^{is bepaald} ~~is voorgesteld~~ om op donderdag 14 december 1961, aanvangende des morgens om 10.30 uur, een familiëbijeenkomst te houden in het Hotel Struys te Sappemeer, tijdens welke:

- 1.Eventuele van belang zijnde mededelingen zullen worden gedaan.
- 2.Eventuele vragen van de aanwezigen zullen worden beantwoord.
- 3.De nagelaten sieraden en bijzondere kleine voorwerpen (b.v. de antieke dingen) onder de aanwezigen bij opbod zullen worden verkocht. Hierbij is ook een crayontekening van Jan Aljos Mulder (houthandelaar te Oude Pekela, 1784 - 1817). Deze was de vader van Alida Jans Mulder voornoemd en een broeder van Wicher Aljos Mulder voornoemd.
- 4.Zo mogelijk de boerderij onder de aanwezigen bij opbod zal worden verkocht, mits hiervoor tenminste de maximumprijs wordt geboden. De boerderij zal in twee gedeeltes en gecombineerd worden aangeboden: a. de boerderij zonder het losse land, b. het losse land, c. a en b in combinatie.

Nader beslist zal nog worden of we met dit vastgoed ook de voornoemde aandelen zullen verkopen.

Met betrekking tot de boerderij zal er op een nader te bepalen tijdstip (voor de dag der familiëbijeenkomst) gelegenheid worden gegeven om de boerderij te bezichtigen en om nadere inlichtingen te verkrijgen. Begonnen van U, die mij mededelen dat zij daarvan in kennis wensen te worden gesteld, zal ik tijdig daaromtrent berichten.

Omdat het zeer groot aantal der erfgenamen is het onmogelijk om over de verdere afwikkeling van de boedel steeds met allen contact op te nemen. Het is derhalve om deze reden van praktische aard noodzakelijk dat de familie een paar gevolmachtigden aanwijst die, in overleg met de executeurs en de boedel-notaris, terzake van de boedelafwikkeling en boedelscheiding alle verdere handelingen verrichten welke de deelgerechtigden zouden moeten en/of kunnen doen. Voorgesteld worden daartoe de erfgenamen: de heer Tj.A. ten Have te Zuidbroek (no 103 van de erfgenamenlijst) en de heer B. Meihuizen te Haren (no. 110 van de erfgenamenlijst). Zij moeten hun taak kunnen uitoefenen zonder dat zij daartoe met de deelgerechtigden ruggespraak hoeven te houden. Men dient aan hen dus onvoorwaardelijke en onbeperkte volmacht te verlenen.

Teneinde diverse gegevens omtrent U te verkrijgen en Uw antwoord op diverse vragen te horen, voeg ik hierbij een afzonderlijke lijst, met betrekking waartoe ik U vriendelijk verzoek om die zo goed en zo duidelijk mogelijk in te vullen, welke lijst ik dan graag uiterlijk 28 november a.s. doch indien mogelijk liever eerder van U terugontvang.

Het zal U duidelijk zijn geworden dat de behandeling van deze nalatenschap een veelomvattende en tijdsisende zaak zal zijn. Niettemin zullen we trachten om die behandeling zo vlot mogelijk te doen verlopen. Het is dan echter zeer gewenst dat U in zo groot mogelijke mate medewerkt. Vandaar dat ik, om te beginnen, gaarne zou zien dat U zich met de gang van zaken, zoals die hierboven is aangegeven, zou ~~kunnen~~ verenigen.

Hoogachtend,

bijlagen: 1. staat van deelgerechtigden
2. vragenlijst.

K. P. van der ...

Verkrijgers erfenis Bertha Mulder

B.H. Uiterdijk-Bakker	1/32 + 1/40	Kl. Tiktak	1/232	E.Tj. ten Have	1/116
J.W. Bakker	1/32 + 1/40	F. v/d Veen-Tiktak	1/232	Tj. A. ten Have	1/116
W. Bakker	1/116	H.T. Douwes	1/2784	Dr. E.H. Rookmaker	1/116
A. Meiborg-Bakker	1/116	TH. H. Douwes	1/2784	A.E.G. Rookmaker	1/232
R. Smit	1/348	A. De Vries-Douwes	1/2784	W.E.L. Rutgers-Rookmaker	1/232
H. Smit	1/348	A. Lambers-Douwes	1/928	Mej. J. Rookmaker	1/116
H. Lambers-Smit	1/232	J. van Veen-Douwes	1/928	D. Knol-Welt	1/116
M.B. Wollerich-Smit	1/116	B. Douwes	1/92	D.A. Hekma Wierda-Welt	1/116
J.M. Oldenziel	1/696	L. Schrage-Douwes	1/928	B. Meihuizen	1/40
B. Oldenziel	1/696	H. Douwes	1/928	B.W. Wuffing-Meijhuize	1/40
H.J.A. Esser-Oldenziel	1/696	H. Sijpkens	1/1856	B.I. Jonker-Boer	1/40
M.B. Smit-Boerma	1/232	P. Sijpkens	1/1856	L.J. Boer	1/40
Ir. R. Smit	1/232	L.A. Douwes	1/1856	G. Boer	1/20
S. Panman-Smit	1/232	G.P. Slim	1/696	A. Schutter-Boer	1/20
E. Smit	1/116	A. Rozie-Slim	1/696	Mej. A.H. Boer	1/40
J.Boerma-Mulder	1/116	F. Hopstaken-Slim	1/696	J.H. Boer	1/40
J.H.A. Steenhuis	1/928	F.J. Slim	1/696	F. Hoen	1/20
H. Wassing-Steenhuis	1/928	H. Broekema-Slim	1/696	G. Hommes-Swiers	1/20
F. Bosker-Steenhuis	1/928	M. Zuiderhoek-Slim	1/696	Mej. A.J. Edzes	1/40
G.M. Elzen-Toxopeus	1/464	B. Evers-Mulder	1/116	Ir. T.A. Edzes	1/40
W.H. Steenhuis	1/464	N. Franssens-Pijbes	1/116	A. Sondern-Hidding	1/60
J. Holscher-Mulder	1/116 + 1/116	L. Mulder	1/116	Ir. A. Hidding	1/60
M.B. Smid-Mulder	1/116	M. Mulder-Panman	1/580	A. Richards-Hidding	1/60
F. Noordhof-Mulder	1/116	F.P. Panman	1/580		
A. Moorlag-Mulder	1/116	B. Bosscher-Panman	1/580		
S.W. Mulder	1/116	Mej. E.M. Panman	1/580		
TH. Bruning	1/348	W.B. Huisman	1/232		
B. de Jonge-Bruning	1/348	S.H. Huisman	1/232		
M. Bruning	1/348	A. Huisman	1/116		
H.H. Bruning	1/116	J. Wigchering-Huisman	1/116		
J. Bruning	1/116	B.J. Schuiling-Huisman	1/116		
P.Th. Tjabbes	1/232	W. Huisman	1/116		
R.H. Tjabbes	1/232	J. Pentinga-Mulder	1/116		
G.H. Schuringa	1/232	G. Hoogerkamp-Vos	1/116		
A.T. Schuringa	1/232	P. Leuning	1/464		
A. Leeuwerke-Swiers	1/116	E. Tulp-Leuning	1/464		
A. Huisman	1/116	B. leuning	1/464		
E. Vos-Heres	1/232	J. Leuning	1/464		
A.I. Boer-Heres	1/232	P.J. Hesse	1/116		
A. Oomkes-Mulder	1/232	F. Hesse	1/116		
P.H. Mulder	1/232	W. Hesse	1/116		
B. de Boer	1/1044	G. Leuning-Hesse	1/116		
Mej. I. De Boer	1/1044	B. Kroon-Hesse	1/116		
G. Waarheid-de Boer	1/1044	C.B. v/d Berge-Mulder	1/232		
J. Mook-de Boer	1/1044	P.J.G. Mulder	1/232		
W. de Boer	1/1044	D. Perdon	1/116		
A. Faber-de Boer	1/1044	T. Moesker-Wollerich	1/116		
W. de Boer	1/1044	J.W. Wollerich	1/116		

Crayontekening van Jan Mulder 1784-1817

De bouw van de motor-zeil-reddingvlet “Prinses Juliana”

voor de Zuid-Hollandse Maatschappij tot Redding van Schipbreukelingen (ZHMRS) in 1947

De vlet, klaar voor de plons

Abram Blaak

“Geachte heer Blaak.

De maten van de schroef zijn 580 . 450 mm¹ met een ontwikkeld bladoppervlak² van 12 dM². Pakje tabak is terecht. Vond het in de auto, smaakt goed. Na vriendelijke groeten, hoogachtend”...

Na weer een bezoekje aan de werf, verzendt de toezichthoudend inspecteur van de ZHMRS, A.J. Drenth, op 17 februari 1947 bovenstaand brief(je) aan “de Boot- en Sloepbouwerij Fa. Wed.

Abr. Blaak en Zonen, Beukemastraat 40 Hoogezand”.

De bouw van de 10,15 meter lange reddingvlet voor station Ouddorp

op het Zuid-Hollandse Goeree-Overflakkee, is op dat moment in volle gang. Een flinke boot, anders en complexer dan de ‘gewone’ overnaadse reddingboten van 4.60 meter of 6.00 meter, het dagelijks werk, de kernactiviteit

van het bedrijf. Een opdracht die mijn vader, Andries Blaak (38), met enige trots ten kantore van de Maatschappij in Rotterdam voor de neus van de concurrentie had weten binnen te halen! Een opsteker voor de bescheiden, ambachtelijke ‘bootjemoakerij aan ’t Kaalkwieksterdaip’ bestaande uit: een ‘achterste’ en een ‘voorste’ werkplaats, een schafthok met potkacheltje (duveltje), een mal-lenzolder, een verfzolder en ’t kantoor.

Op 500 m² vloerooppervlak.

Personeelsreis firma Blaak naar Amsterdam 1948

Staande v.l.n.r.: Piet van Veen, Jan Olthof, Harm Jan Menger, Jan Gerrit Blaak, Willem van Veen, Dirk van Veen, Hendrik Kremer, Geert van Dijken, Andries Blaak, Hendrik Ubels, Gelinus Por, Gerrit Schuil, Gerhardus Brommer. Voor: Aali Lokken, Jan Schuil, Jan Venema, Sjoerd Muntendam, Klaas Muntendam, Roelf Olthof

De mensen...

De firma Blaak is een familie-bedrijf, in 1853 als eenmanszaak begonnen met de bouw van tjalkmansboten voor de schipperij. In 1947 rond 20 medewerkers:

De aanbouwers, die de kiel- en stevenconstructie maken, die de huidgangen (langsscheepse planken van de scheepshuid, die van voorsteven tot achtersteven lopen) krom branden, de spanten inbuigen en met koperen nagels en waaien aan elkaar klinken.

De afbouwers, die de betimering verzorgen, de banken en doften, roer en rerbeslag, die de reddinglijnen en roeidollen aanbrengen. De onderhoudsman, die de machines smeert, de beitels slijpt en de lintzaag scherp houdt.

De schilder en de schildersknecht, die de boot nog beter en mooier maken. En altijd wel één leerling-sloepenbouwer of krullenjongen.

Het uurloon in die dagen varieert van f. 0,32 tot f. 1,15 bij een 47-urige werkweek (5 x 8½ uur + zaterdagmorgen). “Overmorgen nog twijf doage, din is’t weer zotterdag”, sprak sloepenmaker Willem van Veen (54) aan het begin van de lange werkweek zijn collega’s bemoedigend toe...

Willem van Veen

Behalve mijn vader is het kantoor bemand door boekhouder-administrateur Harm Tepper (23) uit Kolham.

Daarnaast was, vanwege de naoorlogse formulierenrompslomp van bonnen en rantsoenen voor de gemeentelijke Distributiedienst, de toen 16-jarige Trijn Smallenbroek uit Sappemeer aangenomen.

De enige vrouw ooit, die bij de firma Blaak op de loonlijst stond.

Eén keer in die 3-jarige periode is Trijn boos geweest, omdat ze niet mee mocht met het 2-daagse personeelsuitje in 1948 naar Amsterdam: “Ik bin ‘t er nog aaltied nait mit ains”, zou ze later nog vaak herhalen, op z’n Gronings. Zoals alles in ‘t Gronings gaat: ‘in lichte en slichte toal’...

Twee medewerkers, Sjoerd Muntendam van Foxham (21) en Jan Venema (Kolham, 25), bevinden zich ten tijde van de bouw als militair in het toenmalige Ned. Indië (Indonesië). Zij zullen eind 1947 veilig terugkeren op het werk. En na zijn jaren in de sloepenbouw, kon je Jan Venema weer tegenkomen als uitbater van het dorpscafé in Scharmer...

Gelinus Por zet de volgende gang aan een 16-voets reddingboot (1954)

In 't verleden...

Voor een botenbouwer is het een uitdaging wanneer zich van tijd tot tijd iets bijzonders aandient. Een werkstuk, dat hem uit het spoor van routine en regelmaat haalt en waarmee hij zijn kennis en vakmanschap kan testen en tonen. Er is in de loop der jaren wel het een en ander gebouwd, als ik de werfboeken uit mijn groot- en overgrootvaders tijd zo es doorblader. Boten in allerlei vorm en uitvoering, voor uiteenlopende klanten: een vuurtorenwachter, een jonkheer, een postschipper, een strandvoogd, een stalhouder, recreatieondernemers, een visserman o.a.:

In maart 1874 “Een mysterieuze ‘wijboot’ vermeld, bestemd voor den heer Meursing in Nieuwendam, lang 25 voet Amsterdamse maat voor f. 8,50 de voet”. In 1887 “Een 23-voets zeilboot gemaakt voor de Badcommissie op Schiermonnikoog”. In 1889 “Een 17 voets boot gemaakt voor Jonkheer Teding van Berkhout, 1ste Luitenant bij het Instructiebataljon te Kampen, 80 gl gekregen voor de zeilen, fok en tuig”. In 1893 “Een 19-voets (5,80 meter) boot voor strandvoogd Guitje Klaassen van Dijk op Rottumeroog.

In 1894 “Vier groote zeilboten gemaakt, lang 24 voet” (7,32 meter), voor “de heren Meijer, Teerling, Wijbrands en Bakker op Borkum. Die van Meijer kost 290 gl., zonder buikdenning”...

In 1901 “Voor f. 150,00 een 20-voets (6,10 meter) boot geleverd aan postschipper Ambrosius Dubblinga op Schiermonnikoog”.

In 1911 “De zeil-/roeireddingboot Prins, lang 8.00 meter, in opdracht van de Noord- en Zuid-Hollandsche Redding-Maatschappij, voor strandvoogd Hendrik

Toxopeus op Rottumeroog”.

In 1911 “Een zeilboot van 22 voet (6,71meter) ‘met bun’, f. 220,00, voor vuurtorenwachter Harm Beukema in Holwierde”.

In 1912 “Voor de aannemer Jakob van Dijk op Borkum de zeilboot “Deutschland”, lang 32 voet (9,76 meter), afgeschoten met kraalschroten, voor f. 892,00”.

In 1924 “Jan Drent uit Usquert, eerste stuurman bij de Stoomvaartmaatschappij Nederland, bestelt een motorzeilboot van 35 voet (10,68m.)”.

In 1930 “Voor W. Piek Stalhouderij, Steenhouwerskade 6 in Groningen een Scheldejol gemaakt, lengte 5,00m., breed 1,85m en diep 0,60m., geheel van eikenhout voor de prijs van f. 310,00”. In de jaren daarna passeren nog reddingvloten, kano’s, BM’ers, jollenkruisers, een teakhouten barkas, een garnalenboot voor W. Bakker in Drieborg/Nieuwe Statenzijl, een kajuitzeiljacht voor W. Bruynzeel in Zaandam en loodsjollen voor het Belgische Zeewezen. Producties uit meer dan een eeuw (1853-1968) noeste handarbeid. In goede en slechte jaren...

Aan de slag...

Kort na de getekende opdracht op 18 november 1946, beginnen de scheepstimmerman Gerrit Schuil uit Kolham (52) en Westerbroekster Hendrik Ubels (25) met de reddingvlet. De anderen gaan door met het ‘gewone’ werk: een eikenhouten reddingboot van 4,75m. voor Scheepswerf Apol in Wirdum, twee eikenhouten sloepen van 4,50m. voor Scheepswerf B.G. Fikkers in Martenshoek en twee eikenhouten reddingboten van 6,50m. voor Scheepswerf Verschure & Co. in Amsterdam. De vlet wordt traditioneel ‘op de kiel’ gebouwd, ‘overnaads, koper geklonken en geschroefd’ en onder bouwnummer 117 geregistreerd. D.w.z. de 117de boot na mei 1945.

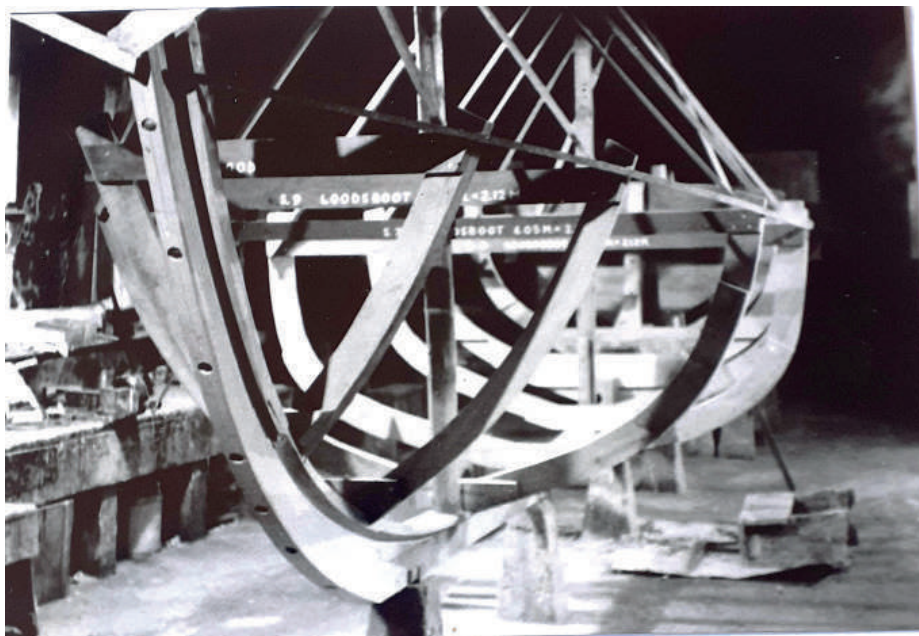
Tempo...

Schuil en Ubels brengen de stelling in gereedheid, leggen de kielbalk en schoren de (populierenhouten) bouwspanten. Want: “Met de bouw zal zo spoedig mogelijk worden aangevangen en met dien spoed doorgewerkt dat

ze over ongeveer zes maanden gereed zal zijn”..., zo staat het in de overeenkomst. Nu levert de gebogen vorm van de romp bij een vlet enige ‘tijdwinst’ op, omdat niet alle huidgangen behoeven te worden gestoomd of gebrand. Anderzijds moeten, bij een eerste of eenmalige opdracht, nieuwe bouwspanten worden opgemeten en gemaakt en moet de boot gang voor gang opgereid³, gestrookt en afgeschreven worden. Dat kost weer extra tijd...

Dit reien en afschrijven is het werk voor oom Gerrit (41), broer van mijn vader. Door de jaren zie ik hem nog bezig: hoe hij met gevoel en met oog voor lijnen en vormen, de reilat behoedzaam (hier tikje omhoog, daar tikje zakken...) gang na gang langs de bouwspanten buigt en met een scherp krijtje de gewenste kromming aftekent.

Ook moeten – vanwege de afmetingen van de vlet (10.15 meter) – de 12 gangen in twee, soms drie lengten worden opgeboeid. De (verspringende) naden of stuiken worden dan met een lasplankje aan elkaar geklonken. En tenslotte had mijn vader de boot op 20.000,00 gulden berekend en voor dat bedrag aangenomen... Waarbij de motor door de opdrachtgevers zal worden geleverd. Met man en macht...

Een loodsjol van 6.00 meter in de bouwspanten in 1968.

Als de spanten zijn ingebogen, komen de klinkers en tegenhouders in actie. Vooraan: Hendrik Ubels en Gerrit Schuil

Spoedig wordt Gelinus Por (17) aan de bouwploeg toegevoegd evenals 'allrounder' Harm Jan Menger (37). Naarmate het werk vordert, komen ook Piet van Veen (31, Kolham) en Jan Olthof (24, Kropswolde) erbij, daarna nog Geert van Dijken (27) uit Zuidbroek en Aali Lokken (22). Intussen zijn schilder Jan Schuil (28) en hulp-schilder Gerhardus Brommer (27) aan het grond- en lakverven. Uiteindelijk hebben alle medewerkers, in meer- of mindere mate, hun steentje bijgedragen aan de realisering van het project.

Als de vurenhouten vlet 'op hoogte' is geboeid, worden de essenhouten spanten gezaagd, gestoomd en ingebogen en door klinkers en tegenhouders afgewerkt. Het vlak wordt versterkt met eikenhouten wrangen en de beide zijden voorzien van iepenhouten balkwegers. En om de diversiteit aan gebruikte en beschikbare houtsoorten nog aan te vullen: de motorkap wordt in oregon uitgevoerd; evenals de transportslede, die nodig is om de vlet vanuit de werkplaats naar het Kalkwijksterdiep te trekken...

De vlet wordt uit de achterste werkplaats getrokken. Geert van Dijken legt nog even een balkje recht

Medebouwers...

Om in de eerste jaren na de 2de Wereldoorlog bruikbaar hout en ander materiaal van voldoende kwaliteit en afmetingen te kunnen kopen, moet bij meerdere handelaren worden rondgebeld en ingekocht. Veel producten: bouwmaterialen, voedingsmiddelen, kleding, etc. zijn nog 'op de bon'. Voor vuren- en essenhout zijn Houthandel v/h E. & C. Maathuis in Sappemeer, J.M. Meihuizen in Wildervank alsook de Stoomhoutzagerij van Roelof Post van Leggelo in Foxhol de leveranciers. De Houthandel en Zagerij van de bevriende Albert Bolt aan de Heereweg in Meeden heeft nog een stammetje geschikt iepenhout liggen. Het eikenhout voor roer, spiegel en kimkielen wordt door de Houtzagerij Firma Gebr. Brand aan de Zuiderstraat op dikte gezaagd en J.M. Kroon, ook aan de Zuiderstraat, levert voor f. 103,70 ijzerwerk. Met 31 Kg loodmenie voor f. 85,25 en andere lak- en verfproducten, zijn Sikkens Sassenheim en Pieter Schoen & Zn in Zaandam (thans Sigma Coatings) favoriet. Laatstgenoemde vooral vanwege z'n spaarsysteem, de zogenoemde 'Schildertjes van Schoen', die bij een volgeplakt boekje een leuk spaarcentje oplevert voor ons als kinderen...

De 70 PK 4-cil. Hercules-Kromhout dieselmotor wordt voor f. 1.424,13 door G. te Velde en Zonen Machinefabriek "Welgelegen" geïnstalleerd en het elektrisch gedeelte voor f. 751,38 door 'Elektrotechnisch Bureau' Herman G. Eekels, thans Eekels Technology BV. Voor f. 600,00 levert "Zeil-, Mast- en Blokmakerij" George Bodewes in Martenshoek de mast van 5.70 meter met 30 m² reservetuig, alsook de kabelaring.

Natuurlijk komt het stuurwiel van de Fa. J. Koetse & Zn in Hoogezand. Bij Metaalhandel Simons (Simétas), thans Berger Recycling Foxhol, wordt voor f. 538,50 het benodigde koperen plaatmateriaal gevonden, waarvan koperslager J. Groenewoud & Zn voor f. 445,62 de waterdichte luchtkasten en tanks modelleert en soldeert.

Een vlag...!

De vlag !

Als begin mei 1947 de vlet zijn voltooiing nadert, brengt inspecteur Drenth de proefvaart ter sprake. Het is een goed gebruik om daarbij de bedrijfsvlag van de bouwer te voeren, maar zo'n vlag is er niet. Immers, reddingboten en sloepen varen proef onder de vlag van de werf waar het schip is gebouwd... Het is kort dag: in de eerste week van juni wordt de tewaterlating gepland. Een embleem is er wel, op het briefpapier: een reddingboot in een reddingboei, waarop rondom de bedrijfsnaam staat vermeld. Dat kan als basis dienen. Mijn vader stelt zich voor om de kleuren van het wapen van de (toen nog zelfstandige) gemeente Hoogezand in de vlag te verwerken. Dan wordt het rood, geel met zwart. En zo rijdt inspecteur Drenth, met het embleem in een envelop, op de terugweg langs de Zeil- en Vlaggenmakerij Hendrik Veder in Rotterdam. De vlag zal 100x150cm meten in de aangegeven kleuren, met de verkorte

bedrijfsnaam BLAAK HOOGEZAND in grote zwarte letters op een witte boei. Uiteindelijk arriveert het dundoek twee dagen voor de proefvaart in Hoogezand. Nat van de verf...!

Waarna koers wordt gezet naar station Ouddorp. Woensdagavond 19 juli 1948 verrichten schipper Pou Bezuijen en zes opstappers de eerste reddingsactie met de "Prinses Juliana".

Daar is er tot in de jaren negentig mee gevaren. Vanwege een foutieve behandeling – men spande en plakte een waterdicht doek onder de waterlijn om lekkage te stoppen – is het hout gaan broeien, lekken, rotten. Waarna de betimmering grotendeels is gesloopt. "Oude reddingboot verkeert nu zelf in nood", kopte de Leeuwarder Courant zomer 2005.

De vlet glijdt het Kalkwijksterdiep in

Te water...

Op maandag 4 juni beginnen de voorbereidingen voor de tewaterlating. Met behulp van mankracht en dommekrachten, hevels, takels en vulblokken wordt het gevaarte, dat 4400KG water verplaatst, op de transportslede gehesen en over stalen buizen naar de waterkant getrokken. Om na 30 meter – pal voor het snoepwinkeltje van buurman Jacob Medema – op de gelegenheidshelling te worden gemanoeuvreerd.

Na de voorspoedige tewaterlating, vaart de vlet het Kalkwijksterdiep uit richting IJsselmeer, waar de geslaagde proefvaarten plaats vinden.

De twee opvarenden en hun motorboot worden die avond veilig aan land gebracht. "Het had er niet mooi uitgezien voor de opvarenden als wij niet gekomen waren", meldt de schipper in zijn verslag. Ook bij de Watersnoodramp van 31 januari 1953 is de "Prinses Juliana" wekenlang actief om dorpsgenoten te evacueren en elders op Goeree hulp te bieden.

Op de helling in Ouddorp

Van Hoogezand tot Bontebok... Na 13 jaar trouwe dienst en 'nog in prima conditie'... zo meldt de Reddingmaatschappij, wordt de vlet in 1960 van de sterkte afgevoerd en verhuist hij na verloop van tijd naar Friesland.

Kostbare reparaties zouden nodig zijn om de vlet weer bevaarbaar te maken. Ik ben er destijds naar toe gereden, om de gestripte vlet te zien, in het dorpje Bontebok, aan de Schoterlandsche Compagnonsvaart, onder de rook van Heerenveen, waar het casco op het droge was getrokken: 'Opgaan, blinken, en verzinken'....

Verklaringen:

¹ = eerste cijfer verwijst naar de diameter, het tweede cijfer is de spoed (de kromming van de bladen)

² = totale oppervlak van de schroefbladen

³ = reien of opreien is het opmeten en bepalen van de kromming van een huidgang m.b.v. de reilat (een dunne, flauw gebogen buigzame plank met een lengte van 4 - 5 meter, die langs de onderliggende huidgang wordt gelegd en vervolgens afgetekend)

□ = stroken is een huidgang in een vloeiende lijn afschrijven, zodanig dat er geen knik of valse bocht in zit

□ = afschrijven is het met een potlood of kraspen aftekenen van de huidgang op het te bewerken hout

□ = een lasplankje is een verbinding van 12 cm x 12 cm tussen 2 delen van een huidplank, die in elkaars verlengde liggen

Herman Ronde

Sief, Leo en Coen Ronde

Wie herinnert zich nog schoenenwinkel Ronde aan de Hoofdstraat 105 in Hoogezand? Een groot wit pand schuin tegenover de huidige Beukemastraat, gelegen tussen een herenhuis en het pand van woninginrichting Huizing, later supermarkt Fred van de Werff. Beide winkelpanden werden in oktober 2009 afgebroken en ligt er nu alleen een groot grasveld.

Voorheen was schoenhandel Ronde gevestigd aan de Zuiderstraat waar Siverinus Bernardus, de vader van Herman, in 1910 een schoenenwinkeltje was begonnen. Opa Siverinus was vooral schoenhersteller maar in krantenberichten uit de 20-er jaren zien wij dat er destijds ook al schoenen werden verkocht, maar ook voetbalschoenen, ballen en schaatsen.

Onze vader Herman, de tweede zoon van opa en oma Ronde, had eigenlijk andere aspiraties dan schoenmaker of eigenaar van een schoenenwinkel. Zo menen wij ons te herinneren dat hij graag piloot had willen worden. Die gedachte en wens kwam nog wel eens voorbij, ook als het over

onze toekomst ging. Maar ziekte van opa Siverinus en de tweede wereldoorlog stuurden hem in een andere richting, namelijk die van de schoenmakerij.

In 1943 en 1946 haalde hij zijn schoenmakersdiploma's en vanaf februari 1947 ging Herman de zaak zelfstandig voeren.

Begin jaren veertig zal hij ook zijn latere vrouw Catharina Mulder, beter bekend als Zus Ronde-Mulder, hebben leren kennen. Zij was de jongste dochter van Leonardus Johannes Mulder, scheepsbouwer in Foxholsterbosch en vanaf 1925 tot 1940 mede directeur van scheepswerf De Voortuitgang, samen met Jan Suurmeijer.

Zus had ervaring als verkoperster in Groningen bij een winkel in manufacturen en ging iedere dag met de bus van Foxholsterbosch naar de stad. Uit de verhalen hebben we begrepen dat Herman en Zus elkaar in de verkeringstijd weinig konden zien, omdat zij beide overdag druk aan het werk waren. En in de oorlogstijd ook vanwege de avondklok. Maar het bleek ware liefde, ondanks de spaarzame ontmoetingen.

Enkele leden van de familie Ronde voor de (voormalige) schoenhandel van Siverinus Bernardus Ronde aan de Zuiderstraat. Deze foto dateert uit 1954/1955 waarna de schoenhandel door zoon Herman Ronde (rechts op de foto) is verhuisd naar de overzijde van het (niet zichtbare) Winschoterdiep. Het toenmalige woonhuis/annex schoenhandel is nu bekend als Hoofdstraat 104, voorheen Verlengde Zuiderstraat 14 en daarvoor nr. 13. Voor 1930 is het pand geadresseerd als D64. Siverinus Ronde, vestigde zich in 1909 elders in Hoogezand op D 76 (nu ter hoogte van Hoofdstraat 86-88). In 1914 neemt hij hier de handel in schoenfournituren - dan op D67 - over van weduwe Buining-Pekeskamp. Geheel links het pand van schilder J.J. Schuil.

En dus was het niet vreemd dat zij meteen na de oorlog op 3 oktober 1946 in het huwelijk traden. Zus ging inwonen bij opa Ronde aan de Zuiderstraat. Daar was het inmiddels een behoorlijke drukte, want na het overlijden van oma Ronde in 1924 had haar oudste zus Gonne de zorg voor de kinderen overgenomen. En ook bleef tante Gonnie, één van de zussen van Herman, in het huis wonen. Bij Herman en Zus werd in 1947 de oudste zoon Sief geboren, in 1949 Leo en in 1953 Coen. Opa Ronde was nog erg weinig actief en verbleef vooral in de achterkamer dicht bij de kachel. Hij was ziekelijk en vaak koud.

Herman leidde uiteraard de gang van zaken in de reparatie. En in de winkel, met grote steun van zijn vrouw Zus, vanwege haar verkoopervaring. Het pand aan de Zuiderstraat werd op een gegeven moment te klein gevonden en zij kregen aspiraties om het groter aan te pakken. Toen aan de Hoofdstraat 105 het pand van confectiebedrijf Ruding vrij kwam, zagen zij hun kans. Het bevond zich schuin tegenover de Zuiderstraat aan de andere kant van het toenmalige Winschoterdiep. Het pand werd in 1955 gekocht en ingericht als schoenenwinkel met achter het huis een werkplaats voor Herman als schoenhersteller.

Het was een grote stap voor Herman en Zus, maar mede door een open, gastvrije houding en kennis van zaken werd een grote klantenkring opgebouwd. Kenmerkend was de hartelijkheid waarmee Zus de klanten tegemoet trad. Velen, die tot de vaste klantenkring behoorden, hadden de vrijheid om door te lopen naar de keuken voor een kop koffie of thee.

Herman Ronde in zijn werkplaats

Herman had zijn eigen domein in de werkplaats waar hij ook het liefste vertoefde. Daar kon hij

zijn passie en vakmanschap als schoenmaker volledig kwijt. Van eenvoudige reparaties tot het handmatig fabriceren van volledige schoenen middels houten leesten (ortho-

pedisch schoenmaken). Daar kon hij ook in alle vrijheid zijn grote hobby, namelijk het zingen beoefenen. Onlangs werden wij daar nog weer eens aan herinnerd door Jan Paul Wortelboer, destijds een vaste klant, die als hij door de winkel richting de werkplaats liep, Herman in de gang van het huis al kon horen galmen.

Hij was een getalenteerde voorzanger in het kerkkoor van de RK Willibrorduskerk in Sappemeer. Dat bracht verplichtingen met zich mee bij doordeweekse begrafenissen en trouwerijen, waardoor hij zijn werk even in de steek moest laten. Bij die trouwerijen werd hij nogal eens gevraagd om het Avé Maria te zingen als de bruid ging bidden voor het Mariabeeld. Nadat hij het kerkkoor had verlaten werd hij een gewaardeerd lid van het Koninklijk Mannenkoor Hoogezand-Sappemeer, waar hij kon genieten van het minder kerkelijke repertoire.

Ook was Herman de ‘de hoeder’ van de leren ballen van voetbalvereniging Kwiek. Het voetbalveld plan Noord, lag bij wijze van spreken achter de winkel aan de van Heemskerkstraat.

De spelers haalden de ballen op voor de wedstrijd en brachten ze na afloop weer terug. Als de naden

Pand Hoofdstraat 105 Hoogezand

van een bal waren gescheurd, kon Herman dat weer herstellen. Overigens was Herman zelf een begenadigde doelman die in zijn goede tijd de bijnaam ‘snoukie’ kreeg, vanwege zijn duikvluchten naar de bal. Hij werd zelfs geselecteerd voor het vertegenwoordigende elftal van de afdeling Groningen.

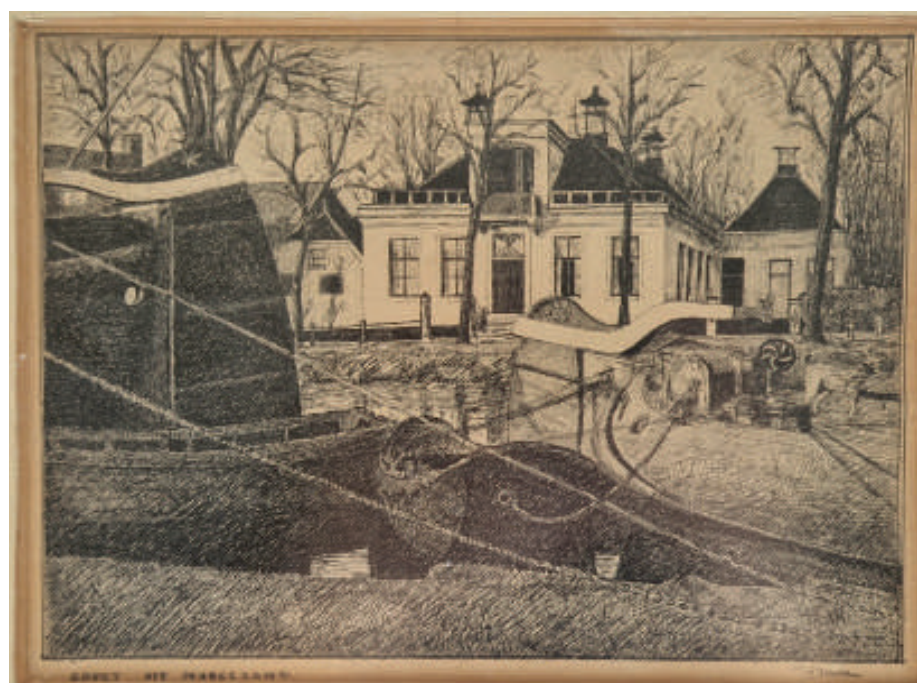
Toen rond 1978 bleek dat de drie zonen geen aspiraties hadden om de winkel over te nemen, betekende dat het einde van schoenenzaak Ronde. Herman en Zus keerden terug naar de Zuiderstraat nadat het pand grondig was verbouwd. Helaas heeft Herman er niet lang van kunnen genieten. Hij overleed veel te vroeg op jonge leeftijd in januari 1982. Zus verhuisde kort daarna naar de ‘Overwater-flat’ en overleed in oktober 1999. Van haar was minder bekend dat ook zij een zeer bekwaam zangeres was en samen met Marietje Stokkel veel heeft opgetreden tijdens bijeenkomsten van de Katholieke Vrouwengilde. Zij werden zelfs gevraagd éénmalig op te treden voor een vrouwenprogramma van de KRO.

Na het overlijden van Pa en Ma Ronde kwamen we bij het opruimen diverse tekeningen tegen van Herman.

Sommige kenden we al wel, want die hadden in één van de kamers aan de Hoofdstraat gehangen. Maar er bleken er meer te zijn. En zoals het vaak gaat, des te ouder je wordt, des te meer groeit de interesse in het verleden. En ontdekten we dat Herman een veelzijdig kunstenaar was geweest. Hij maakte vooral houtskool- en pentekeningen van taferelen en panden langs het Winschoterdiep. Maar ook van landschappen bij het Zuidlaardermeer en in Giethoorn.

Want hij hield ook van vissen, en zal bij het ontbreken van regelmatig 'beet' zijn aandacht hebben verlegd naar de omgeving. Echter, een grote vraag bleef, waar Herman het talent of de techniek vandaan had voor het tekenen. Dat werd duidelijker toen wij onlangs ontdekten dat hij in 1929, 1930 en 1932 schildercursussen had gevolgd aan de 'Vak-teekenschool Hoogezand-Sappemeer'. Hij was toen 14, 15 en 17 jaar oud en had blijkbaar toen al artistieke ambities. Het verklaarde voor ons waar hij het tekenen had geleerd. De meeste werken zal hij in de jaren dertig hebben gemaakt. Na zijn werkzame leven had hij er ongetwijfeld meer mee willen doen, maar dat is hem niet gegund geweest. Wij hebben nu 10 werken verzameld en soms komt er nog weer een onbekende schepping boven tafel. Om deze niet verloren te laten gaan, denken wij dat ze bij het Historisch Archief of bij de Historische Vereniging een goede plaats kunnen krijgen. Maar wij willen via dit artikel in 'Pluustergoud' een aantal tekeningen niet onthouden aan inwoners die Herman en Zus nog hebben gekend.

*Boven: Pentekening smederij Tulp, Hoofdstraat
Midden: Houtskooltekening zicht op de toenmalige
Zuiderstraat en houten hoogholtje
Onder: Op de achtergrond woonhuis fam. Fikkers
Hoofdstraat Hoogezand.*

BUURT op de BÜHNE

Noorderpark

Nel Lenting

van het gebouw dus wandelden we per groep van de ene voorstelling naar de andere en moesten soms even pas op de plaats maken omdat de voorstelling voor de voorgaande groep nog niet was afgelopen.

De ene keer was het theater, dan weer dans, muziek etc. en dit alles gedaan door professionele theatermakers en buurtbewoners samen en uitgevoerd door de bewoners zelf om te ontdekken welke verhalen er schuil gaan achter de deuren van het Noorderpark en wat er zoal leeft in de buurt, van jong tot oud, heel erg leuk!

Ook kwamen we in een filmzaal waar we twee bekenden op het witte doek zagen: onze secretaris,

Wim Rozema die een fotosessie van de Historische Vereniging van commentaar voorzag i.s.m. ons bestuurslid, Janneke Hessing-Alberts.

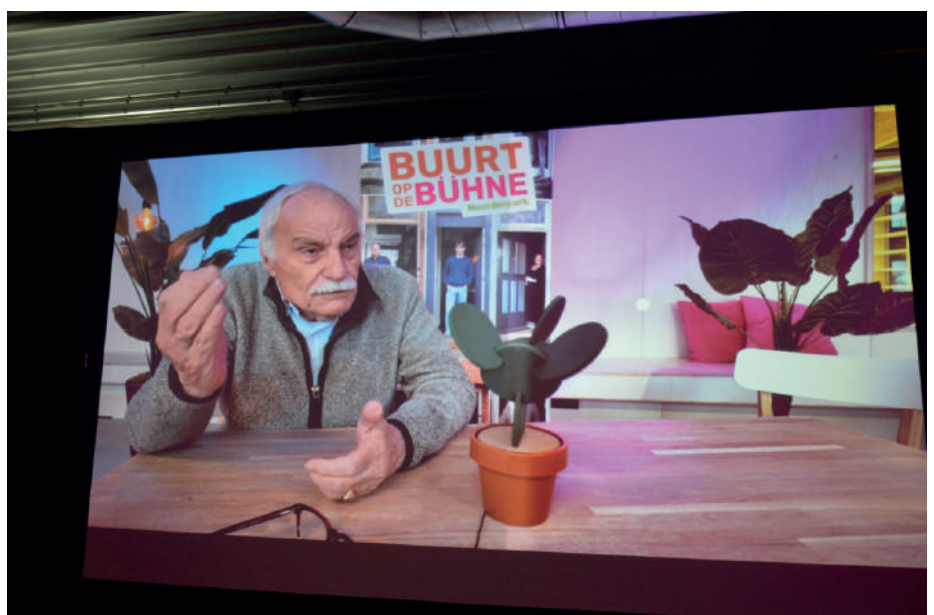
We zaten net als in een bioscoop met mooie bioscoop stoelen en een koptelefoon op.

Toen we alle voorstellingen hadden gezien kregen we in de mooi aangeklede foyer, met muziek, nog een drankje aangeboden en bij de uitgang kregen we ook nog een doosje bloemzaad en zo was het een zeer leuke geslaagde avond. We hebben in het bijzonder genoten van de optredens van bewoners van de Noorderparkbuurt en hoe ze hun buurt positief op de BÜHNE brachten.

Zaterdagavond 22 februari 2025 was ik met Janny Tulp naar de dependance van het Kielzog aan de Hoofstraat te Hoogezand waar de première plaatsvond van: BUURT op de BÜHNE Noorderpark!

Bij binnenkomst kregen we eerst een kopje koffie of thee + uitleg over "de gang van zaken in dit theater".

We werden ingedeeld in 4 groepen en onder leiding van een gids kregen we per groep verschillende voorstellingen te zien in verschillende ruimtes

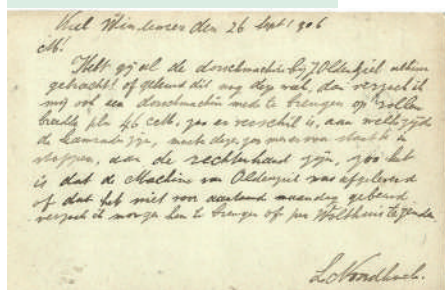

Wim Rozema geeft uitleg bij de fotosessie van de Historische Vereniging H. S. e. o.

De briefkaart van mijn overgrootvader

Meinne Noordhoek

Op een bijeenkomst van de postzegelclub trok een handelaar mij aan de mouw en vroeg of ik nog belangstelling had voor een oude briefkaart met daarop een postkantoorstempel van Kielwindeweer. Nou ben ik geen stempelverzamelaar, maar even kijken kan nooit kwaad. Inderdaad een mooi stempel uit 1916 van Kielwindeweer, maar wat het voor mij nog interessanter maakte bleek nadat ik zag dat de kaart was geschreven en verstuurd door mijn overgrootvader.

Op de kaart was zelfs nog een bedrijfslogo afgedrukt.

Ik kwam vrij snel met de handelaar tot een schappelijke deal. Mijn overgrootvader was Lambertus Noordhoek en

de desbetreffende kaart was gericht aan de firma Ten Horn te Veendam. Op de afbeelding is te lezen dat mijn overgrootvader de firma Ten Horn verzocht hem een dorsmachine te leveren. Wat opvalt dat nergens op de kaart over geld wordt gesproken, terwijl je er vanuit gaan mag dat een dorsmachine een flinke investering genoemd mag worden. Wat mij opviel was dat de machine op rollen geleverd diende te worden. Met rollen wordt bedoeld ijzeren wielen.

De briefkaart riep bij mij nog een aantal vragen op waar ik iets verder op nog op in zal gaan. Mijn overgrootvader Lambertus Klaasz. Noordhoek kwam als volleerd smidsknecht rond 1850 vanuit Noordbroek onder dak bij de familie Siegers in Windeweer op het adres B58K, schuin tegenover de kerk.

In Windeweer begon hij een smederij. Op 6 november 1851 trouwde hij met Trijntje Siegers, een van de dochters van de eerder genoemde familie Siegers.

Ze kregen vijf kinderen, twee dochters en drie zoons.

De smedrij floreerde en er werd zelfs personeel aangenomen, mede omdat de smederij werd uitgebreid met een handel in fietsen. Op wat latere leeftijd gingen twee van zijn zoons ook in de smederij werken.

Smedrij Windeweer, midden Lambertus Noordhoek, rechts zoon Klaas.

„Veendammer Machinefabriek”,
J. TEN HORN. -- VEENDAM.

Specialiteit:
STOOMMACHINES, STOOMKETELS,
 LOCOMOBILES, DRIJWERKEN.

Telefoonnummer 9.
 Telegram-adres: TENHORN VEENDAM.

Veendam, den 23 Juli 1901.

MARSHALL: STOOMDORSCHWERKTUIGEN,
 in verbinding met WELGER: STROOPERSSEN.

GAS, PETROLEUM- en BENZINE MOTOREN,
 Landbouwwerktuigen.

Later is Lambertus met een van zijn zoons verhuisd naar Annerveenschekanaal om daar een smederij te beginnen. De andere zoon bleef de smederij in Windeweer voortzetten. In Annerveenschekanaal ging men onder andere brugconstructies maken. Hiervoor werd nog een zgn. slingerpons-machine aangeschaft. Omstreeks 1925 is het bedrijf verkocht. De smederij in Windeweer was toen al overgenomen door een medewerker.

Met betrekking tot de te leveren dorsmachine dient vermeld te worden dat hij van het engelse merk 'Marshall' was. Het feit dat de machine op rollen geleverd diende te worden heeft te maken met dat in Engeland de dorsmachines soms vast werden opgesteld, waarbij de oogst naar de machine werd getransporteerd. Maar bij ons is het net andersom, men reisde met de machine langs de boeren en dus moest de machine mobiel zijn. Ook gebeurde het dat men zelf wielen liet maken.

De firma Ten Horn te Veendam was destijds al een vrij grote onderneming. Men bouwde er onder andere stoomketels en stoommachines. Ook de zogenaamde locomobielen, dat zijn verplaatsbare stoommachines, behoorden tot het assortiment van Ten Horn.

Om de verkoop van de locomobielen te stimuleren ging men ook dorsmachines verkopen. Zoals gemeld werden twee zoons van Lamberus en Trijntje smid en de derde, mijn opa, werd boer in Annerveen. Hun oudste dochter trouwde met een onderwijzer en de tweede dochter met een boer.

Lambertus Noordhoek

Trijntje Noordhoek - Siegers

“Bloemlezing”

Okkie Smit

Onder de lezers van “Pluustergoud” bevinden zich, naar mijn inschatting, nog enkelingen die ooit kennis namen van de inhoud van het vermaarde personeelsorgaan “De Dubbele Driehoek”. Dit blad werd in 1948 in het leven geroepen op initiatief van de heer B.G. Kernkamp, destijds president-directeur van W.A. Scholtens Aardappelmeelfabriek en N.V. in Foxhol. De naam van het blad was een verwijzing naar het handelsmerk van de fabriek: een ster die was samengesteld uit twee gelijkzijdige driehoeken. Het 1e nummer verscheen op 15 juli 1948.

Op 1 mei 1949 trad de op 22 oktober 1920 in Veendam geboren **Jan Hindrik Bloem** in dienst van dit bedrijf. Voordien schreef hij, vanaf de oorlog voor de regionale krant Noord-Ooster. Hij was werkzaam op de afdeling personeelszaken en schreef daarnaast voor de Scholtens bedrijfsorganen als: Polymeria en Z-mail. Maar vooral als eindredacteur van het personeelsblad De Dubbele Driehoek genoot hij veel waardering.

Deze functie bleef hij tot zijn dood op 22 november 1980 in Hoogezand vervullen. Het personeelsblad kreeg enkele keren een andere naam (eerst

“Polymeria” en later “Informeel”). Het blad gold als een goed en professioneel bedrijfsorgaan. Deskundigen roemden het als: gezellig, stijlvol, humoristisch, informatief en professioneel. Kees Visscher, de Groningse meesterverteller en schrijver maakte met Jan Bloem jarenlang deel uit van de redactie. Beide heren beschikten over een buitengewoon schrijftalent. Hierbij ter illustratie enkele bijdragen van Jan H. Bloem (oftewel Bloemlezing) uit “De Dubbele Driehoek”.

Jan H. Bloem

Vergadering

Onlangs vervoegden zich in de conferentiezaal van het

researchlaboratorium te Foxhol tegelijkertijd twee groepen medewerkers die zo nodig moesten vergaderen. Beide groepen beriepen zich erop de zaak te hebben besproken. Er ontstond naar aanleiding van deze kwestie enig verschil van mening en tenslotte grote verwarring. Na een moeizaam communicatieproces drong het evenwel tot de verhitte gemoederen door, dat beide groepen voor dezelfde bespreking waren uitgenodigd...

Kanaries

Gehoord in één van de kleedlokalen: “Wil je nog kanaries van me kopen?” Wat kosten ze?” “Twintig gulden per stuk”. “Hoe zwaar zijn ze dan?”

Opschrift

Een jeugdige predikant, pas benoemd in een Gronings dorp, zag op zijn ochtend wandeling een tuinhek, waaraan een bordje was bevestigd met het volgende opschrift:

De uit het Westen des lands afkomstige dominee verbaasde zich zeer en schreef het vreemde opschrift in zijn agenda om er thuis eens op te studeren. Hij raadpleegde zijn Latijnse en Hebreeuwse studieboeken maar kwam er niet uit. Ten einde raad ging hij de volgende dag naar de eigenaar en vroeg hem naar de betekenis van het raadselachtige opschrift. “Nou, dat is ja duidelijk genoeg” zei de persoon in kwestie, ik heb de voordeur schilderen laten en nou vraag ik de mensen:

ga “NIET HET HUIS IN MAAR ER OMHEEN HET HEK IN”

“Floris”

(pseudoniem van Jan H. Bloem)

Floris juist terug van vakantie schreef het volgende: Bij onze camping bevond zich een welvoorzien kampwinkel, waar mevrouw Floris het oog had laten vallen op een fraaie doch billijk geprijsde thermosfles. Floris zou die bij gelegenheid meebrengen, hetgeen geschiedde op de morgen van een dag die bijzonder luisterrijk beloofde te worden. De zon scheen en iedereen was vroeg uit de veren. Floris kocht de thermosfles en spoedde zich terug naar de tent, doch op weg daarheen bezocht hij de toiletgelegenheid, waar het erg druk was. Na enkele minuten wachten slaagde Floris erin een appartement te bezetten en met het ochtendblad dat hij ook had meegebracht, op de knieën, gunde hij zich de tijd. De rust werd al spoedig onderbroken door gebons op de deur. Het bleek een jeugdig knaapje te zijn, dat al bonzend riep: “Zit je daar nóg, ik moet zo nodig!” Floris was goed gemutst en bevestigde dat hij er inderdaad nog zat. Het knaapje informeerde: “Heb je al gedrukt?” Waarop Floris naar waarheid ontkenkend antwoordde. “Heb je dan al geplast?” Hield de jeugdige vragensteller aan. Ook deze vraag beantwoordde Floris ontkenkend. “Wat doe je daar dan?” vroeg het jongetje en er klonk een zweem van radeloosheid in zijn stem door. In een vlaag van misplaatste olijfheid riep Floris terug: “Ik zit hier te koffiedrinken!” Dit antwoord nu ontketende een reeks van gebeurtenissen die Floris niet had voorzien. Het schrille stemgeluid van het kereltje zwol aan tot een angstwekkend volume toen het jankend riep: “Pááááp, hier

zit een vent op de plee koffie te drinken en ik mót zo nodig...!” Pap brulde dat hij eraan kwam. Kennelijk was hij in gezelschap want voor de deur van de wc ontstond in de kortste keren een kleine oploop. Verontwaardigde geluiden drongen tot Floris door en hij hoorde iemand zeggen: “Wélke gek zit er nou op de wc te koffiedrinken?” Gezien de situatie een niet onterechte vraag, maar Floris gaf er geen antwoord op. Hij bracht zijn kleding snel in orde en opende de deur. Te wachten totdat de menigte zou zijn vertrokken leek hem een onhaalbare zaak. Op zijn verschijnen viel er een diepe stilte, juist uitgedrukt: een pijnlijk zwijgen. Floris zag zichzelf daar staan. In de ene hand een krant, in de andere een thermosfles en in de ogen der toeschouwers las hij de peilloze verwondering gemengd met afkeer: er bestonden dus inderdaad totaal verknipte figuren die er behagen in schepten hun koffie in een thermosfles mee naar de plee te nemen om die aldaar leeg te slobberen. Een gestameld excuus kwam niet tot zijn recht. Het jongetje was de eerste die handelde. Waarschijnlijk moreel gesterkt door de hem omringende volwassenen, verkocht hij Floris een gemene trap tegen de benen om daarna schielijk achter de wc-deur te verdwijnen.

“Lelijke koffiezeikerd!” riep hij. De menigte barstte daarop in een honend gelach uit, waarop Floris zich aan de belangstelling onttrok. In de daaropvolgende dagen gebeurde het zo nu en dan, dat Floris iemand voorbij kwam, die bleef staan en een afkeurde blik op hem wierp. Floris kon zijn gedachten raden: “Daar heb je die zonderling die koffie drinkt op de wc...”

Advies: Begin nooit op de camping of waar dan ook ter wereld vanuit de wc een gesprek met iemand. Je weet niet waar het op uitdraait.

Samen met Kees Visscher

Vermaard werd de Dubbele Driehoek vooral door de rubriek:

“Braiven van Sievert Soago aan Berend Brintoa en aansom”.

Aanvankelijk verscheen deze rubriek onregelmatig. Later verscheen hij (vrijwel) maandelijks. Bijzonder was dat de redacteurs **Kees Visscher** (Sievert Soago) en **Jan Bloem** (Berend Brintoa) in de Groningse streektaal schreven. Daarmee waren de heren hun tijd ver vooruit. Het zou nog enkele decennia duren voor er een opleving kwam van Gronings geschreven lectuur...

Personeelsleden van Scholtens keken maandelijks uit naar de verschijning van De Dubbele Driehoek. Waarbij met name grote waardering ontstond voor de briefwisseling van beide schrijftalenten.

Velen genoten van de belevenissen van enkele (verzonnen) hoofdrolspelers als: meester Swiepstroa, Boule Prak en Jan Oele).

De inhoud bestond naast een persoonlijke kijk op maatschappelijke gebeurtenissen van destijds ook uit een humoristische weergave van belevenissen en ontwikkelingen binnen het bedrijf.

Voor sommigen zal het lezen van Groningse proza aanvankelijk best onwennig zijn geweest.

(t Vuil nait aaltied tou” zullen we maar zeggen. Maar oefening baart kunst...).

Excursie Historische Vereniging 2025

Mienke Veerkamp

Vrijdag 5 september jl was het zo ver, op reis met de HV.

Iedereen was mooi op tijd op het Rembrandtplein en de bus van het Nationaal Bus Museum stond er al. Iedereen gauw aan boord, hulp-vervoermiddelen onder in en daar gingen we, op weg naar de eerste stop, museum Wierdenland in Ezinge. Eenmaal op de snelweg

legde Janneke Alberts nog even de gang van zaken voor die dag uit en toen was het tijd voor de inwendige mens.

Broodjes, appeltje en een flesje water. Hierbij willen we toch nog even melden dat de kaas geschonken was door Kaashuis Wrongel uit Hoogezand, geweldig! Uiteraard onze hartelijke dank.

In Ezinge stonden de gid-
sen al klaar om ons rond te
leiden. Er ging een groep
gelijk het dorp in naar het

kerkje en de andere groep begon in het museum. In ongeveer anderhalf uur zijn we een stuk wijzer geworden over de afgravingen in Ezinge.

Daarna in de bus op weg naar Middelstum naar de voormalige borg Ewsum. In de kas stond er al koffie/thee met wat lekkers voor ons klaar.

Door het mooie weer konden we ook nog even een kijkje nemen in de mooie tuin.

Vervolgens weer in de bus en op weg naar De Weem in Westeremden alwaar zich het museum van Helmantel bevindt.

Na een korte inleiding van de zoon van Helmantel, kon een

ieder op z'n eigen gemak de schilderijen van Helmantel bekijken.

In de tuin werd een kopje koffie of thee geserveerd. Er waren ook liefhebbers die nog iets kochten in het winkeltje. Tja, wie o wie heeft er een echte Helmantel gekocht???

Gedurende de middag kon diegene die het leuk vond een eigen portret laten vastleggen. Eentje met een gouden randje.

Onze uitstekende chauffeur reed ons weer veilig naar Hoogezand

alwaar we afscheid van elkaar namen en van een zeer geslaagde middag.

De koperen ketel

Lisette Meindersma

Via mijn moeder kwam ik in het bezit van een roodkoperen ketel, waarvan in het hengsel 2 initialen en een datum waren gegraveerd, namelijk JKU 1827 MBE. Onderzoek bij Alle Groningers wees uit dat de initialen staan voor Jan Caspers Uil en Maria Berend Ekkel. De ketel werd door mijn opa Kornelis Hamminga gekocht op een boeldag, naar verluid in Wildervank of Muntendam. Over mijn opa later meer. Reden voor mij om globaal de stamboom van deze familie uit te zoeken en vooral waarom de datum van 1827 is aangebracht. Bovendien om te kijken of er misschien nog nazaten van dit echtpaar in Sappemeer en omstreken of elders in Nederland wonen.

De familie Uil

De wortels van de katholieke familie Uil liggen in het Gorecht, namelijk Hoogezand-Sappemeer, en het aangrenzende gebied

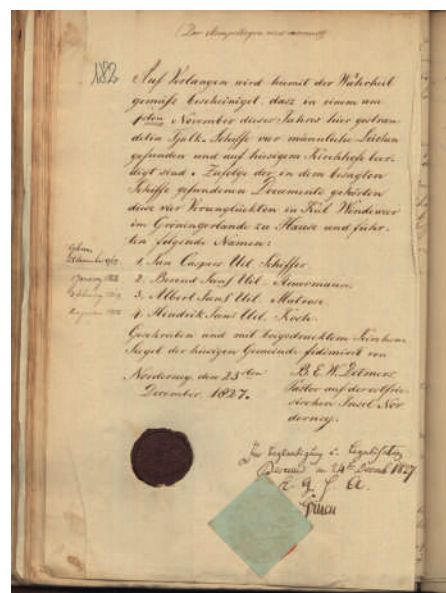
van de Veenkoloniën; het oudste spoor vinden we in Veendam. Daar trouwen op 21 maart 1734 Hindrik Caspers, afkomstig uit Veendam, en Claasjen Ernst, afkomstig uit Borgercompagnie. Op 20 februari 1735 wordt zoon Casper gedoopt in Veendam. Hij trouwt in januari 1765 in Kleinemeer met Stijntje Jans ter Veer. Van beiden wordt gezegd dat zij dan afkomstig zijn uit Borgercompagnie. Casper en Stijntje krijgen een zoon Jan Caspers geheten, gedoopt op 27 december 1767. Hij gaat de achternaam Uil voeren.

Een stranding

Hiermee belanden we bij het echtpaar waar het om draait, want Jan Caspers Uil trouwt op 16 februari 1795 in Oude Pekela met Maria Berends Ekkel, dochter van Berend Alberts Ekkel en Johanna ter Veer. Maria is op 17 mei 1775 gedoopt in Kleinemeer en zij overlijdt op 1 juli 1832 in Windeweer. De datum op het hengsel van de ketel blijkt dus niet de trouwdatum te zijn.

Het gezin bestaat naast de ouders uit acht kinderen, die allemaal min of meer de volwassen leeftijd bereiken. Vader Jan is schipper c.q. zeeman en een aantal van zijn zonen volgt hem daarin en daar schuilt het grote drama in dit gezin. Op 1 november 1827 strandt bij Norderney de tjalk waarop Jan gezagvoerder is en hij komt om en met hem ook de zonen Bernardus (25), stuurman, Albertus (18), matroos, en Henricus (16), scheepskok. Zij spoelen aan op Norderney en kunnen geïdentificeerd worden

aan de hand van documenten die in het schip gevonden worden, aldus de overlijdensakte die op 23 december 1827 wordt opgemaakt. Norderney zendt de akte naar Hoogezand.

De Vrouwe Maria

In het archief van Stichting Maritiem-Historische Databank komen we Jan Caspers Uil tegen als gezagvoerder op de "Vrouwe Maria" gedurende de periode 1823 t/m 1827. Het is dus zeer waarschijnlijk dat de vier leden van de familie Uil met dit schip zijn gestrand. Van het schip is bekend dat het in 1807 is gebouwd, met een tonnage van 76 en het voer voor J. Hall in Groningen. Het type schip staat niet vermeld, maar in de overlijdensakte uit Norderney staat vermeld dat het een tjalk was. Jan Caspers voer op de Noordzee en de Oostzee tot aan Sint Petersburg.

De kinderen van Jan en Maria

We zullen zien dat de nazaten van Jan en Maria meestal verbonden

met de maritieme sector. De drie omgekomen zonen waren niet getrouwd en hadden geen nazaten.

*Zoon Kasper Jans Uil, gedoopt op 20 december 1795 in Kleinemeer, trouwt op 17 januari 1828 in Hoogezand met Anna Wijnkes Bijlholt, dochter van scheepstimmerman Wijnke Jans Bijlholt en Jantje Derks. Kasper is zee-man. Zij krijgen twee kinderen, van wie dochter Maria als baby overlijdt. Zoon Johannes Bernardus wordt volwassen. Over hem later. Kasper overlijdt in 1848 in Rotterdam. Anna is al in 1836 in Martenshoek overleden;

*Dochter Johanna Alberdina, gedoopt op 3 maart 1797 in Kleinemeer trouwt op 13 november 1828 met (ijzer)smid Johannes Bernardus Fridericus Kleine (ook wel Jan Harms Kleine genoemd) uit Dankert, kreis Meppen. Voor hem is dit zijn derde huwelijk. Zij krijgen zes kinderen, maar aangezien zij niet de achternaam Uil meer dragen, worden zij verder niet gevolgd. Johanna Alberdina overlijdt in 1878 in Hoogezand;

*Dochter Christina (Stijntje) wordt gedoopt op 26 augustus 1896 in Kleinemeer. Zij trouwt in 1836 met zeeman Gerardus Harms Uil, zoon van Harm Antoons Uil en Anna Berends Rusken. Gerardus is gezagvoerder geweest op de “Stad Haarlem” en “Catharina Vroom”. Dit laatste schip is gebouwd in 1857 en is op weg van Petersburg naar Amsterdam, geladen met graan, op 2 november 1857 op Hochland (Ostrov Hogland) gestrand.

Christina en Gerardus krijgen vier kinderen, van wie er drie al jong overlijden. Dochter Anna Maria, geboren in 1842 in Borgercompagnie, trouwt met scheepstimmerknecht, later winkelier Harm

Bouman. Zij krijgen een dochter, Christina Maria, geboren 1885 in Martenshoek;

*Dochter Anna Uil, geboren in 1811 in Kleinemeer blijft ongehuwd;

*Dochter Maria Uil wordt geboren op 29 september 1814. Zij trouwt maar liefst vier keer. Haar eerste man Joannes Wijnkes Bijlholt is de broer van de vrouw van haar oudste broer Kasper. Hij is scheepstimmerman en scheepsbouwer. Zij trouwen in 1834 in Hoogezand en krijgen een dochter en een zoon. In 1840 overlijdt Joannes. Hierna trouwt Maria met schipper Jan Jans Louwerens. Jan is maar liefst 27 jaar ouder dan Maria en is al eerder getrouwd geweest. Zij krijgen twee dochters en twee zoons. Jan overlijdt in 1852 in Rotterdam. Vervolgens trouwt Maria in 1857 met bootsman Paulus Oldenborger, die elf jaar jonger is dan Maria. Tijdens de huwelijksvoltrekking wordt dochter Roelfien geëcht, die in 1844 in Groningen is geboren. Het laatste huwelijk dat zij sluit, vindt in Groningen in 1866 plaats met Ludovicus Augustus Elen. Ludovicus komt uit Gorkum en is ziekenoppasser. Dit beroep neemt Maria ook aan. Zij zijn beiden op 1 mei 1867 gedaagden voor het gerecht in Leeuwarden voor een vergrijp. Maria overlijdt in 1875 in Groningen.

De kleinkinderen

In dit artikel volg ik alleen de nazaten die de achternaam Uil blijven dragen, dus kinderen van dochters vallen af. In de generatie van de kleinkinderen zijn er niet zoveel kleinkinderen met de naam Uil. Alleen Johannes Bernardus, zoon van Kasper Jans Uil en Anna Wijnkes Bijlholt, en zijn vrouw Johanna Bodewes (Hoogezand 1831-1895) krijgen samen kinderen met de familienaam Uil:

*Johanna Alida, geboren in 1856 in Foxhol trouwt in 1899 in Rotterdam Pieter Schoenmakers, een schipper uit Winkel. Uit dit huwelijk zijn geen kinderen gevonden. Alida overlijdt in 1925 in Rotterdam. Zeven jaar daarvoor was Pieter daar ook overleden;

*Dochter Alida Margarita, geboren in 1857 in Foxhol, blijft ongehuwd en overlijdt in 1909 in psychiatrisch ziekenhuis Coude-water in Rosmalen;

*Johannes Bernardus, geboren in 1862 in Martenshoek, trouwt in Oud-Beijerland met de Arnhemse Catharina Maria Franciscus Wansink. Zij krijgen een zoon, die echter al op 3-jarige leeftijd overlijdt. Ik heb niet terug kunnen vinden wat het beroep van Johannes is geweest. Hij overlijdt in 1930 in Den Haag en Catharina dertig jaar later eveneens in Den Haag;

*Gerardus Frederikus, geboren in 1865 in Martenshoek, wordt timmerman en later bouwkundig opzichter. Hij trouwt eerst in 1899 in Rotterdam met Johanna Theodora van den Heuvel uit Boxmeer en daarna in 1907 in Overschie met Elizabeth Johanna Buitendorp. Uit het eerste huwelijk komen voort dochter Johanna Elisabeth en zoon Hendrikus Johannes. Deze zoon wordt timmerman en trouwt in 1940 in Alkmaar met Cecilia Hendrika Bieman. Eventuele kinderen uit dit huwelijk zouden de naam Uil kunnen dragen;

*Dochter Johanna Henderika, geboren in 1867 in Martenshoek, trouwt met Caspar de Wolf, die in de (graan)handel zit. Zij krijgen vijf zoons en drie dochters. In 1933 overlijdt Caspar in Hillegersberg en in 1935 Johanna in Wassenaar;

*Zoon Frederikus Johannes, geboren in 1871 in Martenshoek, wordt sigarenfabrikant. Hij trouwt in 1902 met Maria Elisabeth Gerarda van den Heu-

vel in Nijmegen. Zij krijgen twee zoons en drie dochters.

Die worden geboren in Rotterdam met uitzondering van de jongste, zij wordt geboren in Nijmegen. Daar blijven Frederikus en Maria ook wonen, want Maria overlijdt in Nijmegen in 1930 en Frederikus in 1956;

*Anna Frederika Uil wordt in 1873 geboren in Martenshoek. Zij overlijdt echter al drie maanden na haar geboorte;

*Het volgende dochttertje wordt eveneens Anna Frederika genoemd. Zij wordt in 1874 geboren in Martenshoek. Anna trouwt in 1903 in Oud-Beijerland met hieldirecteur Wilhelmus Johannes Joseph Ceulen. Hij is in 1876 in Vlissingen geboren. Zij krijgen twee zoons en twee dochters, die in respectievelijk Dordrecht, Vlissingen en Rotterdam worden geboren. Anna overlijdt in 1934 in Nijmegen en Wilhelmus eveneens in deze plaats in 1953.

De verspreiding van de familie

Uit het voorgaande blijkt dat deze tak van de familie Uil sterk verbonden is geweest met de scheepvaart en scheepsbouw. Een sector die nog altijd verbonden is met het Winschoterdiep. Echter op een bepaald moment sterft de familienaam in het Gorecht uit (tenminste wat deze familie betreft). Het overlijden op jonge leeftijd van kinderen en het niet doorgeven van de familienaam door dochters is hier vooral debet aan. Er trekken echter ook leden naar het westen van Nederland, met name naar de grootste havenstad Rotterdam. Vandaaruit verhuizen ook enkele leden naar Nijmegen.

Kornelis Hamminga,

de koper van de ketel
Zoals gezegd heeft mijn opa Kornelis de ketel gekocht op een

boeldag in Wilderbank of Muntendam. Wie is deze Kornelis Hamminga? Kornelis wordt in 1905 in Siddeburen als vierde kind, tevens derde zoon, geboren in het gezin van Fokke Hamminga en Hinderika Slagter. Na hem volgen nog vijf broertjes. Direct voor Kornelis is een meisje geboren. Verder telde het gezin dus acht jongens. Vader Fokke is schipper, een beroep waar zijn vrouw niet goed tegen kan. Daarom wordt omstreeks 1910 besloten naar Drenthe te verhuizen en wel naar Annen en later naar Anloo op de Hondsrug. Daar is de ontginning van het veen en heidegebieden ter hand genomen, dus arbeidskrachten kan men er wel gebruiken. Kornelis trouwt in 1928 met de Drentse Egbertje Kors en samen krijgen zij twee dochters en twee zonen.

Kornelis (Knelis) werkt eerst in de vervening, later is hij landarbeider en nog weer later treedt hij in gemeentedienst. Bij hun huis in Anloo heeft hij een grote groentetuin. Hij werkt hard voor zijn gezin, maar houdt ook van een pleziertje. Zo wordt de Zuidlaardermarkt nooit overgeslagen. Mijn oma vindt het altijd spannend wanneer hij daarnaartoe is geweest, want het kan zo maar zijn dat een paar dagen later de bode komt voorrijden en bijvoorbeeld acht stoelen brengt, die hij op de markt of op een boeldag op de kop heeft getikt. En veel stoelen zijn er wel nodig, want zowel Kornelis als Egbertje (Eppie) komen uit grote gezinnen en op verjaardagen zit de kamer mudvol. De Hamminga's zijn verhalenvertellers en bovendien erg muzikaal. Die familiebijeenkomst zijn dus altijd heel gezellig, want een aantal broers probeert elkaar de loef af te steken door het vertellen van hilarische verhalen. Kornelis

overlijdt vlak voor zijn pensioen, Egbertje overleeft hem 25 jaar. Overigens blijkt dat de oudste sporen van deze Hamminga-familie (er zijn er meerdere, die ik niet aan elkaar heb kunnen passen) in Sappemeer liggen, waar op 10 februari 1656 Focke Alles Hamminga wordt gedoopt.

En hoe nu verder met die ketel? De ketel heeft voor mij geen echt emotionele waarde. Het zou mooi zijn wanneer er nog rechtstreekse nazaten zijn van Jan Caspers Uil en Maria Berends Ekkel. Ik acht de kans klein, maar je weet maar nooit. Mochten er nog nazaten zijn, dan overhandig ik deze ketel graag, want voor hen zal dit voorwerp, waarvan zij vast geen weet hebben, meer betekenis hebben.

Reacties graag naar:

lisette.meindersma@meginhart.nl

Lisette Meindersma met de koperen ketel hoopt op antwoord op haar prangende vraag.

Foto's Wim A. H. Rozema

Annie Ottens

‘een begrip in Hoogezand’

Onderstaand artikel is overgenomen uit het boek “Een aflopende zaak” uit 1990.

Annie Ottens was een begrip in Hoogezand en velen hebben hun groente en fruit gekocht in haar nostalgische winkel.

Eind vorige eeuw is de winkel definitief gesloten.

Foto van de winkel staat op de cover.

Aan de gevel hangt een rood glazen uithangbord van Hero. Daaraan kun je van verre onze zaak herkennen. Maar Hero bestaat bijna niet meer. Daarom hebben we de verlichting in dat bord nooit meer aan. Een emaille reclamebord van Wilco Conserve heeft Albert net van de muur gehaald. Dat was aan het loslaten door de roestende spijkers. Albert en ik zijn broer en zus. Nee, dat is echt zo, we zijn vergroeid met de zaak. Als kind hielden we al mee met kisten groente en fruit sjouwen, je weet gewoon niet anders. We mochten graag bij moeder in de winkel staan, daarom bleef ik toen Albert de zaak overnam. Albert en ik doen alles voor elkaar, hebben alles voor elkaar over. Soms denken de mensen dat we vrouw en man zijn. Ach, ze komen er vanzelf wel achter. Heel Hoogezand zegt: ‘Je moet even naar Annie toe. Dat komt omdat wij al vanaf ‘s morgens zeven uur in de winkel staan: inladen, uitladen, schrappen, snijden, schoonmaken, opstellen.

Ik wil de klant een verse aardbei kunnen aanbieden. Albert rijdt ervoor naar de veiling in Groningen, al is het midden in de nacht. Kom je later dan zijn de aardbeien weg. Er zijn wel eens nachten dan ligt ie pas om vier uur in bed. We maken weken van meer dan honderd uur. Vermoeidheid? Daar hebben we geen tijd voor, het is veel te druk.

Bij elke verse krop sla of andijvie pak je even een mesje. Snij het kapje erachter weg, zodat de gele blaadjes eraf vallen. Ben je gelijk de slakjes en wormpjes kwijt. Dat doe je niet in de winkel. Verse groente moet er verzorgd uitzien. We werken met kleurschakeringen. Groene spinazie, witlof, daar weer komkommers naast, witte kool en dan radijs en wortels. Door die variatie valt de groente veel beter op in de stellingen. In markthallen zetten ze holle spiegels achter het fruit. Lijken de sinaasappels groter. Die markthalen houden de klant voor de gek. Ik heb altijd zin om te werken, ook al heb ik geen zin. Net als Albert. Die gaat ook bij regen naar de veiling. Het werk moet gewoon gebeuren. Hij schuift met gemak kisten appels twee aan twee in de auto. Zesenvestig kilo!

Een handigheidje, zegt ie, en anders niet. Twintig kisten, één minuutje werk.. En ik help die jonge vrouwen in de winkel, haal met gemak een half mud aardappelen uit de kelder. Het lijkt me U niets toe, wel? Het is mooi werk. Je heb contacten met de klanten.

Annie Ottens (1932) Groentewinkel, Hoogezand

Alles gaat volgens een vast patroon, je weet wat je nodig bent, je hebt altijd dezelfde klanten die bijna altijd hetzelfde kopen. Het is allemaal zo vanzelfsprekend. Albert en ik zijn nog nooit op vakantie geweest. Daar hebben wij niks geen belang bij. ‘s Zomers gaan we om beurten weleens een dag weg. Blijft de winkel tenminste open. Ik ga naar de Pinkstermarkt in Leek, al achttien jaar lang. Prachtig mooi. De klanten vragen: ‘Ga je maandag ook mee naar Leek, Annie?’ Natuurlijk gaat Annie. Maar al het andere interesseert me niet. En als het eens regent doe je toch gewoon een regenjas aan?’ ‘Het komt zoals het komt. Albert en ik hebben er nooit over nagedacht dat het ook anders had kunnen lopen. We zijn niet getrouwd. Ik ben wel verloofd, al wel vijfendertig jaar. Met iemand die aan de overkant werkt. We hebben nergens geen tijd voor, zijn altijd bezig. Vreemd, hè? Onze moeder zei altijd: ‘Je moet nooit geen plannen maken, want als je plannen maakt dan loopt het altijd anders.

Zelfde plaats

Hoofdstraat Hoogezand ten westen van de Winkelhoek, 1955 - 1960

V.l.n.r. op de foto van 1955-1960: Groenteboer De Vries, sigarenmagazijn Wever, kantoor van de plaatselijke krant “Het Nieuwsblad”, supermarkt Meelker (later C1000), de (voormalige) villa van de familie Jager (later Villa “Zonneschijn”) en tenslotte de Middenstand Bank (later ING).

Twee bekende dorpsfiguren van tijdens- en na de Tweede Wereldoorlog in Hoogezand-Sappemeer waren Lode Bok en Jan (Baptist) Neuze. Deze laatste hield zich overdag meestal op bij de brug naar Scholten Carton in Sappemeer-Oost. Af en toe liep, hij samen met zijn hondje “Jampie”, in traag tempo langs de Noorderstraat richting de Winkelhoek. Hier rustte hij uit op de stoep bij kapper Van Duinen om vervolgens de terugtocht te aanvaarden. Jan is bij dezelfde brug verdronken na een val in het kanaal en ligt samen met zijn hondje begraven op de begraafplaats in Sappemeer-Oost of op het kerkhof bij de Nederlands Hervormde kerk. Een beeldhouwwerk op het gedempte deel van het Winschoterdiep nabij de ingang naar Eska Board herinnert nog aan de aanwezigheid van beide dorpsfiguren in Sappemeer.

Jan Baptist op de stoep bij kapper Van Duinen, ± 1950

andere foto (48)

Noorderstraat/Hoofdstraat t. h. v. de Winkelhoek, anno 2025

Het aanzicht van de ingang van de Winkelhoek is de laatste decennia danig veranderd. Op de oostelijke hoek zijn de houtstekschuren alsmede het woonhuis van de familie Hulsebos (voorheen Dallinga) verdwenen. Hiervoor in de plaats staat reeds gedurende enkele decennia een appartementencomplex. Ook op de westelijke hoek is het aanzicht eveneens veranderd; de winkelpanden van onder andere De Vries en Wever hebben plaats gemaakt voor een beeldbepalende hoogbouw.

Twée steengoed kruiken

uit circa 1900 met Hoogezandse firmanamen (1)

Hans van Gangelen

Medio oktober 2024 verwierf de auteur van dit artikel een grote cilindrische steengoed kruik, op de voorkant voorzien van een in ouderwets schoonschrift uitgevoerde opschrift: 'Fa Wed. Benes Hoogezand.'

Daarboven, vlak onder de hals, bevindt zich verder nog een gestempeld merkteken '10 KAN' binnen een cirkel. De aankoop vormde de start voor een nader onderzoek naar de achtergronden van deze oude kruik en de geschiedenis van de genoemde firma. In dit verband wordt nog een tweede identieke kruik besproken, maar dan met het opschrift 'B.H. Ruding Hoogezand.'

Ruding Hoogezand.'

. Ook naar deze firma is door mij historisch onderzoek uitgevoerd, waarvan de uitkomsten worden

gepresenteerd in deel 2 van mijn artikel in *Pluustergoud* 61.

Afsluitend wordt vervolgens stilgestaan bij nog twee mij bekende, soortgelijke '10 KAN' kruiken, voorzien van de opschriften 'Fa. A. Doornbos Groningen.' respectievelijk 'E.A. Smidt Assen.'. Deze opschriften lijken mij van dezelfde hand te zijn als die bij de twee kruiken met Hoogezander firmanamen. Dit duidt waarschijnlijk op een Noord-Nederlands afzetgebied, omdat dit specifieke handschrift niet voorkomt op dergelijke kruiken uit dezelfde periode met firmanamen uit andere delen van ons land.

Westerwalder steengoed en de export

De hier besproken cilindrische steengoed kruiken uit circa 1900

zijn geproduceerd in de Duitse regio Westerwald ten noorden van Koblenz, ten oosten van de Rijn. Hier ontstond vanaf het einde van de 16de eeuw een bloeiende steengoednijverheid.

In het verlengde hiervan wordt het Westerwald vanaf de 18de eeuw vaak aangeduid met de benaming 'Kannenbäckerland'. Als belangrijkste productiecentra kunnen Höhr, Grenzhausen, Baumbach, Ransbach en Hilscheid worden genoemd. De Westerwaldse pottenbakkers maakten allemaal gebruik van de dezelfde regionaal aanwezige klei en technische technieken, waardoor het meestal niet mogelijk is om de exacte herkomst van de steengoed objecten te identificeren. Kenmerkend voor het Westerwaldse steengoed is de lichtgrijze kleur van het baksel, voorzien van transparant zoutglazuur, alsook de toegepaste kobaltblauwe kleur van de decoraties en opschriften. Een groot deel van de Westerwalder steengoedproductie was stevast voor de exportmarkt bestemd, waaronder Nederland. Aanvankelijk ging het hierbij vooral om schenk- en drinkgerei, maar vanaf de 19de eeuw kwam het zwaartepunt meer te liggen op functioneel gebruiksgoed als inmaakpotten, boterpotten, kannen en kruiken. De verschepping van het Westerwalder steengoed naar ons land verliep via Keulen als overslaghaven, waardoor het

in Nederland bekend is geworden als 'Keuls aardewerk'. De handel verliep via Westerwaldse pottenkramers, die zich soms in Nederland vestigden en hier een winkel begonnen.¹

Het hier besproken type kruiken

Bij het hier besproken type Westerwalder kruiken gaat het om flesvormige cilindrische exemplaren met een hoog geplaatst verticaal oor aan de achterzijde en een korte smalle hals, vaak eindigend in een manchetvormige halsmond. De kruiken zijn op de voorkant voorzien van een firmanaam en inhoudsmaat in 'kannen'. Ze verschijnen rond circa 1870 voor het eerst op de markt als Westerwalder pottenbakkers in hun catalogi vermelden dat hun steengoed kruiken tegen een meerprijs van een firmanaam kunnen worden voorzien.² De kobaltblauwe firmanaam op de voorzijde van de kruiken kan zowel in hoofdletters gestempeld zijn als met de hand ingegrift in een sierlijk schuin-schrift. De namen betreffen zowel distillateurs als wederverkopers van sterke drank (winkeliers, cafés, wijnhuizen). Ze beperken zich meestal tot de naam en vestigingsplaats van de firma, maar soms wordt ook de straat en de aard van de nering aangegeven.³ De oorspronkelijke functie van dit type kruiken was die van verpakking en opslag van sterke drank (likeur, jenever, brandewijn). Behalve rondstempels met de inhoudsmaat '10 KAN' op de schouder van de kruiken komen ook exemplaren voor met de stempels '5 KAN', '3 KAN' en soms '2½ KAN'⁴, verwijzend naar een oude vloeistof-inhoudsmaat. Bij de invoering van het metriek stelsel in Nederland in 1820 werd de al langer bestaande maat 'kan' gelijkgesteld met één liter, maar in 1914 officieel afgeschaft.⁵

De firmageschiedenis achter de Benes-kruik

In 2012 is in *Pluustergoud* 36 een jubileumbrief opgenomen van de N.V. v/h Fa. Wed. J.G. Benes uit 1955 ter gelegenheid het 150-jarig bestaan van dit Hoogezander bedrijf in graanverwerking, gericht aan hun zakelijke en vriendschappelijke relaties.⁶

De hierna volgende informatie over de firma is voor een groot deel overgenomen uit deze jubileumbrief en toenmalige aanvulling van de *Pluustergoud*-redactie, maar ook met door mij zelf gevonden archiefgegevens en krantenberichten.

*Jan Hindriks Benes (1776-1845)*⁷

Het verhaal begint in het jaar 1805 als Jan Benes en zijn vrouw Menje Fiebes⁸ 'eene behuizinge met deszelvs heemstee, Boekweiten molen met annexen en een stuk land, [...] staande en gelegen op 't Hoogezand bij de Kalkwijk oostkant No. 1 stadsgrond [...]' kopen. Jan Hindriks komt uit een geslacht van boeren uit Boven Kalkwijk bij Hoogezand.

Met de aankoop gaat hij over van een boerenbedrijf op een kleinschalig ambachtsbedrijf, gericht op de verwerking van boekweit uit de regio en het vermalen van rogge. In de loop der tijd wordt het bedrijf uitgebreid met een winkel.

Boekweit is geen graan, maar een zetmeelrijke plant. De zaden ervan, boekweitgrutten genoemd, kunnen fijn worden vermalen tot boekweitmeel (voor het maken van pannenkoeken) of minder fijn (voor het bereiden van pap of brij). Jan - in zijn rol van vader - wordt in de periode 1815-1840 zowel in het geboorteregister als het huwelijksregister van de Gemeente Hoogezand vermeld als 'grutter' van beroep⁹

*Geert Jans Benes (1813-1888)*¹⁰

Na het overlijden van Jan Hindriks in 1845 gaat het bedrijf over op zoon Geert Jans Benes¹¹, gehuwd met Helena Jans Kool.¹² In zijn rol als vader staat hij in de periode 1841-1858 in het huwelijksregister van Gemeente Hoogezand acht keer geregistreerd als 'grutter' van beroep en in 1866 nogmaals een keer in het huwelijksregister ter gelegenheid van het huwelijk van zijn oudste dochter Mena te Hoogezand.¹³ In het huwelijksregister van Gemeente Hoogezand uit 1872 vinden we in relatie tot het huwelijk van dochter Catharina voor het eerst Geert Jans vermeld als 'cichoreibrander' van beroep en nog een tweede keer in het Hoogezander huwelijksregister van 1873 als zoon Jan Geerts in het huwelijk treedt, die eveneens als 'cichoreibrander' wordt geregistreerd.¹⁴ Waarschijnlijk ging het hierbij toen nog om een kleinschalig bedrijf. Cichorei werd vooral in de tweede helft van de 19de eeuw gebruikt als surrogaat voor de relatief dure koffie. De wortels van de wilde cichoreiplant werden gemalen en verbrand om er daarna een cafeïne-vrije drank van te maken met een ietwat bittere smaak, gelijkend op die van echte koffie. Tussen 1856 en 1871 groeide in het Oost-Groninger veengebied het aantal cichoreifabrieken van zes bedrijven met twaalf arbeiders naar negen bedrijven met zeventien arbeiders; enkele van deze bedrijven werden gecombineerd met de verwerking van boekweit.¹⁵

*Jan Geerts Benes (1844-1887)*¹⁶,

*respectievelijk zijn weduwe Magrita Schabels (1850-1919)*¹⁷ In 1886 vindt de overdracht plaats Gerardus Geert Jans Benes naar diens zoon Jan Geerts. Hij komt een jaar later op 43-jarige leeftijd

te overlijden, zijn vrouw Magrita¹⁸ en drie minderjarige kinderen achterlatend. Zijn weduwe neemt voortvarend de onderneming over en plaatst al de dag na de begrafenis in de plaatselijke kranten het bericht 'De zaak wordt op de oude voet voortgezet'.¹⁹ Magrita beschikt over een zakelijk inzicht en een sterk doorzettingsvermogen. Zij houdt het bedrijf niet alleen staande, maar kan het zelfs uitbreiden totdat haar zonen Gerardus-ook wel Geert genoemd - en Evert oud genoeg zijn (ca. 14 jaar) om mee te draaien in de bloeiende onderneming, gunstig gelegen aan het Winschoterdiep voor de aan-en afvoer van producten per schip.

De winkel wordt uitgebreid tot grossierderij (groothandel) en daarnaast wordt - volgens de jubileumbrief uit 1955 - gestart met een cichoreifabriek en mostermalerij. In deze 'stoomcichoreifabriek' vond begin december 1888 'een droevig ongeluk plaats'; de knecht H. Hamming uit Hoogezand kreeg bij het loslaten van het rad van de cichorei- en koffiebrander 'eene erge hoofdwond, die dadelijk door den heer dr. B.W. Siemens is verbonden, waarop hij per wagen naar zijn woning is vervoerd'.²⁰ Een meer positief bericht met betrekking tot de cichoreifabriek van weduwe J.G. Benes komt uit augustus 1891 als zij voor 'een glazen kast met cichorei' op een expositie te Veendam op de afdeling 'Voedingsmiddelen' een eervolle vermelding krijgt.²¹

Niet lang daarna gaat het bedrijf gebruikmaken van sluitzegels, waarop een fantasieafbeelding van de fabriek met twee rokende schoorsteenpijpen is afgebeeld in combinatie met het opschrift 'STOOM-CICHOREIFABRIEK WED. J.G.BENES, HOOGZAND.

*Deze extract Cichorei, bekroond te Veendam 1891, overtreft andere soorten in geur en smaak en is ter bezuiniging der koffie zeer aan te bevelen'*²²

De kleine sluitzegels waren destijds een relatief goedkope manier waarmee de verkoper zichzelf of het product dat hij verkocht kon aanprijzen. De zegel werd geplakt op de aankopen in de hoop dat dit de klant ertoe zou bewegen om nog eens terug te komen.²³

wordt zijn moeder Magrita Schabels in het huwelijksregister geregistreerd als 'renteniersche'.²⁵

Dit betekent echter niet dat zij geen functie meer heeft in het bedrijf want in de *Rijksgids voor den intercommunalen en den internationalen telephoondienst* van 1901 staat zij bij de firmanaam Wed. J.G. Benes nog vermeld als 'Cichoreifabrikante'.

Hoe het aanzicht van de fabriek er rond de eeuwwisseling in werkelijkheid uit zag is te zien op een ansichtkaart uit 1901. November en juni 1893 laat Wed. J.G. Benes per krantenbericht haar cliëntèle weten 'dat de prijs der Cichorei met een gulden per 100 halve kilo's is verhoogd'.²⁴ Als in 1896 Gerardus in het huwelijk treedt met Stientje Buurma

De broers Gerardus Benes (1873-1949)²⁶ en Evert Benes (1876-1947)²⁷

Na de eeuwwisseling nam het aantal cichoreifabrieken in het Oost-Groninger veengebied zinderogen af door het goedkoper worden van de Brazilaanse echte koffie. Alleen in in Veendam en Oude Pekela bleven nog twee kleine bedrijven bestaan met

respectievelijk vier en vijf arbeiders en daarnaast het veel grotere Benes-bedrijf in Hoogezand, waar in 1901 veertien mensen in dienst waren.²⁸

Toen Benes in 1905 door de American Petroleum Compagny werd verzocht de aankoop van de haver voor alle depots van dit bedrijf te verzorgen, werd overgegaan op de graanhandel in plaats van cichorei. De grossierderij deed men over aan een ander bedrijf. Daarnaast bleef de grutterij hun handel, getuige een krantenadvertentie uit 1916 waarin per direct tegen hoog loon een gruttersknecht wordt gezocht voor de 'Electrische Grutterij Firma Wed. J.G. Benes, te Hoogezand'.²⁹

Toen er geen boekweit meer verbouwd werd in de naaste omgeving, schakelde de firma over op de handel in koloniale waren. Welke producten in hun winkel verhandeld werden, is niet bekend, maar gedacht moet worden aan producten als koffie, thee, cacao, tabakswaren, rietsuiker en specerijen.

Gezien de hier besproken '10 KAN' steengoed kruik met opschrift 'Fa Wed. Benes Hoogezand.' werd in de Benes-winkel ook sterke drank verhandeld, zodat we eigenlijk kunnen spreken

van een kruidenierswinkel. Kruidenierswaren werden aangeleverd in grootverpakkingen, zoals jute zakken en vaten. De klant kreeg hiervan een afgemeten hoeveelheid in een papieren zak of zelf meegebracht vaatwerk. De bewuste Benes-kruik kan gedateerd worden rond 1900 (tussen 1887 als Magrita Schabels weduwe wordt en 1914 als de ouderwetse inhoudsmaat 'KAN' op de kruik wordt opgeheven).

Als Magrita in 1919 op 68-jarige leeftijd komt te overlijden, blijven haar zonen Geert en Evert de zaak voortzetten onder de naam Firma Weduwe J.G. Benes.

Na de Eerste Wereldoorlog worden mengvoeders voor vee steeds belangrijker en richt de firma zich vooral op die productie. In oktober 1923 neemt de 'Wed. J.G. Benes, Meelfabriek' deel aan de tweede Provinciale Groninger Bakkerij-tentoonstelling te Groningen en in juli 1924 aan 'De groote Tentoonstelling' te Hoogezand. Hier presenteert de firma met haar 'meelfabriek en graanhandel' onder meer 'Benes pannenkoeken' en wordt de onderneming bekroond werd met een derde prijs.³⁰ Het verwerkte meel was voornamelijk dat van

de roggebloem.³¹ Van krantenadvertenties heeft de onderneming vrijwel nooit gebruik gemaakt. Alleen in de periode 21 juli tot en met 13 oktober 1932 wordt in het *Algemeen Nederlandsch Landbouwblad* in de rubriek 'Adressen voor den landbouw' twaalf keer dezelfde uiterst summiere advertentie geplaatst: 'Zaai- en voedergranen Fa. Wed. J.G. Hoogezand'. Naar een architectuurontwerp van Bouwkundig en Technisch Bureau Aesthetica wordt in 1934 aan de gebroeders Lenting te Noordbroek de bouw aanbesteed van een graandroger en stookruimte.³²

De neven Jan Gerardus Benes (1901-1949)³³, Jan Evert Gerardus Benes (1905-1976)³⁴ en Gerardus Benes (1911-???)³⁵

In 1937 wordt het bedrijf omgezet in een Naamloze Vennootschap met als nieuwe naam N.V. voorheen Firma Weduwe J.G. Benes, waarvan Geert en Evert de Raad van Commissaren vormen en hun zonen Jan Gerardus, respectievelijk Jan Evert en Gerardus directeurs worden.

Tijdens de Duitse bezetting van Nederland in de Tweede Wereldoorlog veranderde veel en moest het bedrijf zich beperken tot de opslag en verwerking van regeeringsvoorraden. In 1945 wordt de N.V. voorheen Firma Weduwe J.G. Benes overgenomen door Koopmans Meelfabrieken B.V. en treedt Jan Evert uit de directie. De firmanaam Benes blijft wel bestaan, zoals te zien is op een foto uit 1946 van de vrachtwagen van het bedrijf

In 1948 wordt een krantenadvertentie geplaatst, waarin gevraagd wordt om 'een flinke Jongen op de vrachtwagen, benevens flinke Werkrachten voor de fabriek'.³⁶ De aankoop van inlandse granen en zaden wordt de hoofdactiviteit van de firma met daarnaast het pellen van gort en het mengen van veevoeder. In 1947 overlijdt Evert Benes op 71-jarige leeftijd. In het *Nieuwblad van het Noorden* wordt gememoreerd dat laatstgenoemde naast zijn werk voor de Benes-fabriek ook jarenlang zitting had in het bestuur van de Nutsspaarbank, maar daarnaast 'bewoog de overledene zich vrijwel nooit op het terrein van het openbare leven'.³⁷

In 1949 overlijdt Geert Benes op 76-jarige leeftijd. Bij zijn begrafenis spreekt de heer H. Eenjes namens het personeel over hem als 'een goede patroon en een edel mens, die hart had voor het personeel'.³⁸ Bij dezelfde gelegenheid spreekt zoon Jan Gerardus in zijn dankwoord 'dat zijn vader een harde leermeester is geweest,

die hem altijd had voorgehouden, dat de naam [van de firma] hoog gehouden moest worden'.³⁹

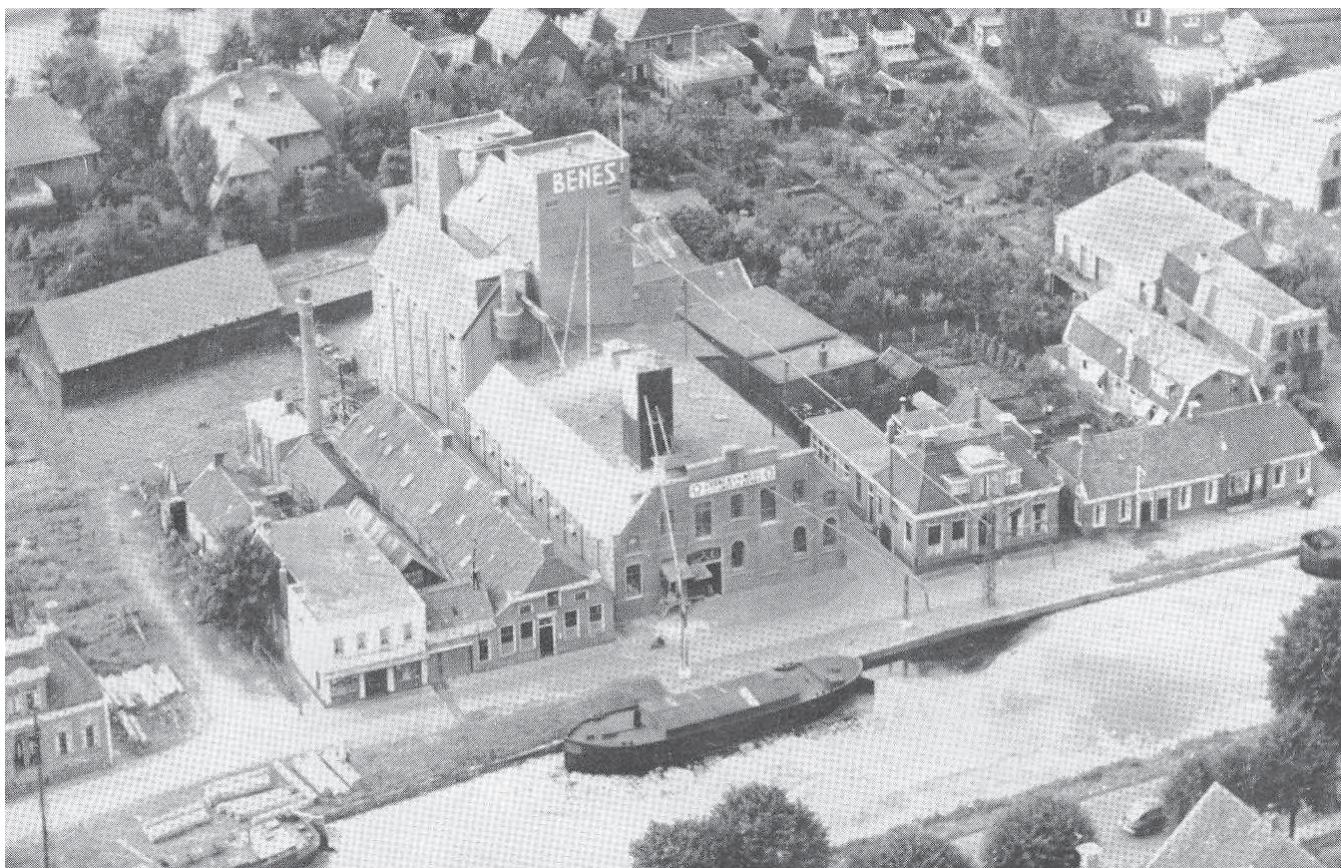
Enkele jaren na de bevrijding wordt de reorganisatie voltooid door de bouw van een moderne meel- en veevoederfabriek in het pand te Hoogezand. Jan Gerardus Benes overlijdt in 1950 op 50-jarige leeftijd, waarna het bedrijf alleen nog door zijn broer Gerardus wordt voortgezet, geassisteerd door de heer R. Moesker en zonen, waarvan de eerste dan reeds 53 jaar aan de firma is verbonden.

In 1959 breekt brand uit in de meelfabriek.⁴⁰ De oorzaak is het slippen van een drijfriem, die een electromotor met een haverkortermachine verbindt. Vermoedelijk is de machine daardoor blijven steken, waardoor de motor en drijfriem heet werden en de houten ombouw in brand is geraakt. De schade bleef hoofdzakelijk beperkt tot waterschade aan de machine en omgeving.

De brandweer van Hoogezand was vrij snel aanwezig. De brand was toen al gedeeltelijk geblust door personeel van de fabriek.

Op den duur veranderde alles en werd de firma Benes alleen nog een verkooppunt. Door de demping van het Winschoterdiep in Hoogezand-Sappemeer in 1971 werd de Benes-firma onbereikbaar voor scheepsverkeer, wat een belangrijke rol heeft gespeeld bij het uiteindelijk besluit tot opheffing van het bedrijf in 1973.

In de Jubileumbrief uit 1955 wordt vermeld dat het familiebedrijf Benes dankzij zakelijk inzicht, aanpassingsvermogen en waarschijnlijk een grote mate van zuinigheid zich bij schommelingen in de handel steeds weer wist te handhaven. Dit lukte mede ook vanwege hun houding tegenover klanten, leveranciers en medewerkers, wat vertrouwen wekte.

- ¹ Van der Meulen, A. & R. Tousain, Voor de Nederlandse markt. Duits steengoed uit het Westerwald en van elders 1800-1900. Themanr. *Vormen uit vuur* 234 (2017), pag. 63-79.
- ² Van der Meulen & Tousain 2017, pag. 32.
- ³ In de collectie van de auteur bevindt zich een Westerwalder '5 KAN'-kruik van het hier beschreven type met gestempeld opschrift 'G. DIK Ez. BODEGA GRONINGEN GULDENSTRAAT' in combinatie met een gekroond pseudo-wapenschild; Gangelen, H. van, "Chez Dicque' in de Guldenstraat. Groninger bodega' in *Stad & Lande* 34-2 (2025), pag.13 - 19.
- ⁴ Van der Meulen & Tousain 2017, pag. 31 (afb. 41)
- ⁵ Oudekerstversiering.nl □ Egbert Dikken, 'Een 'pijp' jenever'.
- ⁶ N.V. v/h Fa. Wed. J.G. Benes, 'Jubileumbrief uitgegeven op 4 juli 1955 t.g.v. 150 jaar graanverwerking van de N.V. v/h Firma J.G. Benes, Hoogezand' in: *Pluustergoud* 36 (2012), pag. 47-49. De jubileumbrief is destijds aan de Pluustergoud-redactie ter beschikking gesteld door dhr. Streuper.
- ⁷ Gw.geneanet.org: Jan Hindriks Benes, gedoopt 3 maart 1776 te Sappemeer; overleden 28 okt. 1845 te Stadskanaal.
- ⁸ Gw.geneanet.org: huwelijk van Jan Hindriks Benes met Meintje Fiebes Bosscher d.d. 27 mei 1802 te Midwolda
- ⁹ Allegroningers.nl: Kobe Benes, geboren d.d. 13 juli 1815; huwelijk Aaltje Benes met Johan Hendrik Luder d.d. 24 juli 1830; huwelijk Derk Benes met Aaltje Boonstra d.d. 26 februari 1840.
- ¹⁰ Genealogieonline.nl: Gerardus Geert Jans Benes, geboren 25 mei 1813 te Hoogezand; overleden 17 febr. 1888 te Groningen.
- ¹¹ In de Jubileumbrief wordt vermeld dat deze overdracht in 1852 zou hebben plaatsgevonden, maar Jan Hindriks Benes is dan al zeven jaar eerder (1845) overleden.
- ¹² Genealogieonline.nl: huwelijk van Gerardus Geert Jans Benes met Helena Jans Kool d.d. 14 mei 1840 te Sappemeer.
- ¹³ Allegroningers.nl: Mena Benes, geboren d.d. 4 maart 1841; Jan Geerts Benes, geboren d.d. 16 januari 1844; Geert Benes (I), geboren d.d. 26 januari 1846; Geert Benes (II), geboren d.d. 18 oktober 1847; Be-rend Benes, geboren d.d. 8 november 1849; Catharina Benes, geboren d.d. 26 september 1853; Alida Benes, geboren d.d. 13 april 1856; huwelijk Mena Benes met Jan Oosting d.d. 4 maart 1841.
- ¹⁴ Allegroningers.nl: huwelijk Jan Geerts Benes met Magrita Schabels d.d. 12 april 1873.
- ¹⁵ Voerman, J.F., *Verstedelijking en migratie in het Oost-Groningse veengebied 1800-1940*. Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen. Assen, 2001, pag. 122.
- ¹⁶ Allegroningers.nl: Jan Benes, geboren d.d. 16.01.1844 te Hoogezand; overleden 21 juni 1887 te Hoogezand.
- ¹⁷ Allegroningers.nl: Magrita Schabels, geboren d.d. 22 aug. 1850 te Sappemeer; overleden 16 febr. 1919 te Hoogezand.
- ¹⁸ Allegroningers.nl: huwelijk Jan Benes met Magrita Schabels d.d. 12 maart 1873 te Hoogezand.
- ¹⁹ Ik heb dit krantenbericht niet kunnen traceren in zoekmachine Delpher, noch in de site van het Historisch Archief Midden-Groningen, Hoogezand.
- ²⁰ Delpher.nl: *Nieuwe Veendam Courant* d.d. 3 dec. 1888
- ²¹ Delpher.nl: *Nieuwe Provinciale Groninger Courant* d.d. 22 aug. 1891.
- ²² Voor een foto van het aanzicht van de stoom-cichoreifabriek van Wed. J.G. Benes uit ca. 1900, zie: *Pluustergoud* 36 (2012), pag. 48
- ²³ Martinhoudthetbij.nl □ Martin Minnema, 'Sluitzegels'.
- ²⁴ *Provinciale Drentsche en Asser Courant* (Pro. Dre. en Ass. Courant) d.d. 29 nov. 1892, respectievelijk 16 juni 1893.
- ²⁵ Allegroningers.nl: Huwelijksregister gemeente Hoogezand, akte huwelijk d.d. 18 aug. 1896.
- ²⁶ Allegroningers.nl: Gerardus Benes, geboren 1 sept. 1873 te Hoogezand; overleden 5 okt. 1949 te Hoogezand-Sappemeer.
- ²⁷ Allegroningers.nl: Evert Benes, geboren 21 april 1876 te Hoogezand; overleden 25 dec. 1947 te Hoogezand.
- ²⁸ Voerman 2001 pag. 122.
- ²⁹ *Nieuwsblad van het Noorden* (N. v/h N.) d.d. 24- en 25 febr. 1916.
- ³⁰ Delpher.nl: *Ons Noorden* d.d. 9 oktber 1923, respectievelijk Nieuwsblad van het Noorden d.d. 18 juli 1929, De Noord-Ooster d.d. 24 juli 1924 en *De Noord-Ooster* d.d. 27 juli 1924.
- ³¹ Delpher.nl: Bluysen, J.A.M.J., *Groningens zakenleven*. Groningen, 1933, pag. 67.
- ³² Delpher.nl: *Ons Noorden* d.d. 20 juni 1934.
- ³³ Allegroningers.nl: Jan Gerardus Benes, geboren 20 jan. 1901 te Hoogezand; overleden 18 febr. 1950 te Hoogezand-Sappemeer.
- ³⁴ Allegroningers.nl: Jan Evert Benes, geboren 9 febr. 1905 te Hoogezand; overleden 5 april 1976 te Giekerk, Delpher.nl: Leeuwarder Courant d.d. 8 april 1976.
- ³⁵ Allegroningers.nl: Gerardus Benes, geboren 4 februari 1902 te Hoogezand; datum en plaats van overlijden onbekend.
- ³⁶ Historischarchief.midden-groningen.nl: *Het Nieuwsblad* d.d. 18 september 1948.
- ³⁷ Delpher.nl: *N. v/h N.* d.d. 27 dec. 1947
- ³⁸ Delpher.nl: *Het Nieuwsblad* d.d. 12 okt. 1949.
- ³⁹ Idem.40 Delpher.nl: *N. v/h N.* d.d. 24 okt. 1959; *Winschoter Courant* d.d. 27 oktober 1959.
- ⁴⁰ Delpher.nl: *N.v/h N.* d.d. 24 okt. 1959; *Winschoter Courant* d.d. 27 okt. 1959.

Slaafgemaakte Louis belandt in Sappemeer

Dit artikel is eerder verschenen in het Dagblad van het Noorden op 24 juni 2023

Tekst Laura Popken
Foto's Jasper Moulijn

In 2023 was het 150 jaar geleden dat de slavernij in Suriname en Caribisch Nederland werd afgeschaft. Daarvan zijn ook in de provincie Groningen nog altijd sporen terug te vinden. Zoals in Sappemeer, waar de tot slaaf gemaakte Louis Alons uit Curaçao terecht kwam. „De meeste mensen denken dat alleen de stad Groningen betrokken was bij slavernij.” De tot slaafgemaakte Louis Alons uit Curaçao kwam in 1768 naar Sappemeer. Sporen van de slavernij liggen nog altijd voor het oprapen in de Groninger Veenkoloniën.

Sappemeer, omstreeks 1768. Luitenant-kolonel Wilhelmus Lichtenvoort is sinds het overlijden van zijn vrouw Reynouw alleen achtergebleven op de veenborg Welgelegen, in de buurtschap Kleinemeer bij Sappemeer. Maar voor een man alleen is de ruime borg met weelderige siertuin aan de grote kant.

Hij heeft zijn zoon, Cornelis Star Lichtenvoort, en diens vrouw Maria Kock overgehaald bij hem te komen wonen. Het dan nog jonge echtpaar woont op het zonnige en warme Curaçao, een kolonie van Nederland in de Caribische Zee. Cornelis is er advocaat, Maria is er geboren uit Nederlandse ouders en bezit de kleine plantage Rozentak. Maria's vader werkt onder meer voor de West-Indische Compagnie.

Het paar kiest het ruime sop en maakt in 1768 van Welgelegen een nieuw thuis. De plantage op Curaçao laten ze achter, maar niet alles blijft in de Caraïben. Cornelis en Maria brengen meerdere zwarte slaafgemaakten mee naar het Groningse platteland; Sambo en haar twee kinderen. Eén van hen is de 13-jarige Louis Alons. Hij wordt bediende en later koetsier van de familie. Tijdens zijn overtocht weet de jongen het nog niet, maar zijn toekomst zal voor altijd in Sappemeer liggen.

Stad, Ommelanden en provincie investeerden in WIC

Het verhaal van Cornelis Star Lichtenvoort die zijn tot slaaf gemaakten vanuit Curaçao meebracht naar Sappemeer is slechts een van de vele voorbeelden van hoe de Groningse Veenkoloniën betrokken waren bij het Nederlandse koloniale verleden, zegt historicus Lieuwe Jongsma (33). Hij is als conservator verbonden aan het Groninger Museum, met als specialisatie het koloniale verleden van zowel stad als provincie Groningen.

Voorafgaand aan het gesprek geeft Jongsma een rondleiding in de Koepelkerk in Sappemeer en op veenborg Welgelegen, beide belangrijke gebouwen in de koloniale geschiedenis van de Groninger Veenkoloniën.

Anno 2023 ligt het imposante Welgelegen nogal plompverloren

Historicus Lieuwe Jongsma bij veenborg Welgelegen in Sappemeer, waar in de 18de eeuw de slaafgemaakte Louis Alons uit Curaçao woonde

Veenborg Welgelegen in Sappemeer

in het Sappemeerse landschap, langs een asfaltweg waarop verkeer van en naar het dorp overheen zoekt. „Moet je nagaan dat hier vroeger allemaal van dit soort huizen stonden. Sappemeer stond er vol mee.”

Het idee dat Noord-Nederland niets te maken zou hebben met het Nederlandse koloniale verleden en de Trans-Atlantische slavernij is volgens de historicus een misvatting. „Mensen denken vaak dat alleen de huidige Randstad betrokken was bij slavernij, niet Groningen. En als het al over Groningen gaat, dan gaan mensen vaak uit van de stad. Ze denken niet meteen aan de rest van de provincie.”

De WIC, handelaar in goederen en mensen

Groningen-Stad is wel de plek waar de noordelijke koloniale geschiedenis min of meer begon. De stad kreeg een eigen bestuurlijke afdeling, een zogeheten Kamer, van de West-Indische Compagnie (WIC). De WIC werd opgericht in 1621, ze dreef handel tussen Nederland, Suriname en eilanden in het Caribisch gebied waaronder Aruba, Bonaire, Curaçao, Saba, Sint-Eustatius en Sint-Maarten. De organisatie handelde in

goederen als buskruit, alcohol, suiker, koffie en cacao, maar ook in mensen. Nederlanders verscheepten tot aan de ‘papieren’ afschaffing van de slavernij in 1863 ruim 600.000 slaafgemaakten vanuit Afrika naar Noord- en Zuid-Amerika en de Caraïben. De tot slaaf gemaakten werden gedwongen de rest van hun leven onder loodzware omstandigheden op plantages, in fabrieken en in de huizen van hun eigenaren te werken. Lijfstraffen waren aan de orde van de dag, de slaafgemaakten kregen van hun eigenaar een ‘slavenaam’ en werden niet als volwaardige mensen gezien. Na 1863 werden contractarbeiders

uit Brits-Indië (het huidige India, Bangladesh en Pakistan) naar Suriname verscheept om de weggevallen slavenarbeid op te vullen. Dat duurde nog tien jaar. In de tussentijd moesten de mensen die ‘bevrijd’ waren uit slavernij verplicht op de plantages blijven werken.

Daarom beschouwen nazaten het jaar 1873 als het daadwerkelijke moment van afschaffing van de slavernij op Nederlands grondgebied.

Sheila van Staveren (destijds 51 jaar) uit Groningen over slaafgemaakte voorouder Louis Alons: ‘Ik dacht: huh, dit kan niet waar zijn’ Vandaag de dag komt de achternaam Alons redelijk veel voor in Nederland. De negen kinderen van Alons stichtten kinderrijke gezinnen, waardoor inmiddels honderden mensen afstammen van de slaafgemaakte bediende uit Curaçao. Eén van deze nazaten is Sheila van Staveren. De geestelijk verzorger uit Groningen kwam er per toeval achter dat ze een bijzondere voorouder heeft. „Mijn ouders gingen in 2019 op bezoek bij een oom van mijn vader, mijn oudoom dus”, vertelt ze vanachter een kop thee in een grandcafé in Groningen. „Opeens kwam hij met een vaag verhaal,

Historicus Lieuwe Jongsma bij de grafsteen van Cornelis Star Lichtenvoort in de Koepelkerk in Sappemeer

dat wij afstamden van een zwarte bediende die halverwege de 18de eeuw door een Nederlands juristenechtpaar vanuit Suriname was meegebracht. Zijn naam was Sambo, en hij had het over een stadje met de letter S.”

Uiteindelijk bleek het te gaan om Louis Alons uit Sappemeer, die niet uit Suriname maar van Curaçao kwam, en wiens moeder Sambo heette.

DNA-test op Vaderdag

Toen Sheila het verhaal van haar ouders hoorde, deed het haar maar vreemd aan. Toch liet het haar niet los, de mysterieuze voorouder fascineerde haar. In 2020 gaven zij en haar zus hun toen 71-jarige vader voor Vaderdag een DNA-test van stambomenwebsite MyHeritage cadeau, om het verhaal toch maar eens uit te zoeken. „Ik had me erin vastgebeten, het werd bijna een obsessie.” Uit de test bleek inderdaad dat Van Staverens vader afstamt van Louis Alons, en met hem nog tientallen anderen, zo bleek uit de gegevens van MyHeritage.

Sheila van Staveren is een van de afstammelingen van Louis Alons, die als slaafgemaakte van Curaçao naar Sappemeer kwam

„Ik dacht: huh? Dit kan niet waar zijn! Ik vond het heel bijzonder.

Al van jongs af aan voel ik me aangetrokken tot andere culturen, vooral van buiten Europa. Hoe zal ik het zeggen. .. ik identificeerde

me meer met zwarte cultuur. Ik snapte nooit waarom ik die verbondenheid zo voelde. Toen ik erachter kwam dat ik afstam van Louis Alons, dacht ik: zou dat het dan zijn?”

‘Heeft hij een leuk leven gehad?’

Van Staveren bleef zich in de maanden erna bezighouden met haar voorouder. „Vooraf in het eerste half jaar nadat ik het wist. Het liet me gewoon niet meer los. Ik begon me dingen af te vragen. Heeft hij een beetje een leuk leven gehad? Miste hij zijn moeder? Hij heeft haar nooit meer gezien nadat ze wegging. Ik probeer me heel erg in hem te verplaatsen.”

Van Staveren werkte mee aan de tentoonstelling Slavernij. En de Groningers? van het Museum aan de A in Groningen, die tot afgelopen januari te zien was. Ook werkte ze mee aan een bijbehorende podcast. Die werd in veenborg Welgelegen in Sappemeer opgenomen, de plek waar Louis Alons woonde en werkte. „Ik liep van het station door de

straten van Sappemeer. De zon scheen en ik dacht: hier heeft hij gelopen, en zijn kinderen misschien ook wel. Die zag ik in gedachten rondrennen. Dat vond ik heel bijzonder.”

Ze wilde ‘iets terug doen’ en werd bestuurslid van Stichting Noaberschap/Comité 30 juni-1 juli in

Groningen, dat zich inzet voor bewustwording over het koloniale verleden.

„Ik voel een soort verbondenheid met Louis Alons. Zijn stem mag ook gehoord worden. Zodat hij niet vergeten wordt.”

Sappemeer populaire buitenplaats voor rijke Groningers

In de Groningse tak van de WIC werd flink geïnvesteerd. Niet alleen door de stad, maar ook door het provinciebestuur, de Ommelanden en door particuliere Groningers. Zij belegden hun geld net zo makkelijk in de slavernij als in bijvoorbeeld de turfwinning in de Veenkoloniën, vertelt Jongsma, terwijl hij met zijn gezicht naar veenborg Welgelegen gekeerd staat. Met het daarmee verdiende geld werden landgoederen in de buitengebieden gekocht of gebouwd. „Zoals mensen nu in het Gooi wonen”, zegt Jongsma.

Sappemeer was in de koloniale tijd eigendom van de stad Groningen, evenals de Veenkoloniën in de rest van de provincie. Sappemeer werd een populaire buitenplaats voor vermogenden. De nog altijd bestaande Koepelkerk aan de Noorderstraat werd zelfs speciaal voor de nieuwe Sappemeerse elite gebouwd in opdracht van Groningen – het wapen van de stad prijkt ook nu nog boven de grote zwarte deuren. De familie Star Lichtenvoort had er een eigen kerkbank en werd in de kerk begraven. De grafsteen ligt er nog altijd.

Ook buiten de Veenkoloniën is de Trans-Atlantische rijkdom terug te zien. In onder meer borg Verhildersum in Leens, de Menkemaborg in Uithuizen en landgoed Nienoord in Leek streken rijke families neer die flink geld verdienden aan de slavernij.

In Drenthe is bekend dat sommige havezaten (deels) werden gefinancierd met geld uit slavernij. De bekendste daarvan is de Havixhorst, te vinden tussen De Wijk en Meppel in de buurtschap De Schiphorst.

Opgaan in de samenleving

Het is niet bekend waarom de familie Star Lichtenvoort juist Louis Alons, hun Curaçaose bediende, en zijn moeder en zusje meebrachten naar Nederland. Vermoedelijk waren zij op Curaçao de huisslaven van de familie. Portretten van hen zijn er niet, we weten dus niet hoe ze eruit-zagen. Wel weten historici dat zijn zusje, wiens naam onbekend is, en moeder Sambo na verloop van tijd terugkeerden naar Curaçao. Het is niet duidelijk waarom Louis wel in Sappemeer bleef.

die dit ook beleeden en haer getrouwt heeft.

Met zijn gezin bewoonde hij de dienstwoning van Welgelegen. Het gebouw staat er nog.

Een blik door de donkere ruiten leert dat de originele 18de-eeuwse tegeltjes nog op de muur zitten. „En de originele schouw is er ook nog”, wijst Jongsma naar de houten balken aan de linkerkant van de woning. „Daar moeten ze hebben gekookt.”

Het dienstgebouw van Veenborg Welgelegen

Hoe dan ook leek het erop dat hij zijn draai vond in zijn nieuwe omgeving. Louis Alons trouwde twee keer, met Groningse vrouwen, en kreeg in totaal negen kinderen. In het lokale doop- en trouwboek van 1779 is het eerste huwelijk van Alons opgetekend. Op 19 september van dat jaar trouwde Alons met Hindrikje Luitjens en werd ook hun dochter Susanna gedoopt, die voor het huwelijk werd verwekt:

Een dogter in onegte gewonnen van Hindrikje Luitjens, de vader daer van zeijde zij te zijn Luois Aalons, een neger uijt Curaçao,

‘Schaamte over slavernij niet nuttig’

Door tot slaaf gemaakten mee te nemen uit Suriname en van de voormalige Nederlandse Antillen lieten rijke families aan hun omgeving zien dat ze bij de WIC betrokken waren. Jongsma durft wel te stellen dat ‘in de 18de eeuw status zo mogelijk nog belangrijker was dan geld.’ Of Alons volledig vrij was in Sappemeer, betwijfelt Jongsma. Alons werd immers geboren in slavernij. „Deze mensen waren natuurlijk erg afhankelijk van hun eigenaar.” Rest de vraag hoe wij in deze tijd moeten omgaan met deze beladen

periode in de geschiedenis? „Om de wereld goed te begrijpen, moet je de hele geschiedenis in ogenschouw nemen”, vindt Jongsma. „Als je alleen het deel bekijkt waarop je trots bent, zul je de wereld nooit helemaal begrijpen en neger je dingen die de wereld hebben gemaakt tot wat die nu is. Bovendien hoeft geschiedenis niet altijd iets te zijn om trots op te zijn. Het kan ook gewoon interessant zijn, toch?” Schaamte voelen of een schuldgevoel hebben over het koloniale verleden en de slavernij is wat Jongsma betreft niet nodig. „Dat is in deze situatie helemaal niet nuttig. Je kunt je schamen voor het verzwijgen van de geschiedenis, maar niet voor de geschiedenis zelf. Als je die gewoon vertelt en erkent, dan is er niets om je voor te schamen.”

Aanvulling redactie Pluustergoud 2025*:

Louis Alons is getrouwd op 19 september 1779 in de kerk te Sappemeer met Hindrikje Luitjes, hij was toen 24 jaar oud

Kinderen uit dit huwelijk:
Susanna Alons 1779-1859
Luitje Alons 1781-1849
Cornelius Alons 1783-1813
Maria Alons 1787-1873

Hindrikje is overleden in 1799 In hetzelfde jaar trouwde hij met Maria Harms Touwslager (1775-1824)
Ze zijn in de kerk getrouwd

Kinderen uit dit huwelijk:
Antje Alons 1800-1808
Louisa Alons 1802-1845
Jan Alons 1805-1827

Louis Alons was in zijn werkzame leven arbeider en is overleden op 08-05-1831 te Kleinemeer op 76 jarige leeftijd.

*Uit: Op zuik noar de wòddels van F. Alons

Verder nog een opmerkelijk feit:

In oktober 1802 stond er in een lokale krant dat “Louis Alons door verschillende personen (Pieter Jans, Jan Franssens, Reinder Jans Nagel en Jan Roelofs) op de openbare weg te Sappemeer is mishandeld”. Maar een verklaring daarvoor – b.v. zijn huidskleur? - wordt in de processtukken niet gegeven.

Tijdens het samenstellen van dit nummer van Pluustergoud, kreeg een van onze redacteurs een artikel onder ogen in het Dagblad van het Noorden, waarbij melding werd gemaakt van een gruwelijke moord, waarbij een moeder werd vermoord door haar zoon. Vooral de bijgeplaatste foto deed hem ergens aan denken. Later bleek dat het ging om Sheila van Staveren, de in bovenstaande artikel genoemde afstammeling van Louis Alons.

De gezelligste Primera van midden-Groningen

Primera Hoogezand

Maandag:	13:00 - 18:00
Dinsdag:	09:00 - 18:00
Woensdag:	09:00 - 18:00
Donderdag:	09:00 - 18:00
Vrijdag:	09:00 - 18:00
Zaterdag:	09:00 - 17:00
Zondag:	Gesloten

Te bereiken op **0598 393 377**

Gebouwd in Sappemeer (3)

Jaap Boersema

Van 1910 -1916 was mijn grootvader B.J. Vellinga schipper/eigenaar van de HARMINA.

Oma wilde niet naar zee, vanwege de vele ongelukken o.a. met mijnen.

Het schip werd gekocht door L. Pot, die het de naam JOHANNA gaf. Pot verkocht het schip aan N.V. Scheepvaart Mij. JOHANNA te Schiedam, die tot 1922 eigenaar was. Wat over deze periode is teruggevonden in tijdschriften, boeken en het archief van Rotterdam kunt u in dit deel lezen.

Stranding bij Hoek van Holland in oktober 1919.

In de nacht van woensdag op donderdag 16 oktober 1919 strandde ter hoogte van strandpaal 114 bij Vluchtenburg (nabij Hoek van Holland) de stalen schoener JOHANNA, eigendom van de NV Scheepvaart Mij. Johanna te Schiedam, schipper G.P. de Vries, groot 110 registerton en geladen met 3840 balen portland cement. Het schip was onderweg van Londen naar Rotterdam. Om 01.00 uur werden te Hoek van Holland noodseinen waargenomen en rapporteerde men van de in zee zijnde loodsboot dat deze getracht had het schip te helpen, maar daar

geen kans toe zag vanwege het ondiepe water. Daarop werd zo vlug mogelijk de bemanning van de reddingsboot gealarmeerd. De stoomreddingsboot PRINS HENDRIK met schipper A. van der Klooster was spoedig reisvaardig en stoomde om 01.25 naar zee. Ofschoon de wind noordnoordwest was en storm-achtig, kwam de reddingsboot om 02.30 uur bij het gestrande schip aan.

Omdat de JOHANNA bij hoog water gestrand was en daar ter plaatse om de 100 meter strekdammen in zee waren aangebracht, kon de reddingsboot ook al door het ondiepe water, niet dicht genoeg bij het gestrande vaartuig komen, en bleef men, omdat men door de volslagen duisternis niets kon zien, in zee om de dageraad af te wachten.

Toen het licht werd, zagen de redders dat de golven over het dek spoelden en aangezien er niemand in het want zat, kon men aannemen dat geen der opvarenden meer aan boord was. Later bleek dat schipper De Vries, diens vrouw en drie bemanningsleden door de bemanning van de roei-reddingsboot van Vluchtenburg, de PRESIDENT VEDER om 04.30 uur al gered waren. Men

had verzuimd de voorgeschreven seinen: een groen licht en een wit licht te tonen dat de redding volbracht was. Hierdoor waren schipper van der Klooster en zijn bemanning lang in gevaar geweest. Om 06.30 uur was men weer behouden, zonder averij, in Hoek van Holland terug.

Schoener JOHANNA gestrand tussen de Delflandse hoofden 5 en 6

De berging van de gestrande schoener werd opgedragen aan de Nieuwe Berging Maatschappij te Maassluis.

Omdat het schip vrij gunstig zat, kon de gehele lading, 3800 balen cement, worden geborgen en deze werden te Delft afgeleverd.

Op 24 oktober 1919 lukte het de bergingssleepboot URSUS, nadat een zwaar anker en 500 m staaldraad waren uitgebracht, het schip vlot te slepen. Door de URSUS werd de JOHANNA naar Vlaardingen gesleept voor reparatie.

Betrokken bij deze berging waren de bergingssleepboot URSUS en

de bergingsblazer BRUINVISCH en een aantal lichters om de lading te vervoeren. De waarde van het geborgene bedroeg volgens de arbiters f 36.000,--. Het bergloon werd vastgesteld op f 13.300,--.

27 februari 1920

Op donderdag 26 februari 1920 vertrok het Nederlandse zeilschip JOHANNA geladen met 190 ton Portland cement in balen, van Londen met bestemming Rotterdam. In de avond van 27 februari tijdens stormweer werd het schip op de kop van de Noorderpier te Hoek van Holland geslagen. De aan de noordzijde staande eiken perkoenpalen braken af en het schip sloeg tegen de vuurtoren en het reddingsbaken aan.

Stranding van de JOHANNA op 27 februari 1920

De reddingsboot sloeg van het grootluik af en werd geheel verbrijzeld. De equipage klom toen in het naast de vuurtoren staande reddingsbaken. Nadat deze vier uren in dit reddingsbaken had doorgebracht, kwam de stoomreddingsboot DE PRESIDENT VAN

HEEL en werd zij met het reddingstoestel (destijds op initiatief van Prins Hendrik na de BERLIN-ramp aldaar geplaatst) naar het ander op de pier meer landwaarts geplaatste reddingsbaken overgebracht en vandaar in de reddingsboot opgenomen.

Hoewel de ramp op zichzelf te betreuren valt, maken wij er met genoegen melding van dat dit na de BERLIN-ramp de eerste keer is dat dit reddingstoestel is gebruikt en wel met groot succes; alles functioneerde goed.

ren enz. beslag op het schip en na gehouden aanbesteding op zondag 29 februari werd aan de N.V. W.A. van der Tak's Bergingsbedrijf opgedragen het schip met lading in 14 werkdagen van de pier te verwijderen. Met de lossing der cement in balen werd direct aangevangen en een belangrijk gedeelte van de lading werd nog droog geborgen.

Na aan bakboordzijde de perkoenpalen te hebben weggezaagd, werd het schip geheel ledig reeds op 4 maart afgebracht en in de

De reddingskooi op de kop van het Noorderhoofd bewees zijn diensten bij de redding van de bemanning van de schoener JOHANNA.

Tijdens de bezetting werd de kooi gebruikt om bij stormweer de Duitse wacht van het torentje af te lossen.

Rijkswaterstaat legde met het oog op de bescherming van de vuurto-

Berghaven te Hoek van Holland omhoog gezet. Daar de bodem

zwaar beschadigd was, werd het schip voorlopig dicht gemaakt en daarna ter reparatie op de helling van de Gebr. Van der Windt te Vlaardingen geplaatst.

In het Rotterdamse Gemeente-archief bevindt zich een groot deel van de verslagen van de Zuid-Hollandsche Maatschappij tot Redding van Schipbreukelingen. Daarin bevindt zich het verslag van de Reddingtocht gehouden door de Reddingboot: **PRESIDENT VAN HEEL**, gestationeerd te: Hoek van Holland op den avond van 27 en den morgen van 28 februari 1920.

Als schipper is opgetreden: J. de Geus Van den vast aangestelde manschappen maakten den tocht mede: allen.

Uur van vertrek en terugkeer: Vertrek 9 u 40 m Terug 2 u 30 m. Windrichting en weersgesteldheid bij den aanvang van en gedurende den tocht: Bij aanvang stijve bries, richting: Noord, later NNO; buijge lucht, hooge zee.

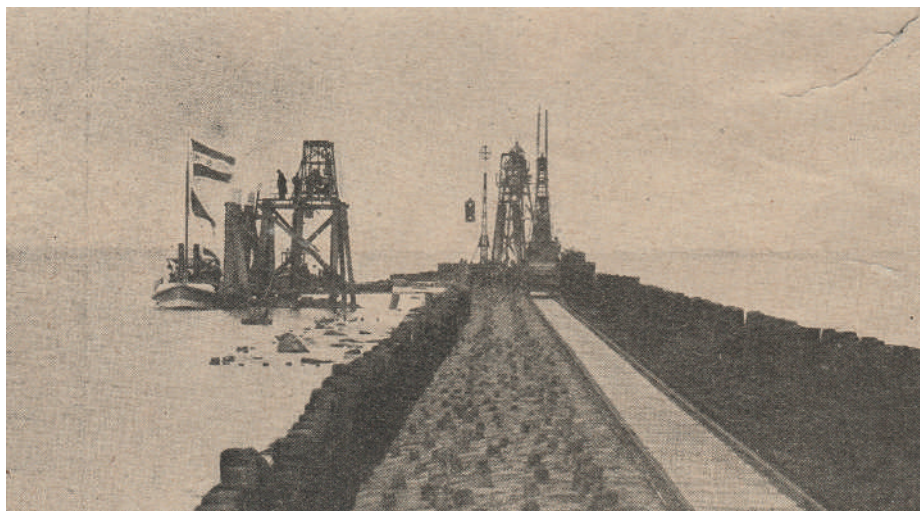
Gestuurde koers en gemaakte reis en bijzondere opmerkingen omtrent den toestand der zee en verdere wetenswaardigheden:

“Omstreeks 9 uur 35 m des avonds 27 februari kreeg ik bericht van Mijnheer Ros (waarnemend commissaris der loodsen te Hoek van Holland) als dat een vaartuig was gestrand op de pier. Order stoom te maken en er zoo spoedig mogelijk heen te gaan.

Daar wij des middags ook al opgestoot hadden voor een slooper welk aan de zuid in de branding verkeerde; was alles nog warm en konden wij omstreeks 9 uur 50 m vertrekken. Op het Noorderhoofd gekomen,

zag ik dat het een 2 mast schoener was en boven op de pier tegen het buitenste opstand van de lorrie zat, zoodat op welke manier wij ook uitprobeerden er geen verbinding mee te krijgen was aangezien de zee te hoog stond om vast tegen de pier te komen.

Zoo besloten wij dan om het deze keer eens te trachten met de lorrie of kooi. Dus stoomden naar de steiger, maar tot onze verbazing hebben wij ruim een uur bezig geweest eer wij er vast hadden. Iedere keer als wij het touw wilden vastmaken, werden wij er weer 50 Meter afgegooid en toen wij eindelijk de tros vast hadden en dachten het gewonnen te hebben, werd deze afgerukt of dit een lijntje was.

1908 Het beproeven van de nieuwe reddingssteiger in aanwezigheid van Prins Hendrik. De lorrie uit het verslag staat ter hoogte van de nieuwe steiger.

Daarna besloot ik er met de steven tegen te stoomen en op die manier gelukte het 4 man op de steiger te krijgen en een paar trossen vast te maken.

Vervolgens kon er doorgedaan worden met de lorrie, dus 2 man erin en 2 man draaien.

Dit ging nog al vlug, maar na 5 minuten werd er geseind van stop en konden niet verder. Daar het bezaanzeil van de schoener op

de draad hing was er niets anders op dan uit de kooi langs den dirk op de giek en langs de schoot op het dek en kwamen daar tot de ontdekking dat 3 van de uit 4 man bestaande bemanning in dekens gehuld op de houten opstand zaten welke er dadelijk op gesprongen waren dus moesten daar afgeholpen weer op de schoener om over de giek in de kooi te komen en hebben met het oog op de zwaarte aan den draad die 3 eerst overgedraaid en daarna de 4de en de 2 man van ons eigen bemanning overgehaald en na ze aan boord genomen te hebben het welk ook niet vlug ging wegens het gooien van de zee; zijn wij naar de haven gestoomd alwaar wij omstreeks 2 uur 30 m arriveerden.

Deze reis maakten mede als Machinist Ch. Weening, Stoker-Machinist D. Boel, Stoker Blokland, Matrozen de Zeeuw, Meulwijk, Smit en van der Klooster. Seekles is deze reis weer achtergevaaren (moet zijn: achtergelaten). Ik heb 2 matrozen thuis moeten roepen en 2 (Smit en Seekles) waren aan de Harwichboot. Ik heb Meulwijk van de Haven naar de boot gestuurd en die heeft beiden geroepen doch Smit was bij ons vertrek aan boord, Seekles niet.

Schipbreuk Berlin. De reddingboot PRESIDENT VAN HEEL in de Berghaven. Stoker Blokland en matroos Piet de Zeeuw maakten in 1907 ook al deel uit van de bemanning.

*Van der Klooster is mij wezen
roepen en had juist een boodschap
van het Postkantoor.*
J. de Geus
Hoek van Holland 28 Februari 1920
Gezien: 1 Maart 1920
De waarn. Commissaris der
loodsen te Hoek van Holland
getekend: A. Ros

Van der Klooster is mij wezen
roepen en had juist een boodschap
van het Postkantoor.”

J. de Geus

*Hoek van Holland 28 Februari
1920*

Gezien: 1 Maart 1920

*De waarn. Commissaris der
loodsen te Hoek van Holland
getekend: A. Ros*

Bronnen:

1. uit “Bergers van het eerste uur” van J.P.A. Verkley
2. Foto afkomstig uit “HET SCHIP”, 2e jaargang
3. In “In het zicht van de haven, Scheepsstrandingen bij Hoek van Holland 1875 - 1940” wordt vermeld dat “de installatie slechts eenmaal haar nut heeft bewezen, en wel bij de stranding van de JOHANNA in 1920.”

Fotokopie van handtekeningen onder dit verslag.

Mien iezeren hondje

Meinne Noordhoek

Bij mij op de schoorsteen ligt een ijzeren hondje van een mij onbekend ras. Ik kreeg hem ooit van een oom, toen ik een jaar of tien oud was. Ik was bij hem in de werkplaats in Zuidbroek, waar hij boer was en rommelde wat in de laden van een werkbank, waar ik het ijzeren hondje vond. Het beestje was ooit verchromd geweest, maar dat was er afgebladderd en hij miste een oor. Ik vond het een prachtig beeldje en vroeg of ik het mocht hebben en dat mocht. Ik was er dolblij mee, maar mijn moeder niet echt. Ze vond het maar een lelijk roestig geval, maar ik mocht het gelukkig wel houden. Thuisgekomen heb ik hem zo goed mogelijk schoongemaakt en opgepoetst en ik mocht hem op de schoorsteenmantel zetten. Mijn moeder vond het nog steeds een lelijk ding en op een goede dag heeft ze hem met aluminium verf overgeschilderd. Ze vond hem er daarna een stuk knapper op staan. Jaren later heb ik de verf er weer afgehaald. Op een gegeven moment was mijn oom weer eens bij ons op bezoek en toen heb ik hem gevraagd waar het beeldje vandaan kwam. Het

volgende verhaal kreeg ik toen te horen. In de zomer van 1945, direct na de oorlog, reden er militaire transporten door Noord-

broek, komende vanaf Sappemeer, langs het Noordbroeksterdiep richting Scheemda en vervolgens via Nieuwe Schans naar Duitsland. Ze vervoerden volgens oom, militair materieel en voedsel. Het waren konvooien van overwegend militaire vrachtauto's met daar tussen ook een aantal burger vrachtauto's met Engelse kentekenplaten. Ze kruisten dus Noordbroek en mijn oom stond er met een stel vrienden naar te kijken. De chauffeurs gooiden nog wel eens iets naar het publiek zoals kauwgom, sigaretten of chocola, wat door de toeschouwers zeer werd gewaardeerd. Terwijl ze daar stonden te kijken, gebeurde er opeens iets bijzonders. Een van de chauffeurs lette niet goed op (slaapgebrek?) en veroorzaakte een kop-staart botsing. Direct stoven de jongelui, belust op sensatie, er op af. Het konvooi werd begeleid door de

Militaire Politie (MP) en die dirigeerde iedereen weg, die er niets te zoeken had.

Mijn oom zag een beeldje op de weg liggen, maar durfde het niet op te rapen, bang dat dit gezien zou worden door de Militaire Politie, maar terwijl niemand keek schopte hij het beeldje de berm in, waardoor het onzichtbaar werd in het lange gras.

Later toen alles weer rustig was, heeft hij het beeldje weer opgezocht. Het was het een metalen hondje, die volgens mijn oom op een radiator had gezeten van een Engelse burger vrachtauto. Vele jaren ater ontmoette ik iemand, die zich de aanrijding nog kon herinneren. Tot zover het verhaal over de herkomst van het hondje. Ik zou graag willen weten welk van welk ras dit hondje is en van welk merk vrachtauto is het beeldje afkomstig.

Inloopmiddagen

Wegens enorm succes zijn de inloopmiddagen geprolongeerd in 2026 op de volgende data
27 januari – 24 februari – 31 maart – 28 april – 26 mei – 29 september – 27 oktober – 24 november

Impressie van onze gezellige inloopmiddagen

NOTARIAAT DE POEL

**Notariaat De Poel
Kerkstraat 148
9603 AL Hoogezand**

**T (0598) 39 98 50
E info@notariaatdepoel.nl
I www.notariaatdepoel.nl**

Schipperscafé

Janneke Hessing-Alberts

Fotopresentatie voor de
Historische Scheepswerf
Wolthuis Sappemeer

Vrijdagmiddag 31 januari 2025
waren Wim Rozema en ik uit-
genodigd om een fotopresentatie
te geven in het schipperscafé in de
Historische Scheepswerf Wolthuis
te Sappemeer.

De fotopresentatie had het onder-
werp “Langs het Winschoterdiep
van Stad tot Sappemeer tou”.

De zaal zat stampvol met liefheb-
bers die vol interesse en geduld
zaten te wachten op de beelden
die zouden worden vertoond.
Zoveel liefhebbers dat er op het
laatst nog stoelen aangesleept
moesten worden en er een paar
mensen, na een blik door de ra-
men te hebben geworpen, weer
vertrokken.

Dhr. Bram Blaak heette ons allen
welkom en gaf ons het woord.
Oude en af en toe nieuwe foto's
werden getoond, vele scheepswer-

ven die vroeger langs het kanaal
lagen, oude binnenvaartschepen,
verdwenen winkeltjes, bedrijven
en woningen. Het riep bij de
aanwezigen vele herinneringen
op! Bij de foto's werd er veel
informatie gegeven van Janneke
en Wim vertelde zo nu en dan een
mooi verhaal, zoals alleen Wim
kan! Zoon Rick Hessing assi-
steerde ons met de techniek/lap-
top. Deze afbeeldingen heeft de
vereniging deels in het archief en
zonodig waren ze aangevuld met
afbeeldingen uit het Historisch
archief Midden-Groningen en

de beeldbank van de Groninger
archieven in Groningen. Dank
daarvoor.

Schipperscafé

vrijdag 31 januari 2025
aanvang 14:30 uur – toegang gratis

Uitnodiging
“Van Stad tot Sappemeer tou”
In 1813 heette het
staddeken van Groningen
een kanaal te graven naar het
westen van de provincie. Er
wildon op deze manier de
verongelukkig ontelbare en
centrale haven van de
noordzee. In 1814 begon
men te graven en in 1815
werd Ruitersloot bereikt.
Het kanaal heette de naam
van Schuitendiep. Aan dit
diep vatte men in 1815 het
diep Sappemeer, toen veldte
verreken en hun helen
begeven.
De naam Winschoterdiep
dankt van begin 19 eeuw.
Janneke Hessing en Wim
Rozema van de Historische
Vereniging H&S begeleiden
ons met oude foto's op onze
tocht langs het kanaal.

Historische Scheepswerf Wolthuis
Noorderstraat 308, 9611 AT Sappemeer
www.historischescheepswerf.nl

Nieuw historisch boek over verleden oude Winschoterdiep

Leven langs het Winschoterdiep is de titel van het nieuwe boek van ons lid, Teade Smedes, over het leven langs dit kanaal van Martenshoek tot Sappemeer.

Redactie

Met het verschijnen van het boek wordt de herinnering aan het oude Winschoterdiep – dat tot de demping midden door Martenshoek, Foxham en Hoogezand liep – tot leven gebracht.

In dit rijk geïllustreerde boek neemt Teade Smedes de lezer mee langs de loop van het oude Winschoterdiep. Elk hoofdstuk is een tijdreis van een stuk van het traject van het kanaal dat tussen 1956 en 1986 is gedempt. Op de oude foto's is het kanaal zichtbaar en recentere afbeeldingen geven een beeld van de tijd, dat het kanaal (grotendeels) is gedempt. Samen met inleidende teksten en uitgebreide bijschriften wordt een inzicht in deze bijzondere geschiedenis gegeven. „Het Winschoterdiep heeft eeuwenlang een bepalende rol gespeeld in het leven van de bewoners van Hoogezand en Sappemeer. Schepen, scheepswerven, turf, handel en industrie – alles draaide om dat water. Maar het was ook de plek, waar mensen woonden, kinderen speelden en generaties lang herinneringen werden gemaakt”, aldus Smedes.

De samensteller van het boek heeft het als lid van de Historische Vereniging Hoogezand-Sappemeer geschreven.

Auteur Teade Smedes overhandigt zijn boek aan hotelier Frank Faber van het boek aan Frank Faber

..... aan HVHS- voorzitter Jan Knip

..... aan redacteur Daan Hulsebos

Hij is daarnaast archiefmedewerker bij de gemeente Midden-Groningen,

Hotelier Frank Faber van het gelijknamige hotel in Hoogezand heeft het eerste exemplaar van het boek *Leven langs het Winschoterdiep* in ontvangst genomen. Hij kreeg het boek uit handen van auteur Teade Smedes tijdens een zeer goed bezochte bijeenkomst van de Historische Vereniging Hoogezand-Sappemeer e.o. in Hotel Faber.

Dat dit boek juist aan de compleet veraste Faber werd uitgereikt mocht

volgens de schrijver geen verrassing zijn. Aan het hotel – dat al eeuwenlang een prominente plek in de plaatselijke geschiedenis inneemt – is ook al bijna 125 jaar lang de naam Faber verbonden.

In het rijk geïllustreerde boek wordt de lezer meegenomen langs de loop van het oude Winschoterdiep in Martenshoek, Foxham en Hoogezand. Op de oude foto's is het kanaal zichtbaar en recentere afbeeldingen geven een beeld van de tijd dat het kanaal (grotendeels) is gedempt. Samen met inleidende teksten en uitgebreide bijschriften wordt een inzicht in deze bijzondere geschiedenis gegeven. Het 272 pagina's tellende boek is – zolang de voorraad strekt – voor 25 euro te koop bij de Primera in Hoogezand.

Oproep voor foto's voor fotoboek Sappemeer

Voor deel 2 van het boek: Leven langs het Winschoterdiep, ben ik op zoek naar naar (oude) foto's van winkels, straatgezichten met of zonder het Winschoterdiep of andere iconen uit Sappemeer. Of het nu gaat om een bakkerswinkel, kruidenierszaak, woning of levendig straatbeeld elke foto draagt bij aan het verhaal van Sappemeer.

Hoe kunt u helpen.

Stuur de foto's het liefst in hoge resolutie naar teade.smedes@midden-groningen.nl en vermeldt daarbij een korte beschrijving van de locatie en het moment waarop de foto is genomen. Uiteraard kunt u ook telefonisch contact opnemen voor een afspraak: 0598-373683.

*We hopen op veel mooie bijdragen en kijken ernaar uit om samen een prachtig beeld van Sappemeer te creëren! Bedankt voor uw hulp en enthousiasme! **Teade Smedes***

N.B. het gaat om uniek materiaal, dus geen foto's of afbeeldingen die al op de beeldbank van het archief staan. De beschikbaar gestelde foto's kunnen wel op de beeldbank geplaatst worden.

Luxemotor Nomadish

Huub Dofferhoff

Inleiding

Na mijn verhuizing vanuit het westen naar Hoogezand-Sappemeer viel mij op hoeveel scheepsbouw er in dit dorp werd gepleegd. Langs het hele Winschoterdiep werden op meerdere werven, vanaf Martenshoek tot Waterhuizen, schepen gebouwd. Ik ben zelf opgegroeid tussen de vissers die met hun schepen de wereldzeeën bevoeren en ben zelf, na het behalen van m'n diploma op de middelbare school voor scheepswerktuigkunde, gaan varen op de koopvaardij. Dus voor iemand met veel interesse voor de scheepvaart was ik in het ideale dorp beland. Na verloop van tijd viel mijn oog op een oud scheepje, genaamd Nomadisch, varende door het Winschoterdiep. Terwijl ik wachtend voor de brug kon horen dat dit schip werd voortgestuwd door een niet alledaagse motor was mijn interesse gewekt. In de loop der jaren heb ik de Nomadisch meerdere keren zien varen maar toen ik in 2001 het schip aan een laad- en loskade zag liggen in Haren ben ik gestopt om het van dichtbij te kunnen bekijken. Schipper Veldman liep aan dek en

om het praatje te beginnen vroeg ik hem hoe oud het schip was. "STAAT ACHTEROP", was z'n korte antwoord en hij liep

direct weg en verdween in de stuurhut. Op meerdere plaatsen heb ik geprobeerd contact te maken maar iedere keer was hij al weg voor ik m'n vragen had kunnen stellen. In 2002 zag ik het schip liggen in Hoogezand bij de Welkoop aan de kade en besloot nog 'n poging te wagen. Hij was op het voordek aan het werk en zag me aankomen; z'n gezicht stond op onweer en voor ik ook

maar een vraag had kunnen stellen vroeg hij "WAT MOET JE MET M'N SCHIP?", mijn antwoord was dat ik niets met z'n schip wilde maar alleen geïnteresseerd was in de motor welke, aan het geluid te horen, een niet alledaagse motor was. Nadat ik hem vertelde dat ik had gevaren als machinist op de koopvaardij was het ijs gebroken en mocht ik wel even 'n kijkje nemen in de machinekamer. Daar stond een prachtige 2 tact Nering-Bögel van 50 pk. Toen ik hem vertelde dat mijn zoon in het eerste jaar van de hogere zeevaartschool op Terschelling zat was het helemaal voor mekaar. Diezelfde week nog zat hij bij ons thuis aan de koffie. Vanaf dat moment zijn onze gesprekken over de Nomadisch en z'n bemanning begonnen.

De geschiedenis van de Luxemotor "Nomadisch"

In 1928 hebben Jan Veldman en Tijtje v/d Wijk opdracht gegeven aan de scheepswerf van Thiecke

in Martenshoek tot de bouw van een Luxemotor.

Een luxemotor is een type schip

Jan Veldman en Tijtje Veldman van der Wijk

dat, met het invoeren van de verbrandingsmotor in de scheepvaart, ontwikkeld werd. In de traditionele zeilschepen was meestal geen plaats voor een dergelijke voortstuwing. Vaak loste men dit op door een zgn. opduwer te laten bouwen die achter het schip werd vastgemaakt en zo de voortstuwing verzorgde. Uiteindelijk werd er een totaal ander schip ontworpen, waar ruimte was voor een dergelijke motor onder het stuurhuis. Om de schroef voldoende rendement te geven werd ook een nieuwe scheepsvorm in het achterschip noodzakelijk. Dit gaf ook weer ruimte om achter het stuurhuis een ruime kajuit te bouwen. Zo ontstond er een grotere mate van comfort en samen met een geheel andere wijze van sturen, met een stuurrad in plaats van een helmstok, kreeg men een mate van comfort die bij de schipperij niet bekend was, en zo ontstond al snel de naam "luxemotor" voor dit type schip.

Tijdens de bouw van het schip kwam de werf van Thiecke in financiële problemen en moest men het faillissement van de werf aanvragen. De rechtbank heeft toen besloten, omdat er al méér dan 90% van de bouwkosten was betaald, dat dhr. Jan Veldman, samen met z'n oudste zoon Hendrik en de werfbaas, het schip mochten afbouwen en te waterlaten. Zoon Berend was op dat moment 3 jaar oud. Toen op 8 juni 1944 Jan Veldman in Hengelo aan een hartstilstand overleed, ging Berend zelfstandig met het schip varen in dienst van zijn moeder Tijtje. Op 1 juni 1950 werd Berend enig eigenaar van het schip.

De hele familie vlnr. broer Hendrik, vader Jan, moeder Tijtje, Berend zittend op de luiken en achter in het gangboord zus Renske .

Er werd jaren vracht gevaren met dit schip, totdat midden 50-er jaren, van de vorige eeuw, de vraag naar grotere laadruimte ontstond. Toen werd besloten de

Enkele dames in Duits haventje op de foto met vooraan links Berend Veldman met klompje

holte van het schip te vergroten door het gangboord omhoog te brengen. De werkzaamheden om de holte te verhogen vonden plaats bij fa. Hicken in Groningen. Dit bedrijf bouwde grotendeels motoren in binnenvaartschepen, maar af en toe werden er ook andere klussen gedaan. Van de fa. Hicken is bekend dat dit een scheepssloperij werd onder de naam Hicken-Brookmann en gevestigd was in Wirdum. Dit bedrijf zou ca. 1975 zijn gestopt met haar werkzaamheden.

Ook zeewaardig

Doordat er met de "Nomadisch" ook op zee werd gevaren, besloot

men in 1963 de accommodatie te verhogen en de ramen van de kajuit te vervangen door patrijspoorten. Dit werd gedaan door smederij en stel-makerij Lubbers, die gevestigd was aan het Winschoterdiep, tussen Sappemeer en Zuidbroek. Volgens dhr. Veldman was deze

Lubbers een uitstekend vakman en zou hij ook de betimmering van de accommodatie ter hand nemen. Doordat deze man het zo druk kreeg met de fabricage van stalen stuurhutten heeft Veldman de aftimmering zelf uitgevoerd.

Berend Veldman heeft altijd alleen gevaren, nooit een vrouw of matroos aan boord gehad, dus hij was niet alleen schipper maar ook kok en matroos. Scheepstype:

Motorvrachtschip (luxemotor)
 Europeanummer: 03040435
 Bouwjaar: 1928
 Bouwwerf: Thiecke in Martenshoek
 Kadasternummer: 435 B. Winsch. 1928
 Tonnage: 115 ton
 en na de verhoging van de holte 141 ton
 Afmetingen: Lang: 27,30 meter.
 Breed: 5,08 meter.
 Holte bij bouw: 1,63 meter
 Holte na verhoging: 1,87 meter
 Motor: Nering-Bögel
 Motortype: EM2
 Vermogen: 50 pk
 Motornummer: 295

Eerste jaren aan boord van de Nomadisch

Berend Veldman was in 1928 drie jaar oud toen de Nomadisch in de vaart werd genomen. Samen met vader Jan, moeder Tijtje, broer Hendrik (geb.1914) en zus Renske (geb.1916) werd vracht gevaren binnen Nederland, Duitsland, België en Frankrijk. Berend was een nakomeling en vernoemd naar het eerste kindje van Jan en Tijtje die in 1913 zeven weken na de geboorte plotseling in de armen van z'n moeder in de buurt van Oosterhesselen is overleden. Het kindje is daar in de buurt begraven maar niemand weet waar. Berend is later nog op zoek geweest op verschillende begraafplaatsen langs de verlengde Hoogeveense vaart maar heeft nooit de laatste rustplaats van z'n oudste broer kunnen vinden. Er is aan boord ook nooit gesproken over het overlijden van dit kindje omdat dit in bepaalde gelovige gebieden betekende dat er geen zegen op het schip rustte en er ook geen vracht werd gegund. Tijdens onze gesprekken kwamen de belevenissen uit zijn jonge jaren weer naar boven zoals het verhaal van het hondje.

De scheepshond

Tijdens het passeren van een ander schip in een smal kanaal werd er een hondje in Berend z'n armen gedrukt; leuk om mee te spelen

riep de andere schipper en gelukkig mocht het beestje aan boord blijven. Enige tijd later bleek dat de hond drachtig was en zo liepen er binnen korte tijd zeven puppy's aan dek. Deze puppy's werden, op dezelfde manier als hun moeder aan boord was gekomen, weer weggegeven aan andere schippers. Ook op jonge leeftijd was Berend al een echte dierenvriend en groot was het verdriet toen de hond na jaren aan boord plotseling was verdwenen. Een dierenvriend is Veldman zijn hele leven gebleven en zijn motto was altijd het mens'DOM' en het dieren'RIJK'. Mede door deze liefde voor dieren at Berend geen producten waar vlees in was verwerkt .

Aanvaring

In Amsterdam werd de Nomadisch, geladen met verpakte spijkers aangevaren door een grote tanker wat een gat in de scheepshuid tot gevolg had. Vader Jan stuurde het schip direct naar een van de eilandjes in de Rietlanden zo de kant op waardoor het schip, wonder boven wonder, scheef kwam te liggen en het gat precies boven water kwam. Er is terplekke een noodreparatie uitgevoerd zodat het schip op eigen kracht, na te zijn losgetrokken, naar een reparatiedok kon varen.

Ankeren op de IJssel

Na een dag varen werd er besloten om op de IJssel ten anker te gaan. Tegen de stroom in varende werd een mooi plekje gezocht en het stokanker werd neergelaten, Normaal gesproken trekt het anker zich langzaam vast in de rivierbodem maar in dit geval lag het schip in een keer stil. Dat voorspeld meestal niet veel goeds dus werd de motor weer in het werk gezet en langzaam vooruit varende werd het anker weer binnengehaald. Er werden 2 dikke

kabels naar boven gehaald. Om het anker weer vrij te krijgen werd er met behulp van de pikhaak een stuk tros om de kabels geknoopt en door langzaam vooruit te varen en het anker een beetje te laten zakken kwamen de kabels los van het anker. De tros werd met een hakbijl doorgesneden en het spul verdween weer in de diepte. Later die week hoorde Jan Veldman dat er een storing bleek te zijn geweest op het telefoonnetwerk.

Feesten aan boord

Een oom en tante van Berend voeren ook op een schip en hadden een dochter die precies op dezelfde dag, 08-02-1925, was geboren als Berend. Daar aan boord was het volgens Berend altijd feest. Eenmaal gelost en het ruim aangeveegd werd er onder begeleiding van een accordeon gezongen en gedanst, iets wat Berend op de Nomadisch nog nooit had meegemaakt. Jaren later, Berend was inmiddels in de negentig, sprak ik een man die vertelde dat die nicht van Veldman in een verzorgingshuis in Haren woonde. Hij is op de fiets gestapt en heeft alle verzorgingshuizen in Haren bezocht en uiteindelijk zijn nicht gevonden. Het liep voor hem uit op een deceptie aangezien zijn nicht niet meer in dezelfde gezondheidstoestand verkeerde als Berend in gedachte had. Snel heeft hij het bosje bloemen in haar handen gedrukt en is weggelopen maar bij de deur aangekomen hoorde hij een stem die vroeg of hij Berend was. Hij antwoorde dat hij het erg druk had maar zou later nog eens terugkomen wat helaas niet is gebeurd .

Overlijden van Jan Veldman

Op 8 juni 1944 overleed Jan Veldman plotseling aan een hartinfarct in Hengelo. Veel tijd om te rouwen was er niet, ze kregen van

de Duitsers 1 dag te tijd om Jan in Groningen op de Zuiderbegraafplaats te begraven. De tocht werd gemaakt per trein waarmee de familie met de kist naar Groningen reisde en vanaf het station met een handkar naar de Zuiderbegraafplaats.

In de laatste winter van de oorlog voer de Nomadisch hoofdzakelijk in Noord Duitsland. De Duitse wachtmannen die toen aan boord de wacht hielden waren wat oudere soldaten. Deze soldaten, die de oorlog ook meer dan zat waren, besloten niet met het schip als schietschijf in Wilhelmshaven te blijven liggen maar een plekje te zoeken langs het Eems-Jade kanaal. Bij een boerderij werd een mooi plekje gevonden in de buurt van het gehucht Abickhafe. De boer was 2 zonen verloren aan het Oostfront en een derde was gewond geraakt en woonde op de boerderij. Hier heeft de Nomadisch de hele winter ingevroren gelegen en werd door de boer voorzien van voedsel en brandstof. Na het beëindigen van de oorlog heeft Berend van een van de Duitse wachten z'n leren legerjas gekregen, hij heeft hem nooit gedragen maar in 2018 geschonken aan het oorlogsmuseum van Chris Scholtens in Kolham.

Het bleek een hele bijzondere jas te zijn van een bemanningslid van een Duitse onderzeeër. Op deze kleding zaten geen nazi kenmerken, en de meeste van deze kleding is met U boot en bemanning verdwenen naar de zeebodem . Na de oorlog is de Nomadisch weer in de vrachtaart gegaan met Berend aan het roer.

Gesloten brug

Berend had gelost in een smalle vaart en besloot 's avonds nog terug te varen naar groter water.

Maar in de vaart bevond zich een kleine draaibrug bediend door een brugwachter. Helaas was de brugwachter, die in het huisje bij de brug woonde, niet aanwezig dus besloot Berend rustig met de boeg tegen de brug aan te varen in de hoop dat de brug uit z'n vergrendeling zou schieten en hij een vrije doorvaart zou krijgen. Maar het liep even anders en de brug kantelde van z'n sokkel, de contragewichten verdwenen onder water en de brug ging er achteraan. Berend is weer een stuk terug gevaren om de volgende morgen vol ontzetting te vragen wat hier was gebeurd en hoe hij deze onverwachte financiële strop, hij miste nu een vaardag, gecompenseerd kon krijgen. Over hoe dit verder is afgelopen heeft hij geen uitleg gegeven.

Kunstwerkje ophalen

In 1975 kreeg Berend een speciale opdracht. Hij moest +/- 25

ton droog wit zand laden in Amsterdam. Dit zand diende als ondergrond om een kunstwerk van betonfabriek de Waalpaal, vervaardigd door kunstenaar Dick Stins in 1961, veilig en zonder schade van Amsterdam naar Hoogezand te vervoeren waar de Waalpaal een vestiging had geopend.

De fabriek is allang verdwenen uit het dorp maar het kunstwerk staat nog steeds op de Rembrandt-laan bij de brandweer

LUCASSEN B.V. gevestigd in Amsterdam BINNEKANT 22 - AMSTERDAM	
TELEFOON: Bureau Amsterdam 020 - 22 09 05 Bureau Londen 020 - 1 44 05 Kantoor 020 - 24 40 20 (10 lijnen) Telex 11195 Opdr.: 757	BUITEN KANTOORTIJD: J. Fassin 089 - 16 34 32 A. van der Zande 020 - 1 46 17 J. Jongsma 020 - 1 43 30 S. Kolkman 020 - 13 94
Rijsovervoerspectie district Volgnummer: 4473	
Letster: van het vergunningbewijs voor ongeregelde vervoer als bedoeld in de artt. 32 en 33 van de Wet Goederenvervoer Binnenscheepvaart Nummer: CHARTER BINNENLANDSE REISBEVRACHTING	
1. B. Veldman schipper van het motor-/vaartuig "NOMADISCH" met een capaciteit van 141 ton, verzekerd bij Bendor-Velderv. verstuuring, thans liggende te Houthaven. en 2. LUCASSEN B.V.-AMSTERDAM q.q. te dezen vertegenwoordigd door de scheepbevrachter / makelaar in scheepvervoer LUCASSEN B.V.	
verklaren te hebben verricht, resp. bevestigd, op de Gedeputeerde Beveiligingsvoorwaarden 1952, ongecoördineerd art. 14, lid 2 en art. 38, lid 1, het hierboven genoemde schip voor het vervoer van 1 staandeeld 2x5 ton stukgewicht + 25 ton zand, als stuwmaterial.	
te laden te AMSTERDAM-Riekerhaven, Pa.v.v. Baarsen. Leidsch Riekerhaven.	
met bestemming HOOGEZAND.	
op aan te wijzen koppeldagen tegen een vrachtprijs van f 12,36 p. ton incl. motorgeld (te betalen Landgreed Maandag a.m. 07.00 uur. over 100 ton. Bijondere voorwaarden Het overliggend bedrag f 141,84 per overliggend. Af-en onderhalen.	
Het aantal laad- en losdagen bedraagt twee. Het aantal losdagen bedraagt twee.	
Formulier godgekeurd door de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat bij beschikking van 2 maart 1973, nr. V.2/V.204. Overeenkomst van het Verkeer (Nederlandsche Staatsrechter van 1972, nr. 4). A. 077400-2-5.	

Vrachtbrief kunstwerk

Vlinder aan boord

Tijdens de oversteek van het -IJsselmeer van Lemmer naar Amsterdam merkte Berend dat zich in de stuurhut een hele mooi vlinder bevond. Als de vlinder midden op het IJsselmeer de stuurhut zou verlaten had hij, volgens Berend, geen enkele kans op overleven dus de ramen en deuren werden gesloten. Er werd koers gezet naar het torentje van Marken en eenmaal daar aangekomen was het, volgens Berend, voor de vlinder geen moeite om de vaste wal weer te bereiken. Het had wat extra brandstof gekost maar om deze mooie vlinder te redden was het de moeite waard.

Inmiddels was Berend Veldman wat je noemt een goede kennis geworden en hij stelde ook voor om de motor 'n keer te starten in mijn bijzijn maar dat werd wat later in Winschoten omdat m'n zoon er dan ook bij kon zijn. Het kostte wel meer dan 'n liter petroleum om de oude gloeikopmotor warm te stoken maar dat had hij er wel voor over. In de jaren erna is er een echte vriendschap ontstaan en als Veldman met de Nomadisch weer in Hoogezand of Martenshoek lag afgemeerd kwam ik regelmatig aan boord en Veldman bij ons op het land. Hij was een echte natuurliefhebber en het was alsof onze kat dat aanvoelde want die was niet bij hem weg te slaan. Honden vond hij niet interessant want een hond heeft een baas maar katten, met hun eigenwijze karakter, die hebben personeel en daar hield hij wel van. Voor het eerst heb ik een stukje meegevaren vanaf de kade bij de Welkoop naar Martenshoek bij Trelleborg waar Veldman het schip vakkundig aanmeerde. Hij bleef nooit heel lang op dezelfde plek liggen dus na een week of 4 weer terug naar de kade bij de Knijpsbrug. Tijdens het achteruit varen vanaf Trelleborg langs de jachten en zeeschepen bij Bodewes kon je zien hoe goed hij het schip onder controle had. Zonder boegschroef manoeuvreerde hij de Nomadisch zonder iets te raken richting het nieuwe Winschoterdiep.

In 2008 ben ik voor het eerst een heel rondje meegevaren vanaf Hoogezand naar Nieuw-Statenzijl, waar hij enkele weken bleef liggen en bij z'n goede vriend en sluiswachter Huib Moret op bezoek ging. Het starten van de motor had ik gefilmd en op een scheepvaartforum geplaatst. Na 'n week of 3 ging de reis weer verder, de zeesluis van Nieuw

Statenzijl uit richting Delfzijl. Varend langs, in het slik gestoken, boomtakken slingerend door de Dollard via de Eems kwamen we voor de sluis in Delfzijl. Hier heeft Veldman 3 keer de scheepshoorn luid laten klinken wat hem door de sluiswachters niet in dank werd afgenomen. De Nomadisch was allang marifoon plichtig, maar dit werd waarschijnlijk door de vingers gezien, dus er moest gewoon op de knop gedrukt worden voor de pleziervaart en zeker geen herrie maken met die toeter. Enfin de sluisdeuren van de kleine sluis gingen meerdere keren open en dicht maar het licht bleef rood terwijl er pas na groen ingevaren mag worden. Eenmaal vastgemaakt in de sluis heeft hij de sluiswachters even vermanend toegesproken, wat de onderlinge verhoudingen zeker

De inspecteur, die in de buurt van Deventer was geboren, wist niet dat er in het verleden ook motoren werden gegoten en afgebouwd. Hij moest en zou die motor zien en niet veel later stond hij op de kade in Hoogezand. Veldman had er slapeloze nachten van gehad want in zijn gedachtewereld zat zo'n inspecteur van Lloyds tussen de Koningin en onze lieve Heer in qua belangrijkheid. De angst was dat hij het schip zou afkeuren. Maar het werd een heel leuk bezoek, ook de motor werd nog gestart, en

Hoog bezoek uit Canada

disch hoog en droog lag. Veldman bleef aan boord en kon gebruik maken van de sanitaire faciliteiten van de werf en ondanks zijn leeftijd, 86 jaar, klom hij langs een aluminium ladder omhoog als een jonge vent.

Alle boodschappen werden op de fiets gedaan en hij draaide er ook z'n hand niet voor om even naar Groningen te fietsen om wat oude kennissen op te zoeken. Die ken-

Veldman stond op het voorschip en de stoom van kwaadheid kwam uit z'n oren

niet heeft verbeterd. De rest van de reis is zonder problemen verlopen. Bij terugkomst in Hoogezand kreeg ik een mail uit Canada van een inspecteur van Lloyds met de vraag of deze motor echt wel in de fabriek van Nering-Bögel in Deventer was gegoten.

er werd nog jaren over dit bezoek aan boord gesproken.

In 2011 stond er een dokbeurt gepland bij de dwarshelling van Hunfeld in Delfzijl. Ook dit was een mooi stukje varen en we zijn aan boord gebleven tot de Noma

Dat gaat weer geld kosten

nissenkring uit de vaart werd, tot zijn grote verdriet, met de jaren wel steeds kleiner omdat al veel oude schippers hadden aangemonsterd op hun laatste reis. Na de dokbeurt is de Nomadisch in 2012

na een korte stop in Groningen weer in Martenshoek beland waar Veldman de winter door wilde brengen. Hier heeft ook bijna het noodlot toegeslagen. Veldman is 's avonds van z'n schip af gesprongen, om een tros wat beter vast te maken, en op het bevroren

talud uitgegleden en in het water beland. Een passant, de hr. Schuilman ???, is 20 minuten bezig geweest om Veldman op de kant te krijgen en zoals veel schippers kon ook Veldman niet zwemmen. Er lag al een laagje ijs op het Winschoterdiep en via de gladde bevroren loopplank is Veldman weer op het droge getrokken. Eenmaal op de kant zakte Veldman ineens vanwege onderkoeling. Hij werd zo snel mogelijk bij een van de huizen naar binnen gebracht, de natte kleren werden van z'n verkrampte lichaam afgeknipt en hij werd voor de kachel gezet. Hierna met de ambulance naar het ziekenhuis in Groningen vervoerd waar hij overigens niets van mee heeft gekregen. 's Avonds laat heb ik na veel gebel naar alle ziekenhuizen in de buurt, die vanwege de wet op de privacy geen gegevens mogen verstrekken, Veldman te spreken gekregen in het ziekenhuis waar hij vol trots vertelde dat hij voor het eerst in z'n leven had gezwommen. Dit had natuurlijk helemaal verkeerd af kunnen lopen maar hij was toentertijd in een goede conditie.

Veldman wilde ook 1 keer in z'n leven met het schip naar het Zuidlaardermeer en dan overal langsvaren zoals de Bloemert, Meerzicht, de Leine, en de Rietzoom. Het hele schip gepavoiseerd aanmeren bij al deze gelegenheden om even wat te drinken, het moest echt een week worden om nooit te vergeten. Vol goede moed in april 2012 vertrokken uit Hoogezand om via Veendam, Wildervank naar Bareveld te varen waar de ploeg brugwachters uit Veendam werd afgewisseld door de ploeg uit Midden Groningen. Nog nooit had Veldman met z'n schip zoveel bekijks gehad. Het was volgens de brugwachters ook verreweg het grootste schip wat ze ooit hadden

begeleid. Heel veel mensen stonden met camera's langs het kanaal. Vanuit Bareveld ging de reis verder, na eerst wat onenigheid met wat eigenaren van jachten die niet de hele weg achter dit grote schip aan wilden varen.

Via Annerveenschekanaal en Kiel-Windeweer richting Hoogezand Daar eindigde de reis in een grote deceptie omdat de haakse

De jachten maar even voorgelaten bij de sluis in Annerveenschekanaal

De Nomadisch paste maar net in de sl

bocht vanaf het Kioldiep richting de Toekomst niet gemaakt kon worden vanwege de afmetingen van het schip. En Veldman had het nog wel zo goed opgemeten. In samenspraak met de brugwachters werd besloten de sluis richting Hoogezand dan maar te openen in de hoop het schip bij het Drevenbos te kunnen keren.

Keren bij de zendmast tegenover het Drevenbos

Voor Veldman was het een mislukte reis maar voor de meevarenden een hele mooie tocht om niet snel te vergeten. Na enige weken bij de zendmast aan de steiger te hebben gelegen werd de thuisreis richting Sappemeer weer aanvaard, aan boord was het weer gezellig druk met meevarenden en op de kades weer heel veel bekijks.

In 2013 zijn we gaan kijken naar een veiligere ligplaats in de nieuw gegraven haven van Sappemeer. Hij vond dit wel een geschikt plekje en we besloten de Nomadisch om te varen van Marten-

shoek naar Sappemeer. Er stonden geen huizen langs de nieuwe kade dus lag hij niemand in de weg, de kade had een hele mooie hoogte en de beschoeiing was van hout mooier kon het niet. Dat er geen huizen stonden met zicht op de haven was voor Veldman belangrijk want iedereen vindt een oud schip wel mooi maar niet voor z'n eigen deur. Tot grote verbazing van Veldman stond de eerste

bewoonster aan de haven, Nel Lenting, vriendelijk te zwaaien op de plek waar haar nieuwe huis in aanbouw was .

Zo'n hartelijke ontvangst had hij nog niet eerder meegemaakt in z'n leven. Eenmaal aangemeerd en nog wat rustig napraten op het

We hebben ieder jaar mooie stukjes gevaren met de Nomadisch maar een paar vaartochten sprongen er wel uit.

De tocht met een aantal jonge jongens en meiden van de afdeling klantenservice van KPN. Het was een mooie warme dag en

De Nomadisch aan de kade en het huis van Nel Lenting in aanbouw

dek zagen we auto's met behoorlijk hoge snelheid aan de overkant van het Winschoterdiep over de graskant rijden. We hebben er verder geen aandacht aan besteed tot er na verloop van tijd een auto stopte bij het schip van Veldman en er duidelijk werd gemaakt dat hij wel even had mogen vermelden dat de reis in Sappemeer zou eindigen. Als Veldman uit Hoogezand vertrok was de eindbestemming altijd Winschoten dus de Slochterbrug was voor hem geopend maar hij kwam niet aan bij de Noordbroeksterbrug, voor het ergste werd gevreesd. Normaal wordt dit via de marifoon doorgegeven maar ja die had hij niet. Na het aanhoren van het verhaal haalde Veldman de schouders op en ging door tot de orde van de dag, of ze niets beters te doen hadden.

we vertrokken vanuit Sappemeer richting Nieuw-Statenzijl. Iedereen was luchtig gekleed en lag aan dek waardoor Veldman soms lichtelijk was afgeleid. In Winschoten was een brug gedemonteerd voor onderhoud en de noodbrug werd tussen 12.00 uur en 14.00 uur niet bediend dus dacht de jeugd erover om te gaan zwemmen . Maar met die hoge stalen kades en het hoge schip kon men onmogelijk weer aan boord komen waarop Veldman direct de houten trap uit het ruim tevoorschijn toverde en vakkundig met een paar zeemansknopen buiten het schip bevestigde . De dames, in de meerderheid, en de mannen lagen meteen in het water. Zoiets zag je vroeger in de havens niet vertelde Veldman maar ja daar kwam je voor je werk en dit voelde als een soort van vakantie.

Na anderhalf uur was de brugwachter weer aanwezig en werd de reis vervolgd. Eenmaal aangekomen in Nieuw-Statenzijl ging iedereen in de auto's die de avond tevoren al bij sluiswachter Moret waren geparkeerd. Een hele mooie dag maar Veldman was toch blij dat hij de komende 14 dagen weer lekker rustig alleen aan boord kon verblijven.

In 2018 moest de Nomadisch in dok vanwege de nieuwe Europese binnenvaartwet waar alle schepen langer dan 25 meter aan moesten voldoen maar er werd een uitzondering gemaakt voor historische vaartuigen ouder dan 50 jaar. Echter ook voor deze schepen stond er een uitgebreide keuring te wachten en aan de hand van deze inspectie werd er een Certificaat van Onderzoek { CvO } afgegeven. Dit betekende wel dat er flinke kosten aan verbonden waren immers Veldman voer gewoon nog op de ouderwetse manier zonder enige communicatie aan boord terwijl het schip allang marifoon en AIS plichtig was. Als het CvO niet voor 31-12-2018 in het bezit was mocht er nooit een meter meer met het schip worden gevaren en zou er altijd een sleepboot ingehuurd moeten worden om het schip te verplaatsen. Omdat Veldman nooit voorzieningen zoals drinkwater en elektriciteit aan boord heeft gehad moesten er voor de communicatie middelen heel wat aanpassingen aan het schip worden verricht op het gebied van de elektrische installatie. Er moest voldoende stroom zijn om de marifoon en AIS I te voeden dus en moesten zonnepanelen, zware accu's en een omvormer worden geïnstalleerd. Ook waren er geen reddingsmiddelen aan boord dus ook dit moest allemaal worden aangeschaft. Eenmaal in het dok

is de hele romp gemeten op de dikte van de huidplaten en hier mankeerde ook wel het nodige aan. Op veel plaatsen was de huid te dun afijn 6 weken verder en 45.000 euro armer was het felbegeerde papiertje behaald. Al die 6 weken in dok bleef Veldman bij hoge uitzondering aan boord, hij had immers nog nooit in een ander bed geslapen behalve 1 nachtje in het ziekenhuis na z'n zwempartij, dus een hotel was niet aan de orde.

Inmiddels was de kennissenkring van Veldman behoorlijk uitgebreid door bezoeken aan de Werf

laar bladmuziek. De eigenaresse vond het verhaal, waarvoor ik het ging gebruiken, zo leuk dat het tegen verzend-kosten werd opgestuurd. Florian is het nummer thuis gaan instuderen en Florians moeder en mijn vrouw hebben ook zangtechnisch thuis de nodige oefeningen gedaan. De Nomadisch moest in 2020 in dok in Groningen dus een uitgelezen kans om van deze reis een muzikale happening te maken. De reis begon in Sappemeer en na het uitvaren van de haven kwam de keyboard tevoorschijn en begon Florian Heimat Deine Sterne

Met z'n 93 jaar, 6 weken lang op het schip wonen en via een aluminium laddertje met de boodschappen aan boord kunnen komen, er zijn niet veel 93 jarige die hem dat na zouden doen

Wolthuis en mensen die hij bij ons op de Vosholen leerde kennen. Zo ook de moeder van Florian Verweij, inmiddels een bekend pianist maar in 2020 nog opkomend talent, en tijdens de koffie ontstond er een gesprek over muziek. Zijn voorliefde lag bij de naoorlogse jazz maar aan één lied van voor de oorlog had hij hele goede herinneringen n.l. Heimat Deine Sterne gezongen door Heinz Rühmann. Na dit gesprek ben ik gaan zoeken naar de bladmuziek en vond iemand in Bergen (NH) met een origineel exemp-

te spelen vocaal begeleidt door de beide dames. Het duurde maar even of Veldman begon uit volle borst mee te zingen, de volledige tekst kende hij nog uit het hoofd, en volgens mij vergat hij helemaal dat we aan het varen waren. Gelukkig waren er genoeg mensen aan boord die het schip ook veilig door de bruggen konden loodsen.

De hele weg werden er liederen gespeeld en gezongen en bij aankomst in Groningen verklaarde Veldman dat dit verreweg

Berend was altijd bezig op z'n schip en haalde op 94 jarige leeftijd zonder zwemervaring gevaarlijke capriolen uit zoals te zien op de foto

de mooiste reis van z'n leven was geweest.

Op 8 januari 2021 vond ik Berend in z'n kooi en naar later bleek was hij getroffen door 'n herseninfarct. Het was nog een hele klus voor de brandweer om hem via de smalle deuren en het trapgat naar buiten te krijgen. Berend heeft 4 weken in het Martiniziekenhuis gelegen en op advies van de neuroloog werd besloten om Berend, die in z'n leven amper gebruik had gemaakt van de gezondheidszorg, niet naar 'n verzorgingshuis maar naar het Maartenshof te sturen om te kijken of hij weer op de been te krijgen was. Maar na 4 weken werd besloten om de revalidatie te stoppen omdat door een halfzijdige verlamming het niet ging lukken om hem weer op de been te krijgen. Het was de bedoeling dat Berend ondergebracht zou worden in een verzorgingshuis in Zuidhorn. Dit zou betekenen dat hij z'n schip vrijwel nooit meer kon bekijken. Na een telefoongesprek met de neuroloog uit het Martini ziekenhuis, die vond dat Berend zo dicht mogelijk bij zijn schip moest worden ondergebracht, kwam er 'n bericht uit het St. Jozef in Sappemeer dat er een kamer voor hem vrij was. Na bijna 3 jaar verzorging in het St. Jozef, van waaruit hij bijna ieder week wel even vanuit de rolstoel z'n schip kon bewonderen en koffie drinken op de Historische werf Wolthuis, is Berend twee

maanden voor z'n negenennegenste verjaardag.

Vanaf 2014 is hij bezig geweest om een manier te vinden de Nomadisch als historisch vaartuig te bewaren met als uitkomst de oprichting van " Stichting Nomadisch " die als doel heeft dit prachtige oude schip open te stellen voor publiek en te tonen op nautische evenementen zoals Delfsail en Winterwelvaart

in Delfzijl, Sappemeer en Groningen.

We hebben Berend Veldman op de natuurbegraafplaats Hillige Meer begraven, dit had hij allemaal zelf al geregeld door er op de fiets heen te rijden en een mooi plekje uit te zoeken.

Hij wilde net als bij leven ook na zijn dood, door alles van tevoren zelf te regelen, niemand tot last zijn.

De Nomadisch ligt in de haven van Sappemeer en we hopen daar 'n vaste ligplaats te krijgen zodat we samen met de werf Wolthuis het publiek een kijkje kunnen laten nemen in de scheepsbouw en scheepvaart uit vervlogen tijden.

*Een van de laatste klussen van Berend aan boord op het voordek van de Nomadisch mooi in zwart wit zoals ook de eerste foto's van Berend in m'n verhaal.
(foto gemaakt door Bennie de Boer 15-08-2020)*

Lezing over dwarsligsters, durfals en doorzetsters in De Klabbe

Redactie

De Historische Vereniging Hoogezand-Sappemeer e.o. organiseerde op woensdag 15 oktober 2025 een lezing met als thema 'Dwarsligsters, Durfals en Doorzetsters'.

De lezing werd gegeven door Marianne Kootstra.

Ze vertelde verhalen van vijf generaties vrouwen uit een turfstekersfamilie, die alles op alles zetten om te ontsnappen aan de armoede uit het veen. Ze waren dwars, niet omdat ze dat zo nodig wilden, maar omdat ze uit volle overtuiging opkwamen voor hun rechten. Ze staken hun nek uit in een tijd waarin de consequenties daarvan groot konden zijn en ze zetten door, ondanks grote tegenslagen.

We leefden mee met stakingsleidster Janke, de woordvoerster van de eerste vakbond voor veenarbeidsters in Nederland, met kortebaanschaatsster Baukje, die staakte voor gelijk loon voor gelijk werk, de nukkige Sara, die liever een potje schaakte dan sopte en boende, met boerin tegen wil en dank Geertje en met Marianne, die in de jaren '70 in de voetsporen van haar overgrootmoeder stapte. De verhalen brachten een eeuw geschiedenis van de veenarbeidersemancipatie tot leven. Bij de lezing werd een serie historische dia's getoond.

Wim Rozema spreekt een dankwoord uit. Marianne Kooistra (met bloemen) luistert aandachtig

E. Huizing & Zn b.v.

al meer dan 90 jaar een begrip in
Hoogezand-Sappemeer e.o.

B.J.H. Huizing

Antien Hovenkamp en Evert Huizing

De grondlegger van E. Huizing & zn b.v.

Evert Huizing was niet in de wieg gelegd om boer te worden zoals zijn vader. Die had zich als zelfstandige boer gevestigd in Kropswolde na jarenlang voorman te zijn geweest bij de bekende boeren familie Boon in Hoogezand. Evert koos voor een ander vak namelijk meubelstoffeerder en ging in de leer bij een meubelstoffeerder in Groningen. Daar kreeg hij een gedegen opleiding en trad daarna in dienst bij de firma Wolters "De Concurrent" in Martenshoek.

Daar werkte hij enkele jaren en was inmiddels getrouwd met Antien Hovenkamp. Het was rond Pinksteren 1932, dat hij nog steeds

in dienst bij de firma Wolters, 4 rompen van crapeauds, tegenwoordig meestal fauteuils genoemd, moest stofferen.

Dat was in die tijd nog veel werk en hij moest er voor overwerken om het stoffeerwerk op tijd klaar te krijgen voor een klant van de firma Wolters, die ze voor de Pinksteren zou willen hebben. Hij kreeg ze klaar, maar wat schetste zijn verbazing toen hij één van de beide Pinksterdagen met zijn vrouw Antien ging wandelen. De crapeauds, zie foto stonden

in de etalage bij de firma Wolters en niet bij de klant, zoals was gezegd. Evert is toen zo boos geworden, dat hij besloot niet meer voor de firma Wolters te gaan werken maar voor zich zelf te beginnen. In die jaren best een stap omdat toen ook de crisisjaren van de jaren dertig zich aandienden.

1 November 1932 staat te boek als de startdatum van E Huizing Meubileering, zoals ook op de glasplaat staat vermeld, welke Evert voor de voorkamer ramen hing.

Al snel kreeg hij opdrachten van particulieren en kreeg ook de regionale busonderneming

GADO als klant om banken voor de bussen te stofferen. Ook kwamen toen de scheepswerven in beeld en is tevens de naam Huizing Scheepsstoffering gevestigd. Zijn veel werven inmiddels verdwenen, Huizing Scheepsstoffering levert nog steeds aan de nog bestaande scheepswerven en het stofferen in brede zin, dus ook voor particulieren, maakt nog steeds een substantieel deel van de omzet uit.

Het aantal scheepswerven die inmiddels zijn verdwenen is talrijk.

Te noemen zijn v.d. Werff, E.J. Smit & Zn., Bröerken, Coops, Hijlkema(Voorwaarts), Fikkers, Scheepswerf "Hoogezand" van Jac.Bodewes, Muller, Suurmeyer, Gideon.

In zijn eerste advertentie geeft Evert aan, voor zich zelf te zijn begonnen en de "Concurrent", waar hij voorheen dus werkte niet te vrezen.

Een ruimte van de oude Hevefabriek op de plek van het huidige Heveapad geldt als 1e locatie waar hij zijn meubels stoffeerde.

Zijn 1e "showroom" had hij in de voorkamer van een woonhuis aan de Verlengde Hoofdstraat 3 thans Meint Veningastraat, de rechter woonhelft van het pand waar voorheen apotheek 't Hoogezand" was gevestigd. Daarna verhuisde hij naar Verlengde Hoofdstraat 4, de linker woonhelft van het pand om daarna nog een deur verder te verhuizen naar Verlengde Hoofdstraat 5

Later is dat pand gekocht door huisarts R. de Vries die daar toen zijn praktijk heeft gevestigd. Hier beschikte Evert over meer bedrijfs-ruimte, zoals werkplaats en grotere winkel.

Op 6 december 1934 kwam Piet Ausema bij hem in dienst op 15 jarige leeftijd. Piet reageerde op een door Evert Huizing geplaatste advertentie. Toen Evert Huizing vroeg wat Piet moest verdienen antwoorde zijn vader, die bij hem was, "niets" als hij maar een vak leert. Zo ging dat toen. Piet staat

begin 1934 echter op de loonlijst voor wisselend Hfl. 1,50 – Hfl. 1,75 en Hfl. 2,00.

Als transportmiddel voor de meubelen was toen een z.g. meubelkarretje in bedrijf, dat bestond uit een frame met 2 fietswielen links en rechts, waarop een open raamwerk was gemonteerd, zodat de poten van de stoelen er door naar beneden staken. Het geheel kon achter een fiets bevestigd worden en zo werden de stoelen of ander meubilair bij de klant bezorgd. Later ca.1947 werd deze kar vervangen door een bakfiets, hetgeen voor die tijd een hele vooruitgang betekende.

Zijn eerste auto schafte Evert Huizing aan in november 1953. De verzekering werd afgesloten

op 6 november 1953. Een Skoda 5 deurs bestelauto. Hierop werd al gauw een imperial gemonteerd zodat er op het dak ook meubelen mee vervoerd konden worden. Daarna volgden 2 Bedford bestelwagens.

De 1e in 1955 en de 2e in 1958. Op 24 juni 1960 schafte Evert Huizing zijn 1e personenwagen aan, een 2e hands Vauxhall, (prijs Hfl. 3150,00) De zaken gingen goed en daarna werd regelmatig om de 2 à 3 jaar een nieuwe bestelauto of personenwagen aangeschaft.

Evert Huizing en zijn vrouw Antien Hovenkamp kregen 4 kinderen. 4 zoons.

De oudste heeft geen moment overwogen om ook meubelstoffeerder te worden maar wilde graag doorleren en kreeg van zijn ouders daartoe volop de gelegenheid en is afgestudeerd in Delft als ingenieur werktuigbouw. Bij Philips heeft hij op tal van plaatsen in de wereld dit bedrijf gediend. Plaatsen waar Evert Huizing en zijn vrouw Antien later op vakantie naar toe konden gaan en zo veel van de wereld hebben gezien.

Hun 2e zoon voelde evenmin voor het vak en besloot na zijn diensttijd bij de marine, het avontuur zat in zijn bloed, te gaan emigreren. Hij vertrok 26 september 1956 naar Nieuw Zeeland. Ook daar zijn Evert en Antien naar toe geweest op vakantie. Met een cruise schip zes weken daar naar toe via Suez kanaal, zes weken Nieuw Zeeland en zes weken terug via het Panamakanaal. Dus de hele wereld rond.

De 2e Generatie Huizing

Hun 3e en 4e zoon bleven dus dicht bij huis. Bram kwam als 1e in de zaak, augustus 1949. Bé volgde op 6 augustus 1962.

Eind jaren 50 ontwikkelde zich het plan om elders in Hoogezand een grotere zaak te hebben. Ofschoon Evert Huizing een pand in de Kerkstraat bezat thans een cafetaria werd hem toch afgeraden om daar nieuwbouw te plegen. Gezocht werd er toen naar een nieuwe locatie en die werd gevonden aan de Hoofdstraat. Het pand van voormalig bakker Pompstra kwam te koop en werd door Evert Huizing aangekocht.

Daar werd uiteindelijk een nieuw pand gebouwd welke op 29 november 1960 werd geopend. Met een oppervlakte van ca. 500 m² was dat voor die tijd een geweldige vooruitgang en konden veel voor die tijd moderne en klassieke meubels worden geshowd. Bekende merken als Artifort, Pastoe, Sprij, Koekoek en vele andere werden in het assortiment opgenomen. Maar ook voor de woningstoffering werd voldoende ruimte gereserveerd voor tapijt- en gordijn-stalen.

In die jaren vestigden zich ook enkele buitenlandse bedrijven in Hoogezand zoals Molnlycke, Melka, maar ook het toenmalige AKU bouwde een glasvezelfabriek in Westerbroek, het een ieder bekende Silenka. Bezoeken van Evert Huizing

aan AKU in Arnhem leverde de nodige klandizie op. De kantoren moesten worden ingericht maar ook de woningen van het personeel natuurlijk. Met de toen gevoerde collectie kon Huizing de klanten wel wat bieden. Naast meubelstofferen was Evert Huizing in de jaren 40 ook met woning-stofferen begonnen. Om de nodige expertise in huis te halen maakte hij gebruik van z.g. loonstoffeerders uit de stad Groningen,. In die jaren bestond er nog geen breedweeftapijt. Door gaans was het tapijt 1,00 meter breed en moesten de banen aan elkaar genaaid worden, telkens met stukjes ca. 0,50 mtr. Dus dat duurde wel even en de loonstoffeerder was dan ook vaak wel een paar dagen achtereen op de kost, want het moest natuurlijk ook nog gelegd worden bij de klant.

Evert Huizing en Piet Ausema keken de kunst natuurlijk wel af en na verloop van tijd was het niet meer nodig om iemand in te huren.

Naast vloerbedekking was er natuurlijk ook markt voor gordijnen en voor het naaien daarvan zorgde op voortreffelijke wijze Evert zijn vrouw Antien, die naast het huishoudelijke werk vaak tot laat in de avond op haar trapmachine de banen aan elkaar naaide, haken aannaide enz. enz.

Bram Huizing leerde, toen hij in 1949 bij zijn vader in dienst trad, het vak van zijn vader, maar ook voor een groot deel van Piet Ausema die inmiddels natuurlijk een volleerd meubel- en woningstoffeerder was geworden. Het tijdrovende meubelstofferen van vroeger was inmiddels vervangen door gebruik te maken van nieuwe op de markt gebrachte materialen, t.w. schuimrubber en polyether en nietmachines die het tijdrovende spijkeren verving. Al

met al een enorme tijdsbesparing. Evert Huizing leverde niet alleen de stoelen en sofa's aan de schepen, maar ook de overige stoffering werd door hem verzorgd, zoals de vloerbedekking en gordijnen. Ook matrassen en dekens moesten soms door hem geleverd worden.

Na de verhuizing in 1960 naar de Hoofdstraat was het wel even anders. In de eerste plaats was er veel meer verkoopoppervlak, hetgeen een heel andere personele bezetting vergde. Dit temeer, zoals al eerder aangegeven, zich ook meer industrie in Hoogezand ging vestigen en personeel wat bij die bedrijven ging werken, ingericht moest worden. Ook Huizing moest dus zelf meer personeel aannemen, zowel meubel-als woningstoffeerders.

In 1967 werd het oude Winschoterdiep gedempt.

Dat gebeurde door het diep vol te spuiten met zand. Dit ging een hele tijd duren met als gevolg dat het pand van Huizing niet vanaf de Hoofdstraat te bereiken was. Het pand was nog wel te bereiken via de Houtmanstraat, Heemskerkstraat en Keijzerstraat aan achterzijde. In die periode werden er ook reeds vele nieuwe woningen gebouwd in Hoogezand. Met name de hoge flats van de Reensche Compagnie en de flats aan de Treubstraat, Tak van Poortvlietstraat en Cort van der Lindenstraat.

Er werd aan de Cort van der Lindenstraat een modelwoning ingericht en Bé Huizing ging in één van die woningen wonen om de mensen die de modelwoning wilden bezoeken te adviseren over het inrichten van hun woning en ze van daaruit eventueel te begeleiden naar de Hoofdstraat. Dit heeft in ruime mate zijn vruchten afgeworpen. In 1968 kwam het

pand rechts van de zaak te koop en het pand van de buurman komt maar één maal te koop. Na ampel beraad werd het dus gekocht. In 1969 werd dan ook uitgebreid en kwam er 300 m² verkoopruimte bij. Daarbij werd ook ruimte vrijgehouden voor een afdeling kunstnijverheid 't Opstapje'', wat in die jaren ook nog nieuw was. Placemats, kaarsen, posters, serviezen, glaswerk

en vele andere artikelen behoorden tot het assortiment. Ook werd er regelmatig deelgenomen aan woon-beurzen zoals in de Prins Bernhardhoeve in Zuidlaren.

De voorloper van de later zo bekende Woonbeurs in Zuidlaren. Ook op lokale beurzen zoals H-S Oké en Fiks gaf Huizing acte de présence.

In 1976 toonde Supermarkt keten Fred van der Werf, later Super De Boer, interesse om het pand te huren. Na lang wikken en wegen werd de knoop doorgehakt en werd tot verhuren besloten. Bram en Bé Huizing gingen op de boven-verdieping verder met de woninginrichtings artikelen. Bram en Bé Huizing ruimden ook een groot deel van de verdieping oppervlakte in voor de scheepsstoffering, want dat bleef wel een

belangrijke bron van inkomsten. Uiteindelijk hadden ze alleen maar afscheid genomen van de particuliere meubelverkoop. Wel bleven ze de meubelstoffering aanhouden en daarvoor werd ook ruimte vrijgemaakt. Er werd een aparte ingang voor Huizing naar boven gecreëerd. Alles werd zo ingericht dat particuliere klanten op de vertrouwde manier konden worden geholpen en geadviseerd.

In 1980 merkten Bram en Bé Huizing dat er behoefte bestond aan professioneel confectioneren van gordijnen.

Dit was voor hen natuurlijk geen vreemde materie. Ze hadden wel ervaring met het laten maken van gordijnen door thuisnaaisters. Die thuisnaaisters zaten dikwijls in de keuken of op een slaapkamertje de gordijnen in elkaar te naaien en dit leverde niet altijd de beoogde kwaliteit op.

Besloten werd daarom de particuliere verkoop in zijn geheel af te stoten en de ruimte gebruiksklaar te maken voor een professioneel gordijnen-atelier. Zelf hadden ze de laatste jaren gordijnen laten maken door een echtpaar waarvan de man in het verleden zelf een confectieatelier had gehad.

Hem werd gevraagd of hij er voor voelde bij hun in dienst te treden en hen van advies te dienen bij het inrichten van het atelier en aankoop van machines en materialen, benodigd om gordijnen te kunnen confectioneren.

Daar voelde hij wel voor en aldus geschiedde. **Huizing Gordijnen-atelier** ging op 1 mei 1980 van start. Om de nodige klanten te werven moest er natuurlijk acquisitie gepleegd worden. De eerste klanten werden gevonden in de provincie Groningen.

Ging het aanvankelijk wat moeizaam om klanten te werven, na enige tijd echter wisten steeds meer woninginrichters de weg naar Huizing Gordijnenatelier te vinden. Dat kwam niet alleen door acquisitie, maar ook door bij groothandel-firma's zoals Wijers, Deja en Boekholt aan te geven dat mochten er vragen komen van woninginrichters over gordijnconfectie hen door te verwijzen naar Huizing. En ook diverse vertegenwoordigers gaven het adres van Huizing door als het over gordijnconfectie ging.

Zo groeide het klantenbestand gestaag en kwamen de klanten zowel uit de provincie Groningen als Drenthe en Friesland. De echtgenotes werden er bij betrokken en moest er tot een soort taakverdeling worden besloten.

Hielpen beide dames aanvankelijk mee op het atelier, al gauw werd besloten om de echtgenote van Bé Huizing, Elly Huizing met de administratie te belasten. Sary Huizing, de echtgenote van Bram Huizing leidde het atelier en Bram Huizing ging zich overwegend bezighouden met de scheeps- en meubel-stoffering. Bé Huizing deed de overige administratie en zorgde aanvankelijk ook voor de distributie van de klare gordijnen.

Gordijnen werden doorgemeten op grote tafels, maar omdat er landelijk steeds meer gordijnateliers op de markt verschenen kwam er ook afmeetapparatuur op de markt waar de gordijnen in gehangen konden worden, omhoog getransporteerd, afgemeten om daarna aan de onderzijde te worden voorzien van een zoom. Weer later kwamen er ook z.g. plooiachines op de markt, hetgeen betekende plooiën en haken in één handeling aanbrengen en waarbij tevens het z.g. hoofdje op

de aangegeven hoogte kon worden ingesteld.

Om het vervoer hangend te doen werden er hangers aangeschaft en in de bestelwagen stangen aangebracht waaraan de gordijnen konden worden opgehangen en bij de woninginrichter worden afgeleverd.

Inmiddels was het 1994 geworden en Hilbrant Evert Huizing wilde er na 45 jaar hard werken op 60 jarige leeftijd wel mee stoppen. Hij en zijn vrouw Sary gingen dus met pensioen en Bé Huizing ging alleen verder. Peter Huizing, zoon van Bram Huizing kwam in de zaak na eerst een aantal jaren elders praktijk-ervaring opgedaan te hebben als woningstoffeerder. Op 1 oktober 1995 trad de heer Jaap Veldman in dienst, aange trokken om op termijn de administratie over te nemen van Bé Huizing, die ook op 60 jarige leeftijd afscheid zou nemen.

Gordijnen atelier Huizing groeide uit zijn jas. De ruimte boven de supermarkt werd te klein en daarom werd in 1997 overgegaan tot de aankoop van een bedrijfspand aan de Technieweg op bedrijven terrein "Martenshoek".

Hier moest natuurlijk het nodige aan verbouwd en uitgebouwd worden.

Najaar 1998 was het dan zover dat er naar de Technieweg verhuisd kon worden. Op 1 november 1998 werd middels "Open Huis" het nieuwe onderkomen aan klanten, relaties en andere genodigden gepresenteerd.

Kennelijk was en is Huizing een goede werkgever, want tal van medewerkers die in de loop der jaren in dienst traden, zijn nog steeds werkzaam bij Huizing. Het stofferen van sofa's en stoelen voor de schepen was in de loop der jaren uitbesteed alsmede het inrichten van het interieur van de schepen. Maar na enige jaren malaise in de scheepsbouw trok dat weer aan. Er werden casco's in Roemenië en Turkije gebouwd om later in het Winschoterdiep, Harlingen of de Eemshaven te worden afgebouwd.

Besloten werd daarom het stofferen van de sofa's en stoelen weer in eigen beheer te doen. Er werd een losstaande loods bijgeplaatst en er werd een meubelstoffeerder aangenomen. Ook klanten van het atelier laten nu bij Huizing de meubelen die bij hen ter stoffering worden aangeboden herstofferen.

De 3e Generatie Huizing

Nadat Bé Huizing in 1999 ook met pensioen is gegaan, wordt de directie gevoerd door Peter Huizing, de 3e generatie Huizing dus, en Jaap Veldman. Ofschoon in de loop van de negentiger jaren van de vorige eeuw al sprake was van vele veranderingen op sociaal en economisch gebied, maar wat

administratie betrof ging het allemaal wel heel snel. De computers werden steeds sneller en sneller en de administratie kon volledig in één computer ingebracht worden. Facturen maken, brieven schrijven etc. met de schrijfmachine was verleden tijd geworden. Ook de mobiele telefoons deden hun intrede en werden steeds geavanceerder en zijn niet meer weg te denken. Ook Huizing krijgt natuurlijk met al deze veranderingen te maken, maar heeft daar goed op goed op geanticipeerd. Mede door samenwerking met timmer- en meubelfabriek Harry van, meubelstoffeerbedrijf Joustra en andere bedrijven, maar ook door de alsmaar continue nieuwbouw van veel grotere schepen, heeft Huizing veel stoffeerwerk te verrichten.

Met name ook herstoffeerwerk van de stoelen van collegezalen en kantoren voor meerdere universiteiten, ziekenhuizen en andere grote instanties met veel kantoorstoelen. Dit alles heeft er mede toe geleid dat er uitgebreid moest worden om aan alle opdrachten te kunnen blijven voldoen.

Aanvankelijk bestond het idee om de Romneyloods op eigen terrein te vervangen door nieuwbouw, maar gelukkig deed zich het feit voor dat een pand met bedrijfsgebouwen tegenover het gordijnenatelier te koop kwam. Daar hoefde niet lang over nagedacht te worden, Wederom, 'buurman's grond is maar 1 keer te koop' en dus werd er snel besloten dat pand te kopen. 1 December 2020 staat zodanig als koop datum geregistreerd.

Er moest natuurlijk wel het nodige aan verbouwd worden om het pand geschikt te maken voor stoffeerwerk, opslag materialen, naaimachines etc. Inmiddels, anno

2024 heeft alweer uitbreiding plaats gevonden en is er een nieuwe hal achter de bestaande bebouwing gerealiseerd.

Naast dit heugelijke feit kon E. Huizing & Zn b.v. op 1 november 2022 het feit herdenken dat Evert Huizing 90 jaar geleden de aanzet had gegeven tot de groei en bloei van dit bedrijf.

Dit feit is dan ook feestelijk gevierd in het weekend van 3 en 4 november 2022 samen met personeel, klanten, leveranciers familie en burens.

Ook Jaap Veldman heeft te kennen gegeven met pensioen te willen gaan en heeft december 2023 afscheid genomen als mededirecteur van de firma Huizing, maar blijft als adviseur wel betrokken bij de firma.

De 4e Generatie Huizing

Inmiddels heeft de 4e generatie Huizing zich aangediend. Sinds 1 januari 2019 vormen Peter Huizing en zijn zoon Matthijs Huizing, samen de directie van E. Huizing & Zn b.v. Peter Huizing voert de directie over het Gordijnen-atelier en de Woningstoffering annex Scheepsstoffering. Matthijs leidt de Meubel- en Scheepsstoffering,

alsmede herstoffering van projecten, zoals stoelen van collegezalen, kantoren.

Ook speciaal ontworpen modellen van banken en opdrachten, van welke aard dan ook, worden door Huizing naar volle tevredenheid uitgevoerd, waaronder een bijzondere opdracht van bouwbedrijf De Vries en Verburg uit

Stolwijk die een nieuw hoofdkantoor en applicatie lab voor DSM realiseerde voor de business unit Taste, Texture & Health op de Biotech Campus Delft. Deze campus is de grootste open innovatie campus in Europa, gericht op industriële biotechnologie en is met duurzame voedselinnovaties een belangrijke aanjager van de Nederlandse kennissector. De opdracht betrof het leveren van 1000 geluidsisolatie panelen in diverse kleuren die overal in het gebouw gebruikt zouden kunnen worden.

Daarnaast heeft de Scheepsstoffering van Huizing onlangs één van de grootste orders in de geschiedenis van het negentigjarige bestaan van het bedrijf binnengehaald.

Drieduizend hoofdborden voor hotelkamers gaan de hele wereld over. Van New York tot Parijs en van Londen tot Amsterdam. Ja, ja Huizing is internationaal goed bezig zegt eigenaar Matthijs Huizing lachend.

Via Hotel Improvement Partners, waar Huizing al langer zaken mee doet, is de van oorsprong Ne-

derlandse hotelketen Citizen M in Hoogezand terechtgekomen. Na een totaal traject van bijna twee jaar is in april de handtekening onder het contract gezet. De inkt was nog niet droog of ze wilden eigenlijk al dat het gisteren klaar was. Volgens Matthijs Huizing ging de opdrachtgever niet over één nacht ijs. We moesten diverse voorbeelden maken en daarbij hadden ze veel oog voor detail waar we aan moesten voldoen. Het is een megaorder, die in relatief korte tijd klaar moest zijn.

Een hoofdbord is een achterwand die boven het hoofdeinde van het bed komt te hangen om de kussens tegenaan te zetten.

Het geeft extra comfort om in bed te zitten en er met de rug of het hoofd tegenaan te leunen. Het is gemaakt van hout, polyether vulling, een fleec laagje, stof en een deel kunstleer aan de buitenkant. In het naaiatelier van Huizing snijden ze de stof op goede lengte. Vervolgens komt het bij ons terug om het hoofdbord uiteindelijk af te werken. De vulling wordt gelijmd op de plank, waarna de genaaide hoes er strak getrokken omheen gaat. Nietjes aan de achterzijde houden alles op zijn plek en uiteindelijk gaat het op pallets om per hotel af te worden afgeleverd, waar ook ter wereld. Dat geldt ook voor onze scheepsstoffering. Veel van de schepen die we inrichten varen over alle oceanen van de wereld. Het is belangrijk om dit ambacht in stand te houden en mensen ook intern op te leiden. Daarom

heeft Huizing al enige tijd via uitzendbureaus personeel in dienst die naar alle tevredenheid zich gaandeweg het vak eigen maken en mogelijk een vast contract krijgen. Daar waar Huizing tot nu toe vooral in eigen land werkt, is het nu voor de tweede keer in korte tijd raak met een grote internationale order. Geen bewuste stap,

maar het overkomt het bedrijf gewoon. Eerder dit jaar namelijk een flinke opdracht uit India om voor twaalf nieuwe schepen alle rubberen plinten te leveren. Een bevestiging dat we een mooi ambacht in huis hebben. Voor de scheepsbouw blijven we hopelijk een belangrijke speler en mag dit nog jaren voort duren.

Met de ondernemende Matthijs gaat E. Huizing & Zn b.v. hopelijk op weg naar het 100 jarig bestaan van Huizing.

Onthulling van het informatiebord in het Oosterpark

Wethouder Jur Mellies van de gemeente Midden-Groningen en Harte Ebels, voorzitter van het Buurtcomité Oosterpark hebben het informatiebord van het Oosterpark onthuld. Het Oosterpark in Hoogezand is aangelegd begin jaren '30 van de 20e eeuw als een onderdeel van het uitbreidingsplan tussen de bebouwingslinten langs het toenmalige Winschoterdiep en de Staatsspoorlijn 116 b, Harlingen - Bad Nieuweschans.

Midden in de woonwijk met de kenmerkende jaren 30 woningen ligt het gelijknamige plantsoen, dat is ingericht als een wandelpark. In 2001 is dit deel van het park aangemerkt als een Rijksmonument. De gehele wijk en het park zijn nog gaaf, maar door achterstallig onderhoud was alle groen in het Oosterpark in verval geraakt.

Hierdoor waren in het park de belangrijke zichtlijnen verdwenen en de diversiteit aan beplanting verloren gegaan. Om de achteruitgang te stoppen heeft het Buurtcomité Oosterpark aan de Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij gevraagd om een herstelplan te maken voor het Oosterpark. Dit plan is door de gemeente Midden-Groningen overgenomen en na een herstel in 6 jaarlijkse termijnen ligt het Oosterpark er weer prachtig bij.

De redactie

Bijschrift foto's

Wethouder Mellies (l) en Harte Ebels onthullen het informatiebord.

De foto's op het informatiebord zijn belangeloos ter beschikking gesteld door onze historische vereniging.

Fotografie : © Wim A.H. Rozema

Met komkommers en tomaten van de Winkelhoek naar het Kleinemeersterdiep

.Wim A.H. Rozema.

Zo hier en daar rondom Hoogezand-Sappemeer kom je nog tastbare herinneringen tegen uit vervlogen tijden. Bijvoorbeeld in de vorm van oude gebouwen. Zoals te zien op beide foto's bij dit artikel. We zijn in de Vosholen, achter het pand van de familie Bulle. Het mooie avondstrijklicht kleurt de rode bakstenen en nodigt uit om de spiegelreflexcamera uit de tas te pakken. Juist ook oud, vervallen industrieel erfgoed vraagt om te worden vastgelegd op de gevoelige plaat.

We schrijven 1956 : De gemeente Hoogezand-Sappemeer kreeg te maken met uitbreiding van industrie en als gevolg daarvan bevolkingsgroei. Hierdoor werden plannen gemaakt voor nieuwe woonwijken, om deze bevolkingsgroei op te kunnen vangen. Eén van deze nieuwe wijken werd het Noorderpark. Dit had tot gevolg, dat ook het gebied bij de Winkelhoek in Hoogezand werd ontwikkeld tot woonwijk.

Voor de familie Bulle en de kwekerij had dit grote gevolgen. De kwekerij, toen gevestigd op de

Winkelhoek, moest, met paard en wagen, verhuizen naar een andere locatie : het (stinkende...) Kleinemeersterdiep.

Op de nieuwe locatie werd de draad weer opgepakt en men ging daar verschillende groenten verbouwen : komkommers, tomaten, boontjes en rabarber.

Met dank aan onze leden Betsie en Rudolf Bulle.

Fotografie Wim A. H. Rozema

“Dank voor het fraaie boekwerk met de situatie toen en nu. Zeer kijk- en lezenswaardig!”.

Nieuw boekwerk over veranderd straatbeeld in Hoogezand-Sappemeer goed ontvangen.

Redactie

De leden van de Historische Vereniging Hoogezand-Sappemeer e.o. boften dit verenigingsjaar extra. Kregen ze in het kader van 80 jaar bevrijding al een driedubbeldik exemplaar van het magazine Pluustergoud, met het boek “Veranderd straatbeeld” was het weer raak.

Twee vrijwilligers van de vereniging - en beiden al ruim 20 jaar bestuurslid - Janneke Hessing-Alberts en Wim A.H. Rozema hebben hun jarenlange ervaring met historisch onderzoek en het geven van lezingen gebundeld in het boekwerk **“Veranderd straatbeeld in de voormalige gemeente Hoogezand-Sappemeer”**.

Deze uitgave bevat ruim 300 foto's van verleden en heden, met daarbij teksten met achtergrondinformatie.

De complimenten voor deze fraaie uitgave zijn dan ook niet van de lucht :

“Ik wil jullie complimenteren met de laatste uitgave van de Historische Vereniging H-S. Het is een heel mooi en interessant boekwerk geworden. Veel van de vroegere gebouwen kan ik me nog herinneren. Wat ik me ook herinner zijn de twee grote herenhuisen, waar

vroeger de bioscoop stond en het pand daarnaast. Dat op de hoek met de Slochterstraat was, meen ik, vroeger van de familie Edzes en in die ernaast zat in mijn jeugd kapper Beerta.

Wat is het hier in vroeger dagen mooi geweest, Van Lennep schreef al over deze lommerrijke streek. Schoon water in het diep en bomen erlangs. Vriendelijk dank voor het werk “Veranderd straatbeeld in de voormalige gemeente Hoogezand-Sappemeer”, dat ik vandaag in de bus kreeg.

Wat een geweldige verzameling, lof aan de samenstellers! Ik heb het even doorgebladerd en zag al een aantal foto's waaraan ik persoonlijke herinneringen heb. Ik zal er voor gaan zitten om het boek door te lezen”.

“Hartelijk dank voor de toezending van het mooie boek „Veranderd straatbeeld in de voormalige gemeente Hoogezand-Sappemeer”! Ik heb het zojuist uit mijn brievenbus gehaald en verheug mij erop het te bekijken”.

Voor de historie van Hoogezand-Sappemeer en de omliggende dorpen is volop belangstelling.

Zo kon de Historische Vereniging het afgelopen jaar zo'n 40 nieuwe leden verwelkomen. Ieder jaar worden excursies voor leden, leerlingen van groep 8 van het basisonderwijs en ook de Kinderburgmeester en de leden van de Kinderraad van Midden-Groningen georganiseerd. Naast deze excursies zijn er boeiende lezingen en iedere laatste dinsdagmiddag van de maand is er een inloopmiddag in de bovenzaal van de Doopsgezinde Kerk aan de Noorderstraat in Sappemeer. Verder verschijnt twee keer per jaar het geïllustreerde magazine Pluustergoud en adviseert en begeleidt de vereniging bij het uitgeven van historisch getinte boeken.

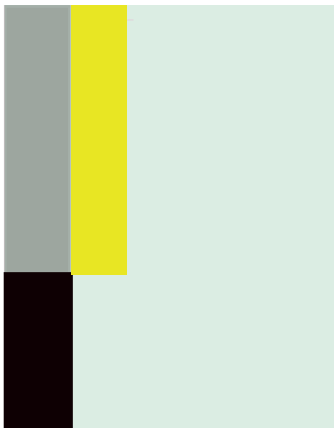
“Alsnog bedanken wij jullie voor het monsterboekwerk “Veranderd straatbeeld” Wat een foto's en wat een werk! Geweldig! Wij hebben heel veel waardering voor de samenstellers en zullen de uitgave vaak op schoot nemen. Nogmaals bedankt”.

Het nieuw verschenen boek was voor niet-leden verkrijgbaar bij de Primera in Hoogezand en was binnen ruim een week.... Uitverkocht!.

Ons bestuurslid Mienke Veerkamp bedankt de heren sponsors Jacobs (de Wrongel), Klunder (F.M.H.), Vogel (Mitra) en Heslinga (Brandsma De Jong).

Fotografie : Wim A.H. Rozema.

Gerhardus Petrus van Orbeck

Jos Maalderink

Iedereen die zijn familiegeschiedenis heeft onderzocht zal wel eens bijvangst hebben gedaan. Een vondst die maar zijdelings met je familie te maken heeft maar die zo wonderlijk zijn dat je het toch niet kunt laten om het verder uit te spitten. Zo stuitte ik bij het onderzoeken naar de familie Van der Harne (zie Pluustergoud nr. 55, 2023) op ene Gerhardus Petrus van Orbeck, een personage dat niet zou misstaan in een Lucky Luke-album. Van Orbeck huurde woonruimte aan het Borgercompagniesterdiep van mijn verre voorouder Berend van der Harne. In 1863 sleepte hij Van der Harne voor het gerecht, nadat die hem, onder andere, 'grootste schurk van Sappemeer' had genoemd.

Van Orbeck heeft wel eens betere momenten meegemaakt dan het moment waarop hij het aan de stok kreeg met mijn voorouder. Het incident vond plaats kort na het overlijden van zijn moeder, waardoor hij vermoedelijk de huur niet meer op kon brengen.

Nu was Van der Harne ook wel de laatste persoon met wie je het in het 19e eeuwse Sappemeer aan de stok wilde krijgen. Mijn voorouder was berucht om zijn alcoholmisbruik en zijn gewelddadige uitbarstingen. Van beroep stelmaker, verhuurde hij meerdere woningen aan het Borgercompagniesterdiep. Hij werd meerdere malen veroordeeld wegens ruzies en mishandelingen. Zo zat hij een gevangenisstraf uit van een

maand omdat hij zijn vrouw verwondde en eentje van twee maanden nadat hij zijn schoonzoon bewusteloos sloeg met een tang. De 14-jarige Luitje de Jonge zou hij twee klappen met een ijzeren bout hebben gegeven. In 1873 werd hij er zelfs van beschuldigd zijn dochter Johanna de keel te hebben doorgesneden - hij werd op technische gronden vrijgesproken. Misschien mag Van Orbeck dus van geluk spreken dat Van der Harne het bij woorden hield.

Toen ik Van Orbeck opzocht in het krantenarchief van Delfther, vond ik tientallen hits. Bij zijn overlijden in 1896 bleek de Veendam Courant een necrologie over hem te hebben geschreven, 'Een bewogen leven', dat werd overgenomen door tientallen kranten in Nederland en zelfs in Nederlands-Indië. Van Orbeck heeft slechts korte tijd in Sappemeer gewoond, maar hij moet in die tijd een van de meest markante inwoners geweest zijn.

Volgens de necrologie heeft Van Orbeck een aantal jaren in Amerika gewoond en daar de meest wonderlijke avonturen meegemaakt. "Boekhouder op een leerlooierij, officier in een staatsgevangenis, stemmenwerver bij de verkiezing van een president, tijdens den oorlog tusschen de Noordelijke en Zuidelijke Staten, waarbij hij tot de verliezende partij behoorde."

Hij had contacten in hoge kringen, leerde een Groninger student kennen met wie hij een dagblad uitgaf en kwam tenslotte terecht bij 'roodhuiden'. "Aan de dochter van een opperhoofd gaf hij les in vreemde talen,

tot welke interessante taak hij zeker wel bevoegd was, daar hij behalve 't Nederlandsch, ook het Fransch, Duitsch en Engelsch machtig was. Zijn kennis van talen stelde hem ook in staat met de wilden naar New-York te gaan, als zij daar hunne huiden gingen verkopen."

Voor een hedendaagse lezer is duidelijk dat hij die verhalen uit zijn duim heeft gezogen, maar de Veendam Courant heeft het allemaal kritiekloos opgeschreven. Andere kranten namen het vervolgens letterlijk over. Ook in 1896 gold al: je moet een goed verhaal nooit doodchecken.

Gefascineerd geraakt door de man, heb ik geprobeerd zijn levensgeschiedenis voor zover ik het kon te reconstrueren. Over zijn heldendaden in de Nieuwe Wereld heb ik zo goed als niets kunnen vinden, maar in Nederlandse bronnen zijn een aantal snipertjes informatie gevonden. Alles bij elkaar genoeg informatie om deze markante 19e-eeuwer voor eventjes aan de vergetelheid te ontrukken.

Gerhardus Petrus van Orbeck werd op 8 augustus 1817 geboren in Kampen als tweede kind van Antonie van Oirbeek en Aaltje van Diepen. Zijn vader was bakker uit Zepperen in wat tegenwoordig Belgisch-Limburg is die door de woelingen van de Napoleontische oorlogen in Kampen terecht was gekomen.

Het gezin had vijf kinderen, die geen van allen getrouwd zijn of kinderen hebben gekregen. Gerhardus Petrus heeft dus geen nakomelingen, ook niet in zijwaartse lijn.

Een veelbewogen leven.

't Was een arm oud man, die hier (Veendam) j.l. Woensdag overleed. Wie hem in den laatsten tijd zag, als hij een kar met kruidenierswaren langs de huizen schoof, terwijl hij slechts met moeite vooruit scheen te komen, maar altijd nog, zij 't met trillende hand, beleefd de pet van het grijze hoofd lichtte, als men hem aansprak, gevoelde onwillekeurig medelijden met den stumper, die — 't was aan alles te zien — betere dagen gekend moest hebben. En zoo was het ook. Gerhardus Petrus van Orbeck, — want dat was de man, dien wij bedoelen — had vroeger in geheel andere omstandigheden verkeerd dan waarin wij hem hebben gekend. Zijn leven was in waarheid veelbewogen geweest. Men oordeele slechts. Hij werd in 1817 te Kampen geboren. Zijn vader was een regementsbakker en liet hem een opleiding geven aan het toenmaals zeer gunstig bekende gymnasium van Van Wijk. Op mannelijke leeftijd kwam Van Orbeck aan 't hoofd eener tabaksfabriek. Wegens achteruitgang van zaken vertrok hij naar Amerika. Daar maakte hij den „struggle for life" in alle mogelijke phasen mede. Boekhouder op een leerlooierij, officier in een staatsgevangenis, stemmenwerver bij de verkiezing van een president, tijdens de oorlog tusschen de Noordelijke en Zuidelijke Staten, waarbij hij tot de verliezende partij behoorde, in alle die functiën trof Van Orbeck in de nieuwe wereld of soms gesteund door hooggeplaatste personen, dan weer drijvend op eigen wielen. Als verkiezingsagent hield de man vaak ook redevoeringen, en werd daarbij volgens zijn eigen mededeeling, soms naar Amerikaanschen trant — met een regen van kurken, rotte appelen, ja fleschen en glazen begroet.

Later vinden wij van Orbeck, met zekeren Salvador, een Groninger student die wegens een ontgroeningsgrap — mede had namelijk een groen met ean-de-cologne overgoten en deze in brand gestoken — zijn land had moeten verlaten als uitgever van een dagblad. Ook d'schijnt niet gerendeerd te hebben. Wat eenigen tijd daarna kwam onze man terecht bij de Roodhuiden. Aan de dochter van een oppernoort gaf hij les in vreemde talen, tot welke interessante taak hij zeker wel bevoegd was, daar hij behalve 't Nederlandsch, ook het Fransch, Duitsch en Engelsch machtig was. Zijn kennis van talen stelde hem ook in staat met de wilden naar New-York te gaan, als zij daar hunne huiden gingen verkoopen. Terwijl hij zoo op zekeren keer weer in de hoofdstad der Vereenigde Staten vertoefde, bevestigde hem het heimwee naar het oude Vaderland. Van Orbeck hield het niet langer in Noord-Amerika uit en vertrok naar Europa. Te Groningen vestigde hij zich als bakker, maar vertrok, nadat zijn zaak was verloopen, naar Sappemeer waar hij commissair werd. Maar ook dit mislukte. En tot overmaat van ramp overleed nog zijn moeder, die hem steeds had gesteund. Zij liet hem niets na. Doodarm verscheen hij te Veendam, met drie zusters. Gelukkig vond hij hier — 't was in 1863 — werk als pakhuisknecht bij den heer K. Groeneveld, die toenmaal een zeer beklante kruidenierszaak dreef aan 't Boven Oosterdiep. Trouw en eerlijk diende hij zijn patroon, tot deze in 1885 de zaak overdeed. In den loop der jaren verloor hij zijne zusters en bleef zoo eenzaam alleen achter. Maar zijn vroegere meester liet hem, tot het einde toe, niet zonder steun, het Armbestuur der Hervormde kerk en sommige goede menschen verleenden ook eenigen onderstand en zoo bleef Van Orbeck tot zijn dood voor broodsgebrek bewaard. Bij onderzoek van de kleine kamer, waarin hij den laatsten tijd van zijn leven doorbracht, vond men nog een bedrag van f 100, — van afbrecht op de begrafenis-kosten, het Hervormd Armbestuur ten goede komt.

Na een ziekte van 5 à 6 weken was Van Orbeck bezweken. Thans is de arme zwerveling tot rust gekomen, en zekergunt ieder, die hem gekend heeft, hem dit van harte. V. O.

Hij gaat met zijn moeder en zijn zussen aan het Borgercompagniesterdiep wonen, in een woning die hij huurt van Berend van der Harne. Niet lang daarna overlijdt zijn moeder. Kennelijk kan hij daardoor niet langer de huur betalen, want dat lijkt de aanleiding te zijn geweest tot de ruzie die uiteindelijk leidde tot de rechtszaak.

Voor de rechtbank getuigt Van Orbeck dat Van der Harne hem op de avond van eerste kerstdag op zijn stoep "bij den pand van mijn jas gegrepen, en weder uitgescholden voor: schelm, deugniet, gij wordt door den Burgemeester als een schelm weggejaagd. - dat geschiedde van den Openbaren Weg; en er was door mij geen aanleiding toe gegeven." Een getuige weet te melden dat Van der Harne "landlooper, schurk, grootste schurk van Sappemeer, je wordt door den Burgemeester als schelm weggejaagd" geroepen zou hebben.

Een andere getuige, opgeroepen door Van der Harne, heeft een iets ander verhaal. "Van Orbeck stond op zijn stoep die vlak naast de stoep van beklagde is. Hem ziende, vroeg Van der Harne hem om de nog verschuldigde huur. Van Orbeck noodigde hem daarop uit, om bij hem in huis te komen, ten einde de gelden te ontvangen, hetgeen echter door Van der Harne werd geweigerd, onder bijvoeging, dat hij zich alleen niet bij hem vertrouwde. Ik stelde daarom voor ook mede te gaan, doch hierin wilde Van Orbeck niet toestemmen, waarop ik Van der Harne tot hem heb horen zeggen: „dan ben je een gemeene kerel.""

De rechtbank verklaart Van der Harne schuldig aan hoon, en veroordeelt hem tot een boete van 8 gulden en de kosten van het geding.

De door Van Orbeck geëiste 150 gulden schadevergoeding wordt niet toegekend, omdat niet aannemelijk is gemaakt dat Van Orbeck door de beledigingen in zijn eer en goede naam is aangetast.

Volgens de Veendammer Courant vertrekt hij nog in 1863 met zijn zussen naar Veendam, waar hij werk vindt als pakhuisknecht bij de kruidenierszaak van K. Groeneveld aan 't Boven Oosterdiep. De rechtbankdocumenten noemen hem in ieder geval in januari 1864 nog koopman in Sappemeer. In ieder geval lijkt hij in deze jaren eindelijk weer wat stabiliteit gevonden te hebben in zijn leven. Volgens de Veendammer Courant bleef hij voor K. Groeneveld werken tot deze zijn zaak in 1885 overdeed.

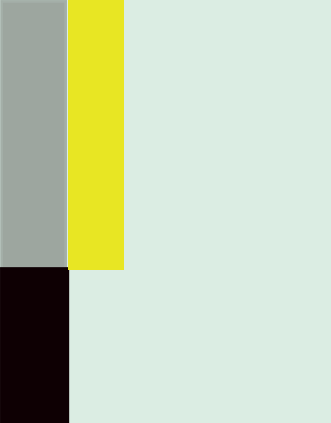
Op zijn oude dag raakt Van Orbeck zijn broer en zussen kwijt. Zo is hij de laatste anderhalf jaar van zijn leven de laatst overgeblevene van zijn familie. Zijn laatste jaren leefde hij in een kleine kamer aan het Boven Oosterdiep, onderhouden door K. Groeneveld, het armbestuur van de hervormde kerk en hulp van 'sommige goede menschen'.

Beeldend omschrijft de Veendammer Courant de levensavond van Gerhardus Petrus van Orbeck. "Wie hem in den laatsten tijd zag, als hij een kar met kruidenierswaren langs de huizen schoof, terwijl hij slechts met moeite vooruit scheen te komen, maar altijd nog, zij het met trillende hand, beleefd de pet van het grijze hoofd lichtte, als men hem aansprak, gevoelde onwillekeurig medelijden met den stumper die - 't was aan alles te zien - betere dagen gekend moest hebben."

Van Orbeck overleed, 79 jaar oud, op 2 september 1896 in Nieuwe Laan.

De laatste woorden zijn van de Veendammer Courant:

"Na een ziekte van 5 à 6 weken was Van Orbeck bezweken. Thans is de arme zwerver tot rust gekomen, en zeker gunt ieder, die hem gekend heeft, hem dit van harte."

Stichting Boerderijenboeken in de gemeente Slochteren

Opgericht 27 augustus 2004

Na jaren van voorbereiding zal eind 2025 een boerderijenboek verschijnen over de dorpen Kolham, Froombosch, Slochteren inclusief Denemarken en Schaaphok, Schildwolde en Woudbloem (gedeeltelijk). Het boek zal worden uitgegeven door de Stichting Boerderijenboeken Slochteren in samenwerking met de Historische Vereniging Het Wold.

Inleiding

In 2004 zijn de eerste voorbereidingen tot het realiseren van een boerderijenboek begonnen. Vanaf dat moment heeft er veel speurwerk plaatsgevonden. Graven in het verleden, zoeken op internet, neuzen in archieven of waar ook om maar gegevens op te diepen. Door onder andere bezoeken te

brengen aan de vroegere en huidige bewoners en families.

Daarnaast is er ook veel zoekwerk verricht in het archief van de voormalige gemeente Slochteren waar onder andere het kadaster vanaf 1832 was opgeslagen.

Inhoud

In het boek zullen nagenoeg alle huidige boerderijen in beeld worden gebracht met foto's vanuit het verleden tot de huidige datum met daarbij beschrijvingen van voormalige en huidige eigenaren/bewoners.

Daarnaast wordt er aandacht besteed aan de landbouwkundige ontwikkelingen.

Ook het onderwijs krijgt de nodige aandacht met onder andere de oprichting van de Landbouw- en

huishoudschool in Slochteren.

Ook aan de landbouw en veeteelt gerelateerde verenigingen worden aparte hoofdstukken gewijd. Voorbeelden zijn de melkfabrieken, de aardappelmeelfabriek "De Woudbloem" en de vele waterschappen in het verleden. Ook is er aandacht voor de ontspanningsverenigingen zoals bijvoorbeeld de rijvereniging S.E.O. de Redederijkerskamer.

Kortom, het Boerderijenboek binnen "Het Wold" gebied is een uniek boekwerk geworden en behoort op elke boekenplank thuis.

Bestellen

Het kan worden besteld op het mailadres

inschrijven.boerderijenboek@hsvhetwold.nl

Martenshoekster Verlaet

Bijgaand document is opgedoken bij de Groninger Archieven en is ons toegestuurd door de **heer Walstra**, het is een verzoek van een schipper betreffende een aanpassing van het Martenshoekster Verlaet.

Toegang: 1605
Beschrijving: Stadsbestuur van Groningen (2)
1594 - 1815
Inventarisnr: 576
Beschrijving inventaris
nr: 1692 sept 19 – 1694 nov 2.

Op de requeste van Jelte Abes om de boovenste hals van de deuren van 't Verlaet op Martenshoek los te moogen maecken ten einde hij met sijn schip soo aldaer in de kolck ligt daer door mach coomen tegeraecken, alles onder presentatie om het selve op sijn eigen kosten weder vast te maecken als het tegenswoordigh is.

De H. Heeren Borgemesteren ende Raadt accordeeren Remonstrant sijn versoeck in voegen in desen requeste gedaan, mits dat alles op desselffs kosten alleen voor dese mael ter presentie van de Stadts Boumester geschiede.

foxholster metaalhandel

G. Imbosstraat 60
9607 PE Foxhol

in- en verkoop metalen, kabel,
bruikbare materialen en sloopwerken

inzamel nr: 01.853 BE /verwerker 01.V/ VIHB GR 503716

tevens inname accu's en verwerking grondkabels

tel. 0598-39 45 04 /privé 0598-38 06 86 / b.g.g. 06 50565966

Afeer
Druk & Print

Wat ons betreft
**drukken
maar!!!!**

Persoonlijk contact

Uitstekende kwaliteit

Scherpe prijzen

Mr. A.J. Romijnweg 17 - 9672 AH Winschoten - (06) 86 81 92 02
dtp@afeer.nl - www.afeerdrukkenprint.nl

IJzer - Ni Resist - RVS - Staal - Brons en Aluminium Gietwerk

Noorderstraat 370
9611 AV Sappemeer

Tel. 0598 – 39 29 97

Machinefabriek ekens B.V.
Sappemeer

Verspaning – Revisie – Balanceertechniek

De Vosholen 101
9611 TE Sappemeer

Tel. 0598 – 38 21 02

 www.dekensgroep.nl

